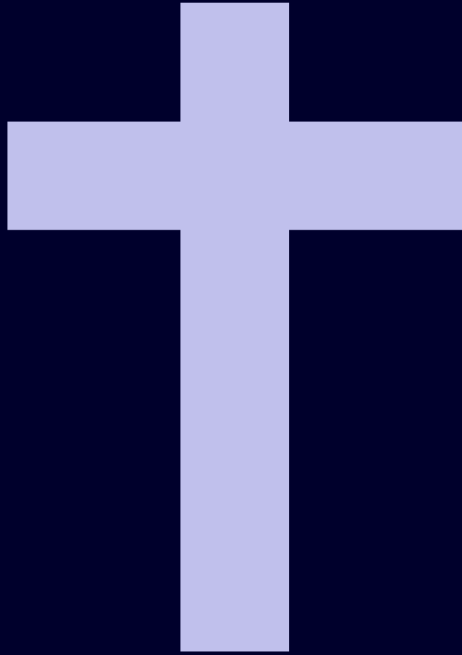

Kuloonaay

Karon: Kuloonaay (Portions)

Kuloonaay
Karon: Kuloonaay (Portions)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Karon)

Contributor: SIL International (in Africa)

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
404e2c05-c6eb-5f56-8cae-50a5b595ef9a

Contents

LUK	1
---------------	---

Ekoonan ya éesuume ya eyya Luk naakiice ya Waah wa weeyem wa ti pakiical empe

Ekoonan ya éesuume ya eyya Luk naakiice ya éyisanaayisan nii Yéesu ayem Afakana ya éeyinananee ya ati Israyel niñ lombo Afakana ya ati pakan paka púlooj. Luk asok akalañakalan meemak ápimeyi pánipani ya ti Yéesu. Ekina nuutaakaa fiye ti pakiical. Pakiical empe Luk náayaañe akiic Teyofil, ásupiyenu ya eyem “Páhin pa piti pupoñapoñ pa”.

Ekoonan ya éesuume ya eyye eluwut eekiice yo ya, pale pasincanal pa píyisanaayisan nii Luk ákuuñana ya akiice yo. Luk aloomaaloom páhin niñ apoñapoñ a Pool. Luk Asuwif tom, naakiic yo lombo keeneetaat ka Pusuwif.

Kikee kilim keetaake nafaa

Ateeteyo - Akina ayem Yéesu niñ ekina tom Pútuun pa. Akina ayem ati waah wa púlooj uti púlunta pa.

Cáwii ca citi Pútuun pa - Lan óo lan la pakan paka nkacoone Pútuun pa pipiyeno amansa ya ateyii, cáwii ca citi Pútuun pa unca toko.

Eenucee ya - Ekina eyem caacaw ca citi Afakana ya niñ Amansa ya aña Pusuwif pa nkayeniye ya hituulu ékey ya eteyoo. Nasokee lombo “Krista”.

Fa heeyem ha páhantuwa nihikiicee fa:

1:1-4 Heewune ha Luk naakiic.

1:5-2:52 Hipukuyee ha niñ hiñiiyate ha hiti Sañ-Patis niñ Yéesu.

3:1-20 Páhin pa piti Sañ-Patis.

3:21-4:13 Pátise ya niñ híluunuyee ha hiti Yéesu.

4:14-9:50 Páhin pa piti Yéesu ti mah ma miti Kalilee.

9:51-19:27 Pítin pa piti Yéesu púful Kalilee piwant Jerusalem.

19:28-23:56 Kunoom ka kikelan ka kiti Yéesu niñ eket ya eteyoo Jerusalem.

24:1-53 Pilito pa, éfulii ya niñ pisilo pa piti Yéesu.

Heewune ha Luk naakiic

^{I-II} Awe Teyofil eñaap ya,

keemeenje kacukaacuk niñ ñíkinii eeha Pútuun pa mpíhine ha púlooj ti píyaañ eteeho toonii. Nkáyenoonii pikamana hilim ha hiti Pútuun pa. Keemeenje toonii nkayeno ho hikiicu samat nii fa nkakamane ho fa unii. ^{III} Kápiliñ ti píyaañ waah ewwe fo ti pikelan, inci úwwincinoole heetaakiye púlooj. Ekina ewune, insok nii napaanap pikiici, awe Teyofil, pakiical peetempiye mpucoonool ^{IV} aakati méyi nii eeha nkakalañanuu ha, hilim hiti pánipani.

Ñáapukuma Sañ-Patis

^V Ti caanak ca citi amansa ya aña nkasok ya Helot ati mah ma miti Yutaay, intaako awaaseena ati Pútuun pa aña nkasok Sakaliya ati kayoj ka kiti puwaaseena pa enka nkasok ka Apiya. Aaloo caacawoo Elisabet, náafulii ti miin ma miti Aaron. ^{VI} Poko t'ésupakii kecoonole hátikin Pútuun pa, nkanapan pítin etempo, nkacok púlooj hilim ha heesiñanee ha hiti Ateeteyo fo muus. ^{VII} Pale kataakut añii kamma Elisabet naayem caakonta, apan poku púlooj pamaamanal.

^{VIII} Hikee hinoom Sakaliya naayeno kaawaaseen la ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa loho hinoom ha hiti kayoj ka kiteyii hícoliyoo. ^{IX} Ti cosaan ya

eti puwaaseena pa nkañakoo kaakaaw ti kamamal apiyeno aña afaanako ya ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa, la sampanee la, kati áluntan caminkolon ya.* X Waati ya eti káaluntan ka néetuuno, pakan paka púloon nkayeno kaluum tikitaan.

XI Maleekoo ya eti Ateeteyo néefulii teyoo, episiinjyoo t'épees yáali eti kaaciin ka la nkáluntan la. XII Sakaliya naacuk yo naasuco naafe. XIII Maleekoo ya neesokoo: “Tumpufe Sakaliya, kaluum ka kitii kisayaneesayan, aali Elisabet afaataak añii aafawasoo caacaw ence: Sañ. XIV Afaayeno t'awe pásuuma penfakat, hícump pakan lombo efikataak pásuuma ti hipuku ha hiteyoo. XV Afáayenoonii an eemaka ti Ateeteyo, añañut pálaani elaan niñ pikee palaanal empa mpúkuman. Le niñ afaapukee, afaameen niñ Kunuu ka keenape ka. XVI Afáañahanii pakan keemeenje pakati Israyel ti Ateeteyo Pútuun pa piteyii. XVII Afáanowii hátikin Ateeteyo ti kunuu niñ ti sempe samat nii ayaamakoola ya Elí, áfaañahanii ñífaaf ña kapisiyool niñ epuukii, náañahanii kéeciita ka káakup ti pámiiloolal peenape, kati amemanool pakan paka ti Ateeteyo.” XVIII Sakaliya naacakan maleekoo ya: “Puume inci fáyini kameye eehuu? Inci oopa maamane aalam lombo sitiiloo séelaañane.” XIX Maleekoo ya neesokoo: “Inci yem Gabriyel. Inci ninsiño hátikin Pútuun pa, inci mpúpoñii píkey soki ekoonan ya éesuume eyye. XX Síitan, ti káyinanaati kilimam, putumi efipucok, áatiyini káakup fo ta eehe efihitaako. Pánipani kilim ka kutoom efikitaako incolaa toko.”

XXI Pakan paka nkayeno hítuulu ínnimii heewune Sakaliya náafiyoonii páhantuwa ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. XXII Emma náafulii ma ayinaat káakup neyii nkámeyi nii aña ácukuyooocuk waah páhantuwa ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Naayeno nkáakupaati fo káakup niñ sipees. XXIII Lóokun ya eti kaawaaseen ka kiteyoo ta nkipaye ta, naañoho t'enuuf.

XXIV Fiyiit aaloo Elisabet naasa munow naayolo nemmo páhantuwa fo kiim isak. XXV Naasok: “Fiye Ateeteyo náahinaam eehe, áfulanaam ti ñusuu ti pakan paka.”

Ñáapukuma Yéesu

XXVI Elisabet ti hiimoo hísakiyenu niñ hoonool hiti munow, Pútuun pa mpúpoñii maleekoo ya eyya nkasok ya Gabriyel ti mah ma miti Kalilee ti saatee ya eti Naasalet. XXVII Pupupoño ti ámaacul a aña nkasok ya Mari, aña Josef ati miin ma miti cáwii ca citi Dawid naañaame ya ekop. XXVIII Maleekoo ya neenako la teyoo neesokoo: “Kásuumaay kiyeno n'awe, awe aña ataake ya pálaafi pa piti Ateeteyo. Ateeteyo oopa n'awe.”

XXIX Mpásiyaloo kilim enkuu Mari naaliim naayeno eakanoolo pakicanal puume mpaaw. XXX Maleekoo ya neesokoo: “Tumpufe Mari, áasuumaasuum Pútuun pa. XXXI Síitan inci pusoki, aafasa munow mpúkii ciñii cikampaani aakati ufanoo caacaw ca Yéesu. XXXII Afaayeno an eemaka, afaayonkalee Añii ya ati Pútuun pa piti patiila. Ateeteyo Pútuun pa efipuwufanoo elemeyu ya eti amansa ya eti maamayoo Dawid, XXXIII afaapampañan ti miin ma miti Jakob, cáwii ca citeyoo eticipa.” XXXIV Mari naañahan yo: “Eehe puume níhiyina pitaako inci péemiit áyiin?” XXXV Maleekoo ya neesokoo: “Kunuu ka keenape ka éfikiwanoonii t'awe, sempe sa siti Pútuun pa piti patiila ínsikimpitooli, ekina ewune añii ya aña ankaakaay ya hipuku afaayeno eesampanee, naasokee Añii Pútuun. XXXVI Sincan Elisabet atii ya aña nkasoke ya caakonta, ti himaamanoo oopa niñ munow miti kiim isak niñ hoonool miti cikampaani. XXXVII Méyi nii waah uheekut Pútuun pa.” XXXVIII Mari naañahan yo:

* **I:IX** 1:9 Káaluntan ka kiñañaa íhinu hinoom óo hinoom ñúsapak ti puwaaseena pa. Káaluntan ka nkíhineehin ti pututa kaaciin ka la sampanee la ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Ekina eyem píyisan pa piti kaluum ka kiti pakan etempo.

“Iyyoo, inci yem amiikan a ati Ateeteyo, hitaako t’inci samat nii fa ansoke fa.” Maleekoo ya neekaay.

Hiyoop ha hiti Mari pati Elisabet

^{XXXIX} Ti kunoom enkuu Mari naakaay mpacas ti saatee ya eti pítintin pa ti mah ma miti Yutaay, ^{XL} apinako la ti ekumpaana ya eti Sakaliya naakican Elisabet. ^{XLI} Ta Elisabet náasiye ta Mari pakicanaloo añii ya naawen ti munowoo, Elisabet naameen nin Kunuu ka keenape ka. ^{XLII} Naaceek apusok: “Awe Pútuun pa mpíhine heehaje ha panap ti pakaal paka púloon, efi lompo píhin heehaje ha panap ti añii ya aja ankaakaay ya hipuku! ^{XLIII} Puume inci innapiyenee fiye, íñña ya ati Ateeteyo atoom kati mpáakeyyam hiyoop? ^{XLIV} Sincan, emma inci insiye ma pakicanali añii aje ti munowam naawen ti pásuuma. ^{XLV} Aánapiyane awa aja yínane ya ti eeha Ateeteyo mpusoke ha nii efihitaako.”

Hímulu Pútuun pa hiti Mari

^{XLVI} Mari naaceek apusok:

“Yaanam émulaa Ateeteyo!

^{XLVII-XLIX} Kamma Pútuun pa mpítahii kunuu etempo t’inci amiikan a atempo ásikateen a, ekina ewune kunuwam kimeenaa nin pásuuma ti Pútuun pa Afakana ya atoom. Kamma Pútuun pa piti sempe mpíhinaam waah wenfakat, ekina ewune, písik fiyooy pikaay pa púloon efimpiyonkalam ati pásuuma. Caacaw etempo ceesampanee.

^L Pitaakaataak paket hikaw ti keefeye po ka fo ti ekaay óo ekaay.

^{LI} Mpiyisan hamake ha nin epees etempo; mpihancalool kéemakiyanooliye ka ti pakan paka.

^{LII} Mpiwananii pumansa pa ti pilemeyu pa piteyii, pale, mpíseepin písikateen pa.

^{LIII} Mpisiitan keeyeniye ka ti peep pa nin waah weenape, pale, mpiyaan keetaake ka kapiño ho sipeesii ñaanii.

^{LIV} Mpiyankanan amiikan etempo Israyel, ti é nawuno paket hikaw etempo.

^{LV} Eehuu mpiyinanane símaama unaa Abraham nin miin ma miteyoo fo caanak óo caanak.”

^{LVI} Mari naayeno pati Elisabet fo kiim káhaaciil apite año ho pateyoo.

Ñáapukuma ña ñiti Saṅ-Patis

^{LVII} Púful toko, Elisabet íyyiñooliyoo, náapukii cikampaani. ^{LVIII} Pikinooloo nin miin ma miteyoo nkási nii Ateeteyo áhinoohin henfakat nin paket hikaw, nkananfool ti pásuuma pa piteyoo. ^{LIX} Añii ya ta naataake ta kunoom isak nin kíhaaciil nkákey kapinakanoo ti písiyool empa Pútuun pa mpiliile pa nin maama ateyii Abraham, nkálafiyoo kawufan caacaw ca citi faafoo Sakaliya. ^{LX} Elisabet nacoop hilim ha naasokii: “Haani! Caacawoo ciñañaa piyeno Saṅ.” ^{LXI} Nkasokoo: “Pale an aneetaat ti miin ma miti aluu aja ataake caacaw encuu.” ^{LXII} Nkákup neyoo nin sipees, kapticakan faafoo enceyme caacaw náalafiye kawufan añiino. ^{LXIII} Naasokii kawufanoo káakiicuma, naakiic: “Caacawoo Saṅ.” Pakan paka púloon ínnimii. ^{LXIV} Tokotoko putumoo mpípankino, híleeluufoo nihikatan, náayini káakup, náayaañ kaanimpan Pútuun pa. ^{LXV} Ewatate enfakat neeyeno ti pikinoolii púloon nin keekine ka ti pisaatee pa piti pítintin pa ti mah ma miti Yutaay, nkayeno káakup heetaakiye ha. ^{LXVI} An óo an ésiye ho naayeno káamiilool, naasok: “Añii aje, an puume naakaakaay piyeno?” Kaatuko sempe sa siti Ateeteyo siyenaayeno teyoo.

Hímulu Pútuun pa hiti Sakaliya

LXVII Añii ya, faafoo Sakaliya naameen ninj Kunuu ka keenape ka naayaamakool hiti Pútuun pa, apusok:

LXVIII “Unimpanaa Ateeteyo Pútuun pa piti Israyel kamma mpitahe kunuu ti pakan etempo mpifakanii.

LXIX Mpúpoñii unaa Afakana eemaka ati miin ma miti amansa ya Dawid amiikan etempo,

LXX eehuu piyaamakoola pa keesampanee ka nkátuunane unaa ti caacaw Pútuun pa ta infiyee

LXXI nii efipufakan unaa ti pikamool unaa ninj ti sipees keenate ka unaa púloonj.

LXXII Mpíyisan símaama unaa paket hikaw, mpínawuno písiyool etempo peesampanee pa,

LXXIII esintoolo eyya mpisintooliye ya ti maamaa unaa Abraham[☆]:

LXXIV nii, ta mpufakane ta unaa ti sipees pikamool unaa, éfiwuyiniyaa po himiikanate peefeyut

LXXV nuuyeniya pimiikan keesampanee ninj keecoonoole hátikin etempo fo eket maama.

LXXVI Awe añiinam lompo aafayonkalee ayaamakoola ya ati Pútuun pa piti patiila, kamma ankaakaay énowii hátikin Ateeteyo aapiwañaloo pítin pa,

LXXVII ti káyisanool pakan etempo kafakan ka ti kaaponket ka kiti umuuyen wa uteyii,

LXXVIII kamma Pútuun pa piti unaa mpimeenje paket hikaw, ekina ewune aña eecaaje ya nii caanak céefulii áfaawanoonii ápikey unaa hiyoo,

LXXIX kati acaañan keeyem ka ti elonj ya eti ñáanim ña ninj ti hísaalumant ha hiti eket ya, ápitintinjan unaa ti pítin pa piti kásuumaay ka.”

LXXX Añii ya Sanj náayankii, kunuuwoo nkítaakii sempe. Naayeno ti káahaanj tes fo ta náafulii ta ti pakati Israyel.

II

Ñáapukuma ña ñiti Yéesu

^I Ta Sanj-Patis naapukee ta, amansa ya enfakat a aña nkasok ya Ookust náafulanii hilim nii an óo an ti mah ma miti Room púloonj añanee hikiicu caacawoo. ^{II} Oom hikiicu hiyeniye híyaañ ta Kileños naayeniye ta ati hikaw ha hiti Siriya. ^{III} An óo an naañoho ti saatee ya eti cosaan ya eteyoo apikaakiicee po.

^{IV} Josef lompo náafulii ti saatee ya eti Naasalet ti mah ma miti Kalilee apiwant mah ma miti Yutaay ti saatee ya eti amansa ya Dawid eyya nkasok ya Betelehem, kamma akina lompo naayem ati miin ma miti maamaa teyoo Dawid. ^V Apikaay hikiicu ha naacooool Mari aña naañaame ya ekop, aña eeyeniye ya immunow.

^{VI} Ta nkayeniye ta po, íyyiñooliyoo, ^{VII} náapukii ciñiinoo cíyaañ, cikampaani. Naakuupatanool co ninj ñiseehu naahintanoo ti púus kamma nkataakut ékaap la efikawan.

Kakaman ñáapukuma ña ñiti Afakana ya pufaasa pa

^{VIII} Ti oom mah intaako ti ukit wa pufaasa keeyeniye efaas ninj hánant písaacii pa piteyii. ^{IX} Maleekoo ya eti Ateeteyo néefulii teyii, ecaanj ya enfakat ya eti Ateeteyo néekinkoolii, ewatate enfakat neeyeno neyii. ^X Maleekoo ya neesokii: “Timpinife, cóopiyoocoo aluu ekooñan éesuume eti pásuuma penfakat piti pakan paka púloonj. ^{XI} Fíyooy pati saatee ya eti Dawid ciñii cipukee po Afakana ya, akina ayem Eenucee ya, akina lompo ayem Ateeteyo. ^{XII} Ehe píyisan empa efinikiwoo pa tempo, efcanitook nkakuupatanoole ciñii ninj ñiseehu nkahintan co ti púus.”

☆ **I:LXXIII** 1:73 Púcook 12:1-3; 22:15-18

^{XIII} Tokotoko kayon kenfakat kiti pumaleekoo nkúfulii alacana nkinanf maleekoo ya nkiyeno kaanimpan Pútuun pa, nkiyeno hisoku: ^{XIV} “Umúlaa Pútuun pa piti patiila, kásuumaay nkiyeno t’etaam ti payenka mpitaake ka pásuuma etempo.” ^{XV} Ta pumaleekoo pa mpuñohiye ta patiila pufaasa pa nkasokool: “Ukaayaa Betelehem hicuku heetaakiye ha, eeha Ateeteyo naasoke ha unaa.”

^{XVI} Nkahiliikan, kapucol nkatook Mari, Josef nin ciñii ca cehintanee ca ti púus pa. ^{XVII} Ta nkacukoo ta nkayeno kakaman eeha maleekoo ya neesokii ha ti añii ya. ^{XVIII} Kéesiye ho ka púloon innimii ti eeha pufaasa pa nkasokii ha. ^{XIX} Pale Mari naamank eehe púloon ti kunuuwoo náamiilool ho meemak. ^{XX} Pufaasa pa ta nkayeniye ta puñoho, nkayeno hímulu nin kaanimpan Pútuun pa kamma eeha nkásiye ha nkacuk samat nii fa maleekoo ya neesokii fa.

Hiwasuyee ha hiti Yéesu caacaw

^{XXI} Ta naataake ta kunoom isak nin kíhaaciil, nkanakanoo ti písiyool empa Pútuun pa mpiliile pa nin maamaa ateyii Abraham, nkawasoo caacaw ca Yéesu, samat nii fa maleekoo ya neesoke fa íñña ateyoo peelokot asa munow.

Kañoman ka kiti Yéesu ti Pútuun pa

^{XXII} Hinoom ha hiti kaakuulan ka kiti hipuku ha níhicolii, kaakuulan ka keekiice ka ti hilim ha heesiinane ha hiti Móyiis. Josef nin Mari nkacoo ciñii ca Jerusalem kápiyisanoo Ateeteyo. ^{XXIII} Inhínee nii heekiice ha ti hilim ha heesiinane ha hiti Ateeteyo: “Nin añii áyiin ácook apukee añanee kañoman Ateeteyo.” ✧ ^{XXIV} Kañañaa lompo kaawaaseen toko sílunt súsupak man me múcuucuuku músupak samat nii fa insokee fa ti hilim ha heesiinane ha hiti Ateeteyo.✧

Kaayaamakool ka kiti Simeyon

^{XXV} Intaako Jerusalem akee áyiin caacawoo Simeyon. Ayiin eecoonoole naafe Pútuun pa, naayeno hítuulu aña akaakaay ékey kaapuuñanoole Israyel. Kunuu ka keenape ka nkiyeno teyoo, ^{XXVI} nkíyisanoo nii ataket akina peecukut Eenucee ya ati Ateeteyo. ^{XXVII} Kunuu ka keenape ka nkítintinanoole apikaay pati ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Ta Yéesu pupukayoo nkácoopiyoo ta kati káhinoo eeha hilim ha heesiinane ha fa nihisoke fa, ^{XXVIII} Simeyon naafenfo ciñii ca ti sipeeso naanimpan Pútuun pa apusok:

^{XXIX-XXX} “Kamma inci incuke nin ñíkinam kafakan ka kitii,

ekina ewune Ateeteyo, fiye aayina hikatu amiikan a atii apiket ti kásuumaay samat nii fa áyyinananaam fa;

^{XXXI} kafakan ka enka ammemanooole ka hátikin písii pa púloon,

^{XXXII} ecañ ya eyya éfeeyisan keeneetaat ka Pusuwif Pútuun pa, néecoopii pakani Israyel hamake ha.”

^{XXXIII} Ciñii ca faafoo nin íñña ateyoo innimii ti keesokee ka kiti ciñii ca. ^{XXXIV} Simeyon naasampanii, naasok íñña ateyoo Mari: “Síitan, añii ya aña Pútuun pa pumamaloomal kati ácoopii enow ya eti pakan keemeene pakati Israyel nin piyito pa piti pakakee pakan keemeene. Afaayeno píyisan pa piti Pútuun pa empa pakan paka nkakaakaay pa hipooku, ^{XXXV} kati áfulanii tikitañ pámiiloolal pa peeyoliye pa ti kunuu hícamp pakan. Awe íñña ateyoo lompo kúnuul efkiyeno ti yaani samat nii aña epaay neeyaye.”

Kaayaamakool ka kiti Hanna

^{XXXVI} Intaako akee aal ayaamakoola eemaamane caacawoo Hanna, faafoo Fanuwel, ati miin ma miti Asel. Apinimo ti áyiinoo fo sitiil isak nin súsupak, áyiinoo naaket.

XXXVII Nene animiit, sitiiloo áwii epaakiil niŋ sipaakiil (84). Afúlantoo pati ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, náatuul po ti suŋ niŋ ti kaluum hánant niŋ hanakan. XXXVIII Ti oom caanak, ápucolii teyii, naanimpan Pútuun pa, naayeno hisoku kiti ciñii ca hátikin keeyeniye ka púloon hítuulu kafakan ka kiti Jerusalem.

Piyetu pa piteyii Naasalet

XXXIX Ta Josef niŋ Mari nkapayoole ta fa ínhinee fa samat nii fa insokee fa ti hilim ha heesiŋanee ha hiti Ateeteyo, nkayet Kalilee pati saatee ya eteyii Naasalet. XL Añii ya náayankii niŋ sempe; naameeŋ ecohato, pálaŋi pa piti Pútuun pa mpiyeno teyoo.

Akampaani ya Yéesu pati Ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa

XLI Esúk óo ésuk Yéesu pupukayoo nkakaakaay Jerusalem pahaaño pa piti Himuusu ha. XLII Ta naataake ta sitiil ŋaasuwan niŋ súsupak, nkasilo Jerusalem pahaaño pa, samat nii fa cosaan ya eteyii neesoke fa. XLIII Pahaaño pa pupupa nkayeno puñoŋo, akampaani ya Yéesu náatowoonii puson Jerusalem, pale pupukayoo kápanumut. XLIV Incukii nii oopa ti pinamii, kapisapal fo hinoom púmpuluŋ, nkáyaañoŋo hiŋes ti pakani niŋ ti pinapoolii.

XLV Ta nkacukutoo ta nkañoŋo Jerusalem hiŋesoo. XLVI Ti hinoom ha íhaaciyenu ha nkalanaŋoo la ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa naayeniye niŋ pikalaŋana pa, apiyeno káasiitan teyii niŋ kaacakanoolii. XLVII An óo an éesiyoo innimoo ti kameye ka kiteyoo niŋ ti paŋahanaloo. XLVIII Pupukayoo kopicukoo, nkaŋaŋo. Iññaá ateyoo naasokoo: “Añiinam, weyme ánhine unii fiye? Paapaa atii niŋ inci uliimaaliim meemak ti hiŋesi.” XLIX Yéesu naañahanii: “Weyme inniŋesam? Fo nímiit nii inci ñaŋaa piyeno ti ekumpaan ya eti Paapaa atoom?” L Pale kásiit eeŋa náalafiyii ha hisoku.

LI Náawanoonii niŋ pupukayoo Naasalet, náatuulii. Iññaá ateyoo naamank enke púloon cew ti kunuuwoo.

LII Yéesu náayankii niŋ ecohatoyoo niŋ kaacecoo, Pútuun pa niŋ pakan paka nkálafiyoo pihanŋaŋ toko.

III

Káatuunan ka kiti Saŋ

I Ti sitiil kaat ya siti Tipel Sesaal, amansa ya enfakat a ati mah ma miti Room, Pons Pilaat naayeno ati hikaw ha hiti Yutaay, Helot naayeno ati hikaw ha hiti Kalilee, atuwoo Filip naayeno ati hikaw ha hiti mah ma miti Itulaay niŋ Tilakonit, niŋ Lisañas ati hikaw ha hiti Apilen. II Annas niŋ Kayif nkayeno puwaaseena pa kenfakat ka pakati Pútuun pa. Ti oom caanak hilim ha hiti Pútuun pa níhicolii ti Saŋ, Sakaliya añiinoo, pati káahaŋ ka tes. III Saŋ naayeno kaafiitanool mah ma púloon meekole ma musuu ma miti Jordan, apiyenyii káatuunan: “Níhin pátise nípiyisan nii níwunkaawunko umuuyen wa utaaluu, Pútuun pa kati puponket wo aluu.”

IV Samat nii hilim ha heekiice ha ti kaahit ka kiti Esayaayaamakoola ya:

“An náaceekii ti káahaŋ tes apusok:

*Niwañal pítin pa piti Ateeteyo,
nicoonanoool pítin pa piteyoo.*

V *Eliŋoon óo eliŋoon efehokanee,
tíntiŋ óo tíntiŋ niŋ cíntiŋ óo cíntiŋ éfiŋpitamiyane.*

*Ñítin ña ñeeŋoncalooliye ña efiñicoonanoolee,
ñítin ña ñiti pínankiin pa efiñiteecanoolee.*

VI *Pakan paka púloon efikacuk kafakan ka kiti Pútuun pa.”*✠

^{VII} Saŋ naasok kayoŋ ka kéekeyii ka kati áhinii pátise: “Aluu mufepa emmuu! Ayme áwunii aluu kunuu kati nitey paseeña pa piti Pútuun pa peeyem pa ti ékey? ^{VIII} Níhin waah weenape samat nii enuun eyya nepuk papukal peenape. Fiyuu éfiyisan nii níwunkaawunko umuuyen wa utaaluu. Timpi níyaañ esokoolo nii: 'Unaa ufakaafak kamma Abraham naayem maamaa ati unaa.' Inci pusok aluu háati ti pínankiin empe Pútuun pa píyiniyini éfulanii epuuk pakati Abraham. ^{IX} Ehe hinahaane ha nihihintiye ti ñinkonk punuun pa. Enuun óo enuun eepukut papukal peenape efeefitaloolee neewantee ti seemak.”

^X Kayoŋ ka nkicakanoo: “Puume unii úfuuhin?” ^{XI} Saŋ naañahanii: “Niŋ an ataakaa kúsool kúsupak añañaa káapaacinool niŋ aña ataakut ya, aña ataake paliyal añañaa lompo íhinu fo.” ^{XII} Pisayoola kúncoo ya lompo nkákey kati káhinee pátise nkacakanoo: “Ahámpaatiin, puume nuuñañe íhinu?” ^{XIII} Naasokii: “Timpi nisa pihan la pakati Room nkasoke la aluu.” ^{XIV} Pusoocaali lompo nkacakanoo: “Unii puume nuuñañe íhinu?” Naañahanii: “Timpi nicoop mañ miti an ti sempe aluu, timpi ninook an kamma mañ, nileh ti cooy ya eti aluu.”

^{XV} Pakan paka púlooŋ nkayeno hituulu man hikee efihitaako, nkayeno eakanoolo ti kunuwii man Saŋ ayem Eenucee ya ati Pútuun pa. ^{XVI} Saŋ naañahanii pako púlooŋ: “Inci niŋ man íhin aluu pátise. Pale aña eeyem ya ti ékey ahañaam sempe, yinaat fala kákopin ñikopu ña ñiti pisamata pa piteyoo. Akina áfaahin aluu pátise niŋ Kunuu ka keenape ka niŋ seemak. ^{XVII} Kaahelu ka kiteyoo unka ti epeesoo kati ákatinool pakak pa niŋ éheeni ya. Naamank pakak pa la ti pileefaan pa piteyoo, pale afaasowan éheeni ya ti seemak seehokiyantoo.” ^{XVIII} Niŋ kikee kilim keemeenje Saŋ naalum pakan paka kápuwunko umuuyen wa uteyii náatuunanii ekoonjan ya éesume ya.

^{XIX} Pale, Saŋ nawatanwatan Helot ati hikaw ha hiti Kalilee kamma naalame Helotiya púnuwoo aaloo, niŋ waah wa púlooŋ ewwa náahine wa weekance wa. ^{XX} Tempo Helot naapenane eehe: naakul Saŋ ti ékuluma.

Pátise ya eti Yéesu

^{XXI} Ta hícump pakan nkáhinee ta pátise, Yéesu lompo náahinee pátise, naalum. Ta naayeniye ta kaluum, alacana néepankino, ^{XXII} Kunuu ka keenape ka nkíwanoonii teyoo, niŋ enii samat nii hícuucuuku. Hilim níhifulii alacana: “Awe yem añiinam, aña inci íllafiye ya; ti awe inci intaake pásuumayam.”

Yéesu símaamayoo

^{XXIII} Yéesu ti máamun sitiiloo áwii niŋ ŋaasuwan náayaañe páhin pa piteyoo. Incukii nii akina ayem Josef añiinoo, Josef ati Heli, ^{XXIV} Heli ati Matat, Matat ati Lewi, Lewi ati Meleki, Meleki ati Yannay, Yannay ati Josef, ^{XXV} Josef ati Matacas, Matacas ati Amos, Amos ati Nahum, Nahum ati Esili, Esili ati Nakay, ^{XXVI} Nakay ati Maat, Maat ati Matacas, Matacas ati Semeyin, Semeyin ati Yosek, Yosek ati Yota, ^{XXVII} Yota ati Yowan, Yowan ati Lesa, Lesa ati Solopapel, Solopapel ati Salatiyel, Salatiyel ati Neli, ^{XXVIII} Neli ati Meleki, Meleki ati Adi, Adi ati Kosam, Kosam ati Elematam, Elematam ati Eel, ^{XXIX} Eel ati Yesus, Yesus ati Eliyesel, Eliyesel ati Yolim, Yolim ati Matat, Matat ati Lewi, ^{XXX} Lewi ati Simeyon, Simeyon ati Yuta, Yuta ati Josef, Josef ati Yonam, Yonam ati Eliyakim, ^{XXXI} Eliyakim ati Meleya, Meleya ati Menna, Menna ati Matata, Matata ati Natan, Natan ati Dawid, ^{XXXII} Dawid ati Yesaay, Yesaay ati Yopet, Yopet ati Powas, Powas ati Sala, Sala ati Naason, ^{XXXIII} Naason ati Aminatap, Aminatap ati Atimin, Atimin ati Alini, Alini ati Hesilom, Hesilom ati Fales, Fales ati Yuta, ^{XXXIV} Yuta ati Jakob, Jakob ati Isaak, Isaak ati Abraham, Abraham ati Telah, Telah ati Nahol, ^{XXXV} Nahol ati Seluk, Seluk ati Leyu, Leyu ati Pelek, Pelek ati Epel, Epel ati Selah, ^{XXXVI} Selah ati Kayinam, Kayinam ati Alpaksat, Alpaksat ati Sem, Sem

ati Nowe, Nowe ati Lemek, ^{XXXVII} Lemek ati Metuselah, Metuselah ati Enok, Enok ati Yelet, Yelet ati Mahalaleel, Mahalaleel ati Kenan, ^{XXXVIII} Kenan ati Enos, Enos ati Set, Set ati Ataam, Ataam ati Pútuun pa.

IV

Híluunuyee ha hiti Yéesu

^I Yéesu naameej niñ Kunuu ka keenape ka, náafulii ti musuu ma miti Jordan. Kunuu ka nkiyeniyoo kátintinjan pati káahaan ka tes. ^{II} Naayeno po fo kunoom áwii ésupak, Seetaani ya ti hiñes híluunuyoo. Aliit waah ti oom kunoom púlooj, ti pikelan, peep mpucokoo.

^{III} Seetaani ya neesokoo: “Niñ awe yem Añii Pútuun, sok énanikiin eyye eyeso hímpuul.” ^{IV} Yéesu naañahan yo: “Kiiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa: *'An atalooj niñ hímpuul lamma.'*✧”

^V Seetaani ya neecoopoo patiila la haane, néeyisanoo mpacas cáwii ca citi mah ma púlooj. ^{VI} Neesokoo: “Inci fawufani kayine enke púlooj niñ hamake ha hiti cáwii ca, kaatuko inci nkuwufanee, yíniyini kawufan etenko an óo an aña ínsuumaam. ^{VII} Fiye, náakilipiyya hátkinam ti hímulu, efikiyeno púlooj kitii.” ^{VIII} Yéesu naañahan yo: “Kiiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa: *'Hátikin Ateeteyo Pútuun pa pitii áafakilipo ti hímulu, niñ pikina lamma aññañe hítuulu.'*✧”

^{IX} Seetaani ya néetintinjanoo Jerusalem episilanoo la hañe la pahaan ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Nene esokoo: “Niñ awe yem Añii Pútuun, fúl le cípo t'etaam. ^X Kamma nkiicee ti hilim ha hiti Pútuun pa: *'Efipusok pumaleekoo etempo pumankooli;*

^{XI} *niñ sipees etempo éfipiseepini,*

eeha efihiwun ha kooti etikilooñoolo ti énanikiin.'✧”

^{XII} Yéesu naañahan yo: “Kiiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa: *'Aañañut puwinko Ateeteyo Pútuun pa pitii.'*✧” ^{XIII} Ta Seetaani ya neepaye ta hiñes híluunuyoo ha púlooj, neekatanoo fo ti cikee caanak.

Píyaañ páhin pa piti Yéesu

^{XIV} Toko fúle, Yéesu naañoho Kalilee, niñ pameej sempe sa siti Pútuun pa séefulii sa ti Kunuu ka keenape ka. Pakan paka nkáyaañ káakup kiteyoo ti pisaatee pa púlooj péekinkoolii pa. ^{XV} Naayeno kakalañan ti púluumuma pa piteyii, pakan paka púlooj nkayeniyoo hímulu.

Hipookuyee ha hiti Yéesu Naasalet

^{XVI} Púful toko, Yéesu naakaay Naasalet pa náakulee pa. Ti hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa naanako ti éluumuma ya eteyii samat nii fa naasale fa íhinu. Naalito apisiño kati akalañ. ^{XVII} Nkañaakanoo kaahit ka kiti ayaamakoola ya Esaya. Apúpoonin ko, naacuk la nkakiice la:

^{XVIII} *“Kunuu ka kiti Ateeteyo unka t'inci*

kamma nkimamalaam

kati túunan ekooñan éesuume ti keeleke ka.

Kúpoñiyaampoñ kati kaman keekulee ka nii éfikafulii,

niñ kéefuume ka nii éfikañhoonii ti hicuku,

kati fúlan keekallanee ka ti kúnuul,

^{XIX} *nkaman etii eyya Ateeteyo áfaayisan pásuum pa piteyoo.*✧”

^{XX} Naapoon kaahit ka naañaakan ko áhina ya naacaayeno. Keeyeniye ka ti éluumuma ya púlooj cew ñikinii iññiya teyoo. ^{XXI} Náayaañ hisokuyii: “Fíyooy,

✧ **IV:IV** 4:4 Kakaman 8:3 ✧ **IV:VIII** 4:8 Kakaman 6:13 ✧ **IV:XI** 4:11 Kícimu 91:11-12 ✧ **IV:XII** 4:12 Kakaman 6:16 ✧ **IV:XIX** 4:19 Esaya 61:1-2

heekiicee eehe hitaakiyaa ti pásiyal aluu.” ^{XXII} Pakan paka púloṅ nkákup héesuume teyoo, ínnimii ti kilim ka kéesuume ka kéefulii ka ti putumoo. Nkacakan: “Fo aṅe tom ayem Josef añiino?” ^{XXIII} Yéesu naasokii: “Híiniyaamhiini nii efinifinam ti kusoku enke: 'Akúuñana kúuñanoolo! Hín le ti saatee ya etii, samat nii eeha núusiye ha ánhine Kafaanawum.'”

^{XXIV} Naapenan hisokuyii: “Pánipani, ayaamakoola asayanantee ti saatee ya eteyoo. ^{XXV} Píhiiniyan aluu nii ti caanak ca citi ayaamakoola ya Elí, etiiil ya enuput fo sitiil síhaaciil niṅ kiim isak niṅ hoonool, épankul neeyeno ti mah ma púloṅ. Tempo, intaako piyaanṅat peemeenṅe Israyel payenka pákayiinii keekete. ^{XXVI} Pútuun pa pupoñut Elí ti akee ti payenkuu, pale ti ekee eyaanṅat aṅa áyiinoo eekete ati saatee ya eti Salepat pukol saatee ya eti Siton.✧ ^{XXVII} Ti caanak ca citi ayaamakoola ya Elise, intaako lompo kayoṅ púkuuña pakati kanuk ti mah ma miti Israyel, pale háati oonool teyii akuulanutee fo Neeman lamma ati Siriya.✧”

^{XXVIII} Pakan paka púloṅ keeyeniye ka ti éluumuma ya, kiiñii nkili ta nkásiye ta enke fiye. ^{XXIX} Nkayito, nkáfulanoo ti saatee ya. Nkacoopoo patiila kanaac cítintiṅ ca la saatee ya neelutee la, kati káhalapiyoo t’etaam. ^{XXX} Pale Yéesu náanapii ti pututa kayoṅ ka naakaay pítinoo.

Hiyaanu hísaalumant seetaani

^{XXXI} Yéesu náawanonoo Kafaanawum, saatee eti Kalilee, naayeno kakalaṅan pakan paka ti hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa. ^{XXXII} Innímii ti pakalaṅanal pa piteyoo, kamma hilim ha hiteyoo nihitaake sempe.

^{XXXIII} Intaako la ti éluumuma ya áyiin aṅa hísaalumantseetaani nihinakiye. Náaceekii niṅ kaawiiluyoo: ^{XXXIV} “Katan unii! Weyme uyem ti pututa unaa, Yéesu ati Naasalet? Fo áakeyyookey aakati púcalool unii? Inci méyimeyi awe yem ayme: Eesampanee ya ati Pútuun pa!”

^{XXXV} Yéesu naafet teyyo: “Fatan! Fúlii teyoo!” Hísaalumant ha nihitah áyiin a t’etaam hátikin pakan paka púloṅ, níhiful teyoo peekuumutoo.

^{XXXVI} Pakan paka púloṅ nkaṅaṅo nkayeno picakanool: “Hilim eehe, hilim puume? Ti kayine niṅ sempe nasok kisaalumant ka kúfulii, nkúful!” ^{XXXVII} Kiti Yéesu nkisiyo ti pisaatee pa péekinkoolii pa púloṅ.

Káakuuñan ka kiti keemeenṅe ka

^{XXXVIII} Yéesu ápufulii la ti éluumuma ya naanako la ti ekumpaan ya eti Simon. Simon aasonoo aal naayeno niṅ káakuuñu kiti pasowe-enii kenfakat, nkaluum Yéesu apiyankananoo. ^{XXXIX} Naañeeho toko teyoo naafet ti pasowe-enii ya mpúful. Tokotoko náayitoonii, naamankoolii.

^{XL} Ti panowal caanak ca, pakati káakuuñu óo káakuuñu nkácoopiyee ti Yéesu, naalemp sipeesoo ti an óo an teyii, náakuuñanii. ^{XLI} Kísaalumant lompo nkúfulii ti pakan keemeenṅe, nkiyeno hiceeku: “Awe yem Añii ya ati Pútuun pa!” Pale naafet tenko naakit ko káakup kamma nkimeya nii akina ayem Eenucee ya ati Pútuun pa.

^{XLII} Cipilap, Yéesu naañako apiyeno lamayoo. Kayoṅ ka nkiyeniyo hiṅes, ta nkítookiyo ta la naayeniye la, nkílafiyoo hicoku tikimpi akatanii. ^{XLIII} Pale naasokii: “Inci ñañaa káatuunan ekooṅan ya éesuume ya eti cáwii ca citi Pútuun pa ti pikee pisaatee pa lompo, heewune ha inci ímpoñiyee.” ^{XLIV} Naayeno káatuunan eteeho ti púluumuma pa piti Yutaay.

V

Kamamal ka kiti Yéesu pinapanayoo píyaañ

^I Hikee hinoom Yéesu naasiino la ti kantant ka kiti han ha hiti Kennesalet*, kayon ka nkikinooloo kipiyeño káasiitan hilim ha hiti Pútuun pa. ^{II} Akee acalafayya, caacawoo Simon Piyeer, naayeno pukol han ha. Pákawiyoo picalafayya Saak niñ Sañ, Sepete epuukoo, nkayeno lompo toko†. Picalafayya pa payenkuu, ñiteen ña ñiteyii ñúsupak ña iññisiino ti kantant ka, kápuwanoonii teñño nkayeno puñowu picala pa piteyii.

Ti káasiinuma enkuu, Yéesu naacuk ñiteen ña, ^{III} náayuuko ti piteen pa piti Simon, naasokoo: “Fúlan po le ti kantant ke, teenjan po caahinkin,” naayeno tempo apiyeno kakalañan kayon ka.

^{IV} Ta naapaye ta káakup, naasok Simon: “Wanan piteen pa pati kásul ka innitah picala pa piti aluu nípicokii soon.” ^V Simon naañahanoo: “Aápunu, unii uyokaa hánant ha púloon ti calafayi ucokut waah. Pale niñ aasokaa fo, inci fatah picala pa.” ^{VI} Nkatah po nkácokii hícump soon fo picala pa piteyii mpiyaañe pihaaco. ^{VII} Nkakaaween pákawiyii keeyeniye ka ti pikee piteen kápikey kapiyankanani, nkákey nkameenjan ñiteen ña ñúsupak ña púloon fo iññilafiye híseemu.

^{VIII} Simon Piyeer, ta naacuke ta eehuu, náakilipo ti Yéesu wootoo naasokoo: “Ahámpaatiin, láañam, inci áyiin amuuyena!” ^{IX} Kaatuko Simon niñ pákawiyoo kajañañaño ti hícump soon ensa nkacoke sa. ^X Saak niñ Sañ lompo nkañaño. Yéesu naasok Simon: “Timpi fe, písik fiyooy pakan ankaakaay hicoku.” ^{XI} Nkácinjii, nkafaakal ñiteen ña ñiteyii, nkatah toko waah óo waah, nkanapan Yéesu.

Káakuuñan áyiin ati kanuk

^{XII} Hikee hinoom Yéesu naayeno ti ekee saatee, intaak áyiin ati kanuk. Niñ pacukaloo Yéesu, naanow hátikinoo, puhoonuyoo t’etaam naalumoo: “Ahámpaatiin, áyiniyamyini kaakuulan, niñ áalafiyaa.” ^{XIII} Yéesu náañaakanii epeesoo náalikoo, naasokoo: “Inci láfilafi. Kuul!” Tokotoko kanuk ka nkikatanoo. ^{XIV} Yéesu naakitoo hisoku eteeho an: “Kaay cáayaañ yísanoolo awaaseena ya ati Pútuun pa, uwwaaseen kaawaaseen ka kiti kaakuulan ka enka Móyiis naasoke ka aluu, áapiyisan pakan paka nii awe kásuumaayi ayyem.”

^{XV} Háati fo, kiti Yéesu nkihanj toko nkísiye, uyonj pakan núuconcoolii ti káasiitanoo niñ ékuuñano úkuuñu wa uteyii. ^{XVI} Pale Yéesu nañakoñako ti káahañ tes, naayeno po kaluum.

Káakuuñan áyiin éehute

^{XVII} Hikee hinoom Yéesu ti kakalañan, Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha hiti Móyiis nkáfulii pan óo pan ti misaatee ma miti Kalilee, miti Yutaay niñ Jerusalem, nkayeno toko. Sempe sa siti Ateeteyo insiyeno ti Yéesu kati ákuuñan kéekuñe ka.

^{XVIII} Tempo, pakakee pakan kéekantoonii páhut ti kahun nkácolii. Nkayoopoo kanakan ti ekumpaay ya kati kahintanoo hátikin Yéesu. ^{XIX} Pale kataakut pítin piti kanakanoo kamma kayon ka. Nkasilo neyoo ti kankalañ ka nkátinjin kátinju nkáyuunaniyoo toko niñ kahun ka kiteyoo ti pututa pakan paka hátikin Yéesu.

^{XX} Ta Yéesu naacuke ta káyinan ka kiteyii, naasok ákuuña ya: “Awí, umuuyen wa utii uponketee.” ^{XXI} Pikalañana hilim ha heesiñanee ha niñ Pufalisaay pa nkáyaañ káamiilool ti fanji: “Añe an puume naacokooliye fo kati ateñal Pútuun pa? Ayme ayina kaaponket umuuyen wa fo niñ neetaat Pútuun pa lamma?” ^{XXII} Yéesu náameyi eeha nkayeniye ha káamiilool naacakanii: “Weyme uwune innitaak pámiiloolal empuu ti saan aluu? ^{XXIII} Weyme uhañe páciite hisoku: ‘Umuuyen wa utii uponketee’, niñ hisoku: ‘Lito nkaay’? ^{XXIV} Pale píyisan aluu nii inci, Añii An, taakaataak kayine t’etaam kiti kaaponket umuuyen wa,” naasok páhut pa: “Inci pusoki, lito, coop

* **V:I** 5:1 Hikina lompo nihisokee han ha hiti Kalilee. † **V:II** 5:2 Luk akiicaakiic kikee kilim enke ti 5:10.

kahun ka kitii, iyyet t'enuuf." ^{XXV} Tokotoko naasiijo hátikinii, náaseepin kahun enka nahinto ka tenko, naayet t'enuuf ti hímulu Pútuun pa. ^{XXVI} Pakan paka púlooj ínnimii nkámul Pútuun pa. Ewatate neemeenjii nkayeno hisoku: "Ucukaacuk fíyooy heetaapala hicukee."

Kaayonkal ka kiti Lewi

^{XXVII} Púful toko, Yéesu naakaay naacuk asayoola kúncoo ya aṅa nkasok ya Lewi, naayeniye ti ésayuma kúncoo ya. Yéesu naasokoo: "Nápaniyam." ^{XXVIII} Lewi naalito, naakatan waah óo waah ewwa naayeniye íhinu naanapanoo.

^{XXIX} Lewi, ti kánapiyan Yéesu, naayonkaloo hili káciim kenfakat ti ekumpan ya eteyoo, intaako toko kayoj kenfakat kiti pisayoola kúncoo ya niṅ pakakee pakan keeyeniye hili neyii. ^{XXX} Pale Pufalisaay pa niṅ pikalaṅana hilim ha heesiṅanee ha nkayeno káakumutool ti pinapana pa pakati Yéesu, nkasokii: "Weyme innili, innilaan nantoonool niṅ pisayoola kúncoo ya niṅ pumuuyena pa?"

^{XXXI} Yéesu naañahanii: "Pakan paka tom keeyem ka kásuumaayii kasoolahe ákuuñana, pale kéekuúñe ka. ^{XXXII} Inci kéyyoot kaayonkal keecoonoole ka, pale pumuuyena pa kati káwunko umuuyen wa uteyii."

Kacakan ka kiti suṅ ya

^{XXXIII} Pakakee pakan nkasok Yéesu: "Pinapana pa pakati Saṅ nkaloombloom suṅ niṅ kaluum, fo lompo incuke ti pinapana pa pakati Pufalisaay pa, pale pakatii paka nkatowo ti hili niṅ pálaani." ^{XXXIV} Yéesu naañahanii: "Efíniyini hiwasu pakan suṅ kéeyonkaliyee pahaaño piti esa, asaya ya toko niṅ poko? ^{XXXV} Pale caanak unca ti ékey, asaya ya áfaafulanee teyii, ti oom kunoom efikasuj."

^{XXXVI} Naasokii lompo hícantitu eehe: "An ahaacantoo cifaal ti hísool héeyeeni kati apap co ti hísool heemaamane. Niṅ áhinaa fo, afaahaac hísool ha héeyeeni ha, niṅ fúlaa toko cifaal ca céefulii ca ti hísool ha héeyeeni ha eticinapool niṅ hísool ha heemaamane ha. ^{XXXVII} An awasantoo pucoma elaan ti upaṅ weemaamane. Niṅ áhinaa fo pucoma pa piti elaan ya efipihaac upaṅ wa, elaan ya efeeniiso, upaṅ wa núpucaloolo. ^{XXXVIII} Pale pucoma elaan, fo puwasee ti upaṅ wéeyeeni. ^{XXXIX} An atasiikan elaan eeyanke náalafi pucoma, kamma elaan eeyanke neehaṅoo pásuum."

VI

Yéesu Ateeteyo ati hinoom ha hiti kayeno ka

^I Hikee hinoom hiti kayeno kiti Pusuwif pa, Yéesu naayeno kaafitanool koos, pinapana pa pakateyoo nkayeno kaasoot ulat nkahenkecal wo niṅ sipeesii nkayeno wo hili. ^{II} Pakakee ti Pufalisaay pa nkacakanii: "Weyme inniyem ti íhinu héehinantee ha ti hinoom ha hiti kayeno ka?" ^{III} Yéesu naañahanii: "Fo nikalaṅut eeha Dawid náahine ha ta peep pa mpicokii ta akina niṅ pákawiyoo? ^{IV} Anakaanako ti ékuut ya enfakat ya eti Pútuun pa, naacoop hímpuul ha heesampanee ha eeha puwaaseena pa pakati Pútuun pa nkañaje ha hili poko lamayii. Apili ho, naawun pákawiyoo." ^V Yéesu nene asokii: "Inci, Añii An, yem Ateeteyo ati hinoom ha hiti kayeno ka."

Káakuuñan ti hinoom ha hiti kayeno ka

^{VI} Hikee hinoom nene hiti kayeno Yéesu naanako ti éluumuma ya eti Pusuwif pa apiyeno kakalaṅan. Intaako toko áyiin aṅa epeesoo yáali éhute. ^{VII} Páawoo Pufalisaay pa niṅ pikalaṅana hilim ha heesiṅanee ha kayenaayeno hiṅes waah ewwa efikanook newwo Yéesu, nkayeno kaasincan teyoo man áfaakuuñan ti hinoom ha hiti kayeno ka. ^{VIII} Pale Yéesu náameyi pámiiloolalii naasok áyiin a ati epees

‡ **V:XXXVII** 5:37 Kapaṅ keecifee keeyina hiwasuyee tenko elaan niṅ fotom man niṅ ekina tom miin. ✧ **VI:III** 6:3 1 Samiyel 21:1-6

ya éehute ya: “Lito siinjo hátikin pakan paka.” Ayíin a naalito naasiinjo. ^{IX} Yéesu naasokii: “Inci picakan aluu, eeheyme hicoonee ti hinoom ha hiti kayeno ka: íhinu heenape fo íhinu heenaput, kafakan elonj fo káapucalool eteyyo?” ^X Naasincanii púloonj cew, nene asok áyiin a: “Pántin epeesí.” Ayíin a náahin fo, epeesoo neeño ho toko tak.

^{XI} Pale Pufalisaay pa ninj pikalañana hilim ha heesiinane ha, kiiñii nkili meemak, nkáyaañ piteñenool puume éfikahin Yéesu.

Kamamal ka kiti pupoñapoñ pa ñaasuwan ninj pákasupak paka

^{XII} Ti oom kunoom Yéesu naakaay pati tíntinj ya kaluum, naapa hánant ha púloonj ti kaluum Pútuun pa. ^{XIII} Ta incilape ta, naayonkal pinapana pa pakateyoo naamamal teyii ñaasuwan ninj pákasupak, payenka efikayeno pupoñapoñ pa pakateyoo. Poko kayem: ^{XIV} Simon aña naawufane ya caacaw ca Piyeer* ninj atuwoo Andre, Saak, Sanj, Filip, Paatolomaay, ^{XV} Máciya, Tomas, Saak ati Alifaay, Simon aña nkasok ya Selot†, ^{XVI} Yutas ati Saak, ninj Yutas Iskaliyot, aña akaakaay ya hífulu ti Yéesu.

Kakalañan ka ninj káakuuñan ka

^{XVII} Púful toko, Yéesu náawanoonii ti tíntinj ya ninj keeyeniye ka neyoo, naasiinjo la etaam ya neetempañooliye la. Kayonj keemeene kiti pinapana pa pakateyoo nkiyeno toko ninj hícum pakan kéefulii Yutaay, Jerusalem ninj kéefulii ti pisaatee pa piti kantant ka peeyem pa Til ninj Siton. ^{XVIII} Kákeyyookey káasiitanoo ninj kati káakuuñanee úkuuñu wa uteyii. Payenka kísaalumant nkiyokane nkákuuñanee. ^{XIX} An óo an ti kayonj ka naañes hílikuyoo kamma sempe ínsifulii teyoo ínsikuuñanii púloonj.

Hiyihu ninj hitahu kunuu

^{XX} Yéesu naasincan pinapana pa pakateyoo naasok:

“Niyihaayih - aluu keeleke ka,

kaatuko cáwii ca citi Pútuun pa citaaluu.

^{XXI} Niyihaayih - aluu keeyem ka fiye ti peep pa,

kaatuko efinisiitane.

Niyihaayih - aluu keeyem ka fiye ti pukoonj,

kaatuko efinilenken.

^{XXII} Niyihaayih - ninj pakan kanataa aluu,

nkañay aluu, nkateñal aluu,

nkákup ti aluu heenaput kamma ínniyinane ti inci, Añii An.

^{XXIII} “Nihaañ ti oom hinoom, ninuunuutool ti pásuuma, kamma kawun kenfakat nkiyem ti hítuulu aluu alacana. Kaatuko fiyuu símaamayii nkáhine piyaamakoola pa.

^{XXIV} Pale kúnuul efikiyeno ti aluu! - aluu keetaake ka,

kaatuko nisayaasa kaapuuñanool ka kiti aluu.

^{XXV} Kúnuul efikiyeno ti aluu! - aluu keesiite ka fiye,

kaatuko efiniyeno ti peep.

Kúnuul efikiyeno ti aluu! - aluu keeyem ka ti caalenken fiye,

kaatuko efiniyeno ti weenoot innikoonj.

^{XXVI} Kúnuul efikiyeno ti aluu! - ninj pakan paka púloonj kákupaa ti aluu heenape.

Kaatuko fiyuu símaamayii nkáhine keeneetaat ka piyaamakoola pánipani.”

Pálafi pikamooli

* **VI:XIV** 6:14 Ti kañ ya eti Kilek, Piyeer, ekina eyem “énankiin”. † **VI:XV** 6:15 Selot, ti caanak ca citi Yéesu, yenaayeno kayonj keeyeniye esuum kiti mah ma miteyii.

XXVII Yéesu nene asok: “Pale inci pusok aluu, aluu keeyemam ka ti káasiitan: Nílaŋi pikamool aluu, níhin heenape ti payenka keenate ka aluu. **XXVIII** Nisap lúwa payenka nkañan ka aluu, niluum Pútuun pa heenape payenka nkakancool ka niñ aluu. **XXIX** Niñ an ahankuu kapal ti kaawiilu, ufanoo kikee kaawiilu ka apinene ahanki tenko kapal. Niñ an alamaa hísool ha hitii henfakat ha, timpi kitoo hicoopu eeha lupó páhantuwa. **XXX** An óo an eelumuu uwwunoo, niñ an acoopaa waahi timpi cakanoo wo. **XXXI** Níhin pakan paka samat nii fa ínnilafiye fa kati nkáhin aluu.

XXXII “Innilafiya kélafiye ka aluu lamma, eyyeyme cooy innikaakaay hitaaku? Háati pumuuyena pa nkálaŋilafi kélafiyii ka. **XXXIII** Innihinaa heenape ti payenka nkáhin ka aluu heenape, eyyeyme cooy innikaakaay hitaaku? Háati pumuuyena pa nkáhinhin fo. **XXXIV** Innimaakaa payenka incuke ka aluu nii efikañahan aluu, eyyeyme cooy innikaakaay hitaaku? Háati pumuuyena pa nkamaakmaak pumuuyena pa kati kañahanii memma nkamaakii ma. **XXXV** Pale nílaŋi pikamool aluu, níhin heenape teyii, innimaakii, timpi nímiilool hitaaku kañahan teyii. Innihinaa fiyuu, Pútuun pa eŋipuwun aluu kawun kenfakat niñ fúláa toko eŋniyeno epuuk pakati Pútuun pa piti patiila, kamma mpinape ti keesokantoo ka apalaka niñ ti keekance ka. **XXXVI** Nitaak paket hikaw samat nii Faaf aluu ati patiila fa naataake fa paket hikaw.”

Káahinaati kíiti an

XXXVII Yéesu nene asok: “Timpi níhin kíiti pakan, Pútuun pa lompo étipihin aluu kíiti. Timpi niwufan pakan umuuyen, Pútuun pa lompo etipuwufan aluu umuuyen. Niponketii, Pútuun pa lompo eŋipuponket aluu. **XXXVIII** Niwun, Pútuun pa lompo eŋipuwun aluu, mpúnun ti uhuuy wa uti aluu eniiku eemeenanee looc, neepimpee, neewenee, neemeenanee fo eniisaloolo. Kaatuko eniiku ya eyya inniniike ya neyyo, ekena lompo Pútuun pa eŋipiniik aluu neyyo.”

XXXIX Yéesu naasokii lompo hícantiiitu eehe: “Fo káafuumafuum nátintinjan-tintinjan áwiyo káafuumafuum? Etikanow poko t’ésupakii ti kaayeen? **XL** Akalaña ahanantoo akalañana ya ateyoo, pale an óo an eekalañe meemak afaacuk nii akalañana ya ateyoo.

XLI “Weyme uwune aanincuk cíheeni ca ceeyem ca ti níkin atii ya, awe péepannumut hifiin ha heeyem ha ti níkini? **XLII** Puume ayyina hisoku atii ya: ‘Atoomu, túlam inci púfulani cíheeni ca ceeyem ca ti níkini,’ awe aña eeyinaat ya hicuku hifiin ha heeyem ha ti níkini? Awe nícuŋ, yáañ fúlan hifiin ha ti níkini, tempo áafayini hicuku picañ catañ aakati yíni káfulan cíheeni ca ceeyem ca ti níkin atii ya.”

Enuun niñ papukal eteyyo

XLIII Yéesu nene asok: “Enuun eenape epukantoo papukal peenaput, fo lompo incuke enuun eenaput epukantoo papukal peenape. **XLIV** Enuun óo enuun ti papukal eteyyo nekiwee. An átayini hicutu sootoo ti usooy uti pícankun, kikenenk lompo kucutantee ti nikota. **XLV** An eenape nasoksok waah weenape kamma kunuuwoo nkinape. Pale an eenaput nasoksok waah weenaput kamma kunuuwoo nkinaput. Kaatuko putumoo mpúfulanii-fúlan pámiiloolal pa peeyem pa ti kunuuwoo.”

Hícantiiitu hiti sikumpaan súsupak

XLVI Yéesu nene asok: “Weyme uwune inniyonkalam ‘Ateeteyo, Ateeteyo,’ apan níhinantoo eeha inci insok ha? **XLVII** An óo an éekeyii t’inci náasi kilimam náahin ko, inci fáyisan aluu niñ weyme naanakoole. **XLVIII** Anakoolaa-nakool nii an aña eeyem ti kulut ekumpaan: awakaawak fo súni naasiinjan ekumpaan ya eteyoo ti pínankiin. Esáacin néefulii niñ sempe, man ma immisap teyyo pale miyinaat yo

káyiinjan kamma neelutee pinap. XLIX Pale an a aña ásiye ya kilimam áhinut ko, anakoolaanakool nii an aña eeyem ti kulut ekumpaan ti esiya peewakut t'etaam. Man ma immisap teyyo, neehaan ti enow neehancaloolo púloonj cew."

VII

Káyinán kiti áhampaatiin asooçaali ati Room

I Ta Yéesu naapaye ta káakup púloonj hátikin pakan paka, naanako saatee ya eti Kafaanawum. II Intaako toko akee ti ñíhampaatiin pusoçaali ati Room, eetaake amiikan ati hikawoo éekuüne meemak fo alohan putum eket. III Náasi kiti Yéesu, naapoñ pakakee ñíhampaatiin Pusuwif kapica kaluumoo ápikey ákuuñan amiikan a ateyoo. IV Ta nkacole ta ti Yéesu nkanjiniyoo meemak: "Asooçaali ya aje añajee kayankanan meemak, V kaatuko álafilafi pakan unaa niñ fúlaa toko akina alute éluumuma ya eti le."

VI Fiye, Yéesu naanapool neyii. Ta naalohane ta ekumpaan ya, áhampaatiin a asooçaali ya ati Room náapoñii pákawiyoo kapisok Yéesu: "Ahámpaatiin, timpi yokanoolo écolii pe t'inci kamma inci intuuniit aapinako ti ekumpaan ya etoom. VII Ekina lombo ewune inci míloolut nii ñañaa ékey puu ti awe, pale sok hilim hoonool lamma, amiikan a atoom afaayeno kásuumaayoo. VIII Kaatuko inci ti kayine kiti pakan inci iyyem, niñ fúlaa toko intaak pusoçaali lombo keeyem ti kayineyam. Niñ inci sokaa aje 'kaay', naakaay; insok aje 'kéy', náakey. Insok amiikan a atoom 'hín fiye', náahin fo."

IX Ta Yéesu náasiye ta eehe ínnimoo teyyo náayeesoonii ti kayonj ka keeyeniyoo ka kanapan, naasokii: "Inci pusok aluu, inci taapala cuk káyinán ka kenfakat enke, háati ti pakati Israyel."

X Ta Yéesu naapaye ta hisoku eehe, payenka áhampaatiin a asooçaali ya naapoñe ka nkañoho. Kapucol nkatook amiikan a kásuumaayoo.

Kayitan akampaani ati eyaanjat aña áyiinoo eekete

XI Púful toko Yéesu naakaay ti saatee ya eyya nkasok ya Nayin, pinapana pa pakateyoo niñ kayonj kenfakat nkanapool neyoo. XII Fiye, ta naalohane ta putum pa piti saatee ya, nkayeno hicoopu ehunuñ ti íhokuma. Eekete ya, akampaani, akina lamayoo íñña ateyoo naataake, áyiinoo eekete. Kayonj kenfakat kiti saatee ya nkiyeno neyoo. XIII Íñña ateyoo naayeno pukoonj. Ateeteyo apucukoo, nketoo teyyo ti hikaw, naasokoo: "Timpi koonj."

XIV Naaloh pisaapu pa, náalik po, keetiyye po ka nkasiño. Yéesu naasokoo: "Akampaani, inci soki: 'Lito!'" XV Aña eekete ya náalitoonii, naayeno, náayaañ káakup, Yéesu naacoopoo naañahanoo íñña ateyoo.

XVI Kayonj ka púloonj nkimeej niñ ewatate nkúmul Pútuun pa nkusok: "Ayaa-makoola enfakat áfuliyoo t'unaa. Pútuun pa pítahiyoo kunuu ti pakan etempo." XVII Hiti Yéesu eehe, níhisiyo ti mah ma miti Yutaay púloonj niñ ti pisaatee pa púloonj péekinkoole yo pa.

Pinapana pakati Sañ-Patis pati Yéesu

XVIII Ti písiyo pa piti Yéesu empuu, Sañ, pinapana pa pakateyoo nkakamanoo eehe púloonj. Naayonkal teyii pákasupak, XIX naapoñii ti Ateeteyo kapica kakanoo: "Fo awe yem Aña eeyem ya ti ékey, fo uñañaa hítuulu akee?"

XX Kapucol ti Yéesu nkasokoo: "Sañ-Patis ápoñii unii ti awe upicakani: 'Fo awe yem aña eeyem ya ti ékey, fo uñañaa hítuulu akee?'"

XXI Ti oom caanak, Yéesu náakuuñan hícamp pakan keeyoke niñ úkuuñu weemeenje, niñ payenka kisaalumant nkúwuuliyé, náahin úfuumiin weemeenje

upucuk. ^{XXII} Fiye, Yéesu naañahan payenka Saᅇ náapoñii ka, naasokii: “Niñoho nica nikaman Saᅇ eeha innicuke ha niᅇ eeha ínisiye ha: kéefuume ka unka ti hicuku, kéehute ka unka ti pikaayu, pakati kanuk ka nkakuulanee, keecotiye ka unka ti hísiyu, keekete ka nkalitane, ekoonᅇan ya éesuume ya néetuunanee keeleke ka. ^{XXIII} Oopa ti pásuuma, aᅇa apookut ya hitaaku káyinan kamma inci.”

^{XXIV} Payenka Saᅇ náapoñii ka, ta nkañohiye ta, Yéesu náayaañ káakup kiti Saᅇ ti kayonᅇ ka: “Weyme innikaaye pati káahaanᅇ ka tes kaasincan? Káaheeni enka eyam ya neeliñaloole? ^{XXV} Niᅇ fotom, weyme innikaaye po hicuku? An eewasiye wañ weewalla? Haani! Payenka nkawaso ka wañ wa wéeciita wa hinoom, nkayeno ti elonᅇ enfakat, pati pukumpaan pa piti pumansa pa nkayeno. ^{XXVI} Niᅇ fotom, weyme innikaaye po hicuku? Ayaamakoola? Ee ayaamakoola! Inci pusok aluu nii ahaᅇaahanᅇ ayaamakoola. ^{XXVII} Saᅇ akina ayem aᅇa hilim ha hiti Pútuun pa nihisoke ya:

*'Inci fápoñii ati ekoonᅇan ya atoom apunowi hátikin
kati awañali pítin pa.*'*

^{XXVIII} “Inci pusok aluu, an óo an aᅇa aal naapuke, Saᅇ ahaᅇoohanᅇ hamake, pale aᅇa eeᅇaᅇe ya káafomaati ti cáwii ca citi Pútuun pa, ahaᅇa Saᅇ hamake.”

^{XXIX} Pakan paka púloonᅇ kéesiye ka enkuu, háati pisayoola kúncoo ya, kacoonaacoon nii Pútuun pa peecoonoole. Ta Saᅇ naayeniye ta káatuunan ekoonᅇan ya eti Pútuun pa, nkacoon ápihinii pátise. ^{XXX} Pale Pufalisaay pa niᅇ pikalaᅇana hilim ha heesiᅇane, ha nkapook eeᅇa Pútuun pa mpílaᅇiye ha teyii; kacoonut Saᅇ ápihinii pátise.

^{XXXI} Yéesu naasokii: “Niᅇ weyme inci iññaᅇe kaakufumool ekaay ya eti fiyooy, niᅇ weyme nkanakoole? ^{XXXII} Kanakoolaa-nakool nii epuuk keeyem ti hílinᅇ nkayeno kaaceeekool:

'Uhapaahap aluu,
nikiiyut,
nuucok aluu kícimu kiti keenᅇoot,
nikoonut.'

^{XXXIII} “Kaatuko, Saᅇ-Patis ákeyyookey, aliyantoo hímpuul, alaanantoo elaan innisok: 'Hísaalumant hiyem neyoo.' ^{XXXIV} Inci, Añii An, ínkey pilli illaan innisok: 'Nisincan! Aᅇuu an eekase, níkumana, áwi ati pisayoola kúncoo ya niᅇ pumuuyena pa.' ^{XXXV} Pale ecohato ya eti Pútuun pa, keecoone yo ka púloonᅇ káyisanaayisan nii ecoonoolaa-coonool.”

Kaaponket kiti aal amuuyena la ti ekumpaan ya eti Afalisaay a

^{XXXVI} Afalisaay akee, aᅇa nkasok Simon, naayonkal Yéesu hili káciim pateyoo. Yéesu naakaay, naanako la ti ekumpaan ya eti Afalisaay a naayeno hili. ^{XXXVII} Intaako toko ti saatee ya aal amuuyena. Náasi nii Yéesu oopa ti hili pati ekumpaan ya eti Afalisaay a. Ta náasiye ta eeᅇuu, naacoopool cílumpa ceewalla kaameeᅇ munucu méesuume haaw. ^{XXXVIII} Naasiᅇo puson woot Yéesu, naayeno pukoonᅇ, náayaañ káamaañiyan wootoo niᅇ mukunoo, naatoot wo niᅇ wanoo, naasump wootoo, naanuc wo niᅇ munucu méesuume haaw. ^{XXXIX} Afalisaay a aᅇa ayonkale ya Yéesu hili káciim, apucuk eeᅇuu, naasokoolo: “Niᅇ pánipani áyiin aᅇe ayaamakoola, añaᅇaa kameye aal puume ayemoo ti híliku - aal amuuyena!”

^{XL} Yéesu naacoop hilim ha naasokoo: “Simon, taakaataak eeᅇa inci iññaᅇuu hisoku.” Simon naañahanoo: “Sokam, Ahámpaatiin.” ^{XLI} Yéesu naasokoo: “Taakaataak pákayiin pákasupak keetaake ñikopu ti akee áyiin eelontiyii mañ. Akee ya naataakoo nikopu sitenali sikeme isak (500), akee ya lombo nikopu sitenali áwii ésupak niᅇ ᅇaasuwan (50). ^{XLII} Pale háati oonool teyii ayinaatoo mo kañahan. Fiye,

* VII:XXVII 7:27 Malaki 3:1

naaponket poko t'ésupakii ñikopu ña ñiteyii. Ti awe, ayme ti payenke t'ésupakii afaahan páfafi aña eelontiyii ya mañ ma?" XLIII Simon naañahanoo: "Ti pacukalam, akina ayem aña nkaaponkete ya nikopu na nenfakat na." Yéesu naasokoo: "Aasokaa páni."

XLIV Apipa, náayesoonii pati aal a, naasok Simon: "Aacukaacuk aal a aña, emma inci ínnakoonii ma le ti awe, aawunutam man puñow wootam, pale akina náamaañiyan wootam niñ mukunoo, naatoot wo niñ wanoo. XLV Ta inci ínnakoonii ta le ti awe, aawananutam niñ hisumpu, pale akina áyekuniit hisumpu wootam. XLVI Aanucut hikawam niñ munucu, pale akina, naanuc wootam niñ munucu méesuume haaw. XLVII Síitanam inci pusoki, páfafi pa piteyoo penfakat pa píyisanaayisan nii umuuyen wa uteyoo weemeenje wa upayeepa kaaponket. Pale an óo an aña nkaaponkete caahinkiñ, caahinkiliñ lombo nálafi."

XLVIII Fiye, Yéesu naasok aal a aña: "Umuuyen wa utii uponketeponket." XLIX Keeyeniye ka toko hili neyoo nkáyaañ pusokool: "Aña ayem ayme, fo kati aponket umuuyen?" L Pale Yéesu naasok aal a: "Káyinan ka kitii kifakanuu, kaay niñ kásuumaay."

VIII

Pakaal paka, kapan ka kiteyii Yéesu

I Púful toko Yéesu naayeno kaamuusool ti pisaatee niñ misaatee, káatuunan niñ kakaman ekoonan ya éesuume ya eti cáwii ca citi Pútuun pa. Pupoñapoñ pa pakateyoo ñaasuwan niñ pákasupak paka nkayeno neyoo, II niñ lombo pakakee pakaal payenka náakuuñane niñ payenka naayaane teyii kásaalumant: Mari aña nkasok ya Mari ati Makatala aña náafulanii ya teyoo kásaalumant isak niñ kúsupak; III Yowanna, áyiinoo aña nkasok ya Husa, eeyeniye ya ati hikaw ha ti éhinuma ya eti Helot; Suusaana niñ hícamp pakakee pakaal, niñ mañ ma miteyii nkayeno kayankanan Yéesu niñ pupoñapoñ pa pakateyoo.

Hícantiitu ha hiti ataha piyoosen pa

IV Hikee hinoom, kayon kenfakat nkuconcool niñ pakan kéefulii ti pisaatee peemeenje nkíkey ti Yéesu. Ti káasiinjuma enkuu, Yéesu naasokii hícantiiitu eehe: V "Taakaataak akee áyiin aña eekaaye etah piyoosen. Akina ti etah piyoosen pa, ekee etukal ya neenowal ti pítin pa; neekakalee, pusuwa pa mpuhoon yo. VI Ekee ya neenowal ti etaam eti pínankiin; niñ páñantalií eteyyo neesuucan, kamma etaam ya néeciht. VII Ekee ya neenowal ti pícan kun, épiñantoolii ti coonool niñ pícan kun pa, pícan kun pa mpikincool yo. VIII Fiye, ekee etukal ya neenowal ti etaam eenape, eyyuu néenantií neepuk ulant, kaalant óo kaalant nkupuk papukal keme." Yéesu naasokii niñ hiceeku: "An óo an eetaake kaanuu kiti kásiitan, ásiitan."

Heewune ha ínnakup niñ hícantiiitu

IX Ta Yéesu naapaye ta káakup, pinapana pa pakateyoo nkacakanoo weyme hícantiiitu eehuu nihisoke. X Naañahanii: "Kameye meeñeeya ma miti cáwii ca citi Pútuun pa kuwufaneewufan aluu, pale ti pakakee paka niñ kícantiitu inci ínkup, samat nii ayaamakoola ya Esaya fa naasoke fa: 'Efikasincan pale etikacuk; Efikasiitan pale étikasi.'[☆]"

Kakaman ka kiti hícantiiitu ha

XI Yéesu nene asok: "Ehe, eeha hícantiiitu ha nihisoke ha: Etukal ya eyem hilim ha hiti Pútuun pa. XII Etukal ya eenowe ya ti pítin pa ecukaacuk nii payenka nkási ka

☆ VIII:X 8:10 Esaya 6:9

hilim ha, Seetaani ya néeskey néefulan ho ti saanii, ancuk timpi káyinan nkafakanee. ^{XIII} Etukal ya eenowe ya ti etaam ya eti pínankiin pa ecukaacuk nii payenka nkasayan ka hilim ha niñ pásuuma niñ kásiyaa ho, pale hilim ha hitaakut ñinkonk teyii. Káyinanii kifiiyantoo, ti caanak citi páciite nkañoho puson. ^{XIV} Etukal ya eenowe ya ti pícan kun pa ecukaacuk nii payenka nkási ka hilim ha, pale ti elon ya eteyii káamiilool ka niñ hitaaku ha niñ pásuuma pa piti elon ya mpikincoolii mpikitii hitaaku papukal peeyane. ^{XV} Pale etukal ya eenowe ya ti etaam ya eenape ya ecukaacuk nii payenka nkási ka hilim ha nkayenan ho pinap ti saanii seekuule sa, nkamukut fo cákapukii samat nii enuun fa nepuk papukal peemeenje.”

Hícantiitu ha hiti lampi ya

^{XVI} Yéesu nene asokii hícantiiitu eehe: “An acaañanantoo lampi náawuf teyyo epool niñ fotom naanakan yo t’etaam ecunkun, pale nawañwan yo, ancuk an óo an éenakoonii naacuk ecaañ ya.

^{XVII} “Wah óo wah weeyolee éfuufulaniyee tíkitaañ, wah óo wah wéewufaloollee éfuuwufinee, núufulaniyee tíkitaañ.

^{XVIII} “Ooto, nitah kunuu ti pásiitanal aluu. Kaatuko an óo an eetaake afaapenane meemak; an óo an eetaakut háati aña incukoo ya nii naataake efuusayee teyoo.”

Yéesu niñ miin ma miteyoo

^{XIX} Púful toko, Yéesu íñña ateyoo niñ pakatuwoo nkákeyyoo hicuku, pale kayinaatoo hicuku kamma kayon ka.

^{XX} Nkasok Yéesu nii: “Íñña atii niñ pakatuwi unka kasiñiye tíkitaañ, awe nkálafiye hicuku.”

^{XXI} Naañahanii: “Íñña atoom niñ pakatuwam poko kayem payenka nkásiitan ka hilim ha hiti Pútuun pa nkáhin ho fa nihiñañee fa íhinu.”

Kaasiñan ka kiti hiyam ha

^{XXII} Hikee hinoom Yéesu náayuuko ti piteen niñ pinapana pa pakateyoo, naasokii: “Ufiitanaa ti kikee kaapii ka kiti han ha.” Nkañak. ^{XXIII} Ta nkayeniye ta kaafiitan, Yéesu naalam hiñotu. Hítaapanu eyam néesapii ti han ha, piteen pa mpiyeno émeenani man, nkayeno ti páciite penfakat.

^{XXIV} Ti oom páciite, pinapana pa nkaloh Yéesu nkáiyaloo, nkasokoo: “Ahámpaatiin! Ahámpaatiin! Efuuketaa!” Yéesu náayiyoonii naafet ti hiyam ha niñ kúsuh ka kenfakat ka nkapilan niit. ^{XXV} Púful toko naacakanii: “Káyinan ka kiti aluu unkey?” Ewatate neemeenii, ínnimii, nkayeno picakanool: “Ayme ayem áyiin aña, kati nasok hiyam ha niñ kúsuh ka kapilan, nkásiyoo?”

Káakuñan áyiin ati kisaalumant

^{XXVI} Púful toko, Yéesu niñ pinapana pa pakateyoo nkaciñ ti mah ma miti Kelasen,* meeyem ma ti púcoonool mah ma miti Kalilee. ^{XXVII} Ta Yéesu naayeniye ta éyuukinoyii ti piteen pa, áyiin ati saatee ya náakey kapaakoolanoo. Ayiin a añuu kisaalumant kúwuuliyoo, afiyaafiyo awasiyantoo wañ, akinut ti ekumpan fo ti kiyaak. ^{XXVIII-XXIX} Nkiloooloom íhinu apihiñ, háati nkacenk sipeeso niñ wootoo niñ ñiseel kati kafaasoo, naacutal ño, kisaalumant ka nkítintinanoo ti káahañ tes. Ayiin a ta naacuke ta Yéesu naaceek, naanow ti wootoo, náaceekii ti kaawiiluyoo: “Weyme ánlafiye ti inci, Yéesu, Añii ya ati Pútuun pa piti patiila? Inci luumuu timpi kallanam!” Asokaasok eehe, kamma Yéesu naafete ti kisaalumant ka, apusok ko kífulii teyoo.

* **VIII:XXVI** 8:26 Náasiyaa Kelasen, ekina eyem pakan paka pakati saatee ya eti Kelasa. Pikee pakiical pa piti Kilek mpusok Kelasa, pale pikee pa lombo mpusok Katala. Katala niñ Kelasa pisaatee peekufut ti mah emmuu.

XXX Yéesu naacakanoo: “Caacawi puume?” Naañahanoo: “Caacawam 'Kayon†,’” kamma kisaalumant keemeenje nkinakiyoo. XXXI Nkiniino Yéesu timpi awant ko ti seemak. XXXII Inhemool koolee enfakat eti pícalukun neeyeno kaahoon ti kanaac cítintij. Kisaalumant ka nkiniino Yéesu apikatan ko kipinako ti pícalukun pa, naakatan ko. XXXIII Nkifulalii ti áyiin a, nkinakalo ti pícalukun pa, koolee ya néeliinoonii mpacas patiila cítintij ca, neenow ti han ha néeseem.

XXXIV Ta keeyeniye ka efaas ya nkacuke ta heetaakiye ha nkatey ti saatee ya nin ti misaatee ma méekinkoolii ma kakaman pakan paka heetaakiye ha. XXXV Fiye, pakan paka nkákey kaasincan heetaakiye ha. Nkácólíi ti Yéesu nkatook áyiin a aña kisaalumant ka nkúfulii ya teyoo náasooliye nin kunuuwoo cononon naayeno ti woot Yéesu. Ta nkacuke ta ehuu nkameenij nin ewatate. XXXVI Keecuke ka heetaakiye ha nkayeno kakaman pakan paka puume áyiin a aña kisaalumant ka nkúfulii ya teyoo fa náakuuñanee fa. XXXVII Púful toko, pakan paka púloonj pakati mah ma miti Kelasen nkaluum Yéesu akatanii apikaay, kamma ewatate enfakat neeyeniye neyii. Yéesu náayuuko ti piteen pa, áñakum XXXVIII áyiin a aña kisaalumant ka nkúfulii ya teyoo naalum kanapanoo, pale Yéesu naayaanoo, naasokoo: XXXIX “Ñoho ti enuufi nkaakaman eeha púloonj Pútuun pa mpíhinuu ha.” Ayiin a naakaay ti saatee ya púloonj, naayeno kakaman eeha Yéesu náahinoo ha.

Amáacul eekete nin aal éekuuñe

XL Pakan paka púloonj nkayeno hítuulu Yéesu ti kikee kaapíi ka kiti han ha, ta náañohoonii ta, kayonj ka nkiwananoo. XLI Ehe, intaako áyiin aña nkasok Yayil áhampaatiin ti éluumuma ya. Náakey náakilipo ti Yéesu wootoo, naañiniyoo apikaay pati enuuf ya eteyoo XLII kamma añiinoo ámaacul oonool a lamma eetaake máamun sitiil ñaasuwan nin súsupak naayeniye ti putum eket.

Ta Yéesu naayeniye ta pikaayu pateyoo kayonj ka nkikincooloo. XLIII Intaako toko aal eeyeniye hicuku etaam eefiitantofo sitiil ñaasuwan nin súsupak, náapucalool maño púloonj ti púkuuñana pale an ayinaatoo káakuuñan. XLIV Náakey puson Yéesu, náalik hileelu hísool ha hiteyoo, tokotoko etaam ya eteyoo neesiijo. XLV Yéesu naacakan: “Ayme álikaam?” Pakan paka púloonj nkalaaco, Piyeer naasokoo: “Ahámpaatiin, kayonj ka kúconcooliyoo-concool nkikincoolii.” XLVI Pale Yéesu naasok: “An álikaamlik kaatuko méyimeyi nii sempe sífulaaful ti inci.” XLVII Aal a náameyi nii eeha náahine ha hiyoliit, náakey nin kakikilan, náakilipo ti woot Yéesu. Naakaman hátikin pakan paka púloonj heewune ha náalik Yéesu nin fa náakuuñanee fa tokotoko. XLVIII Yéesu naasokoo: “Añiinam káyinán ka kitii kifakanuu. Kaay nin kásuumaay.”

XLIX Yéesu ti káakup, an náafulii pati ekumpaán ya eti Yayil áhampaatiin a ati éluumuma ya. Naasok Yayil: “Añiini ámaacul aketaaket, timpi yokan fiye Ahámpaatiin a.” L Yéesu nin pásiyaloo eteeho naasok Yayil: “Timpi fe, yínan lamma, añiini afaayeno kásuumaayoo.” LI Apicol ti enuuf ya eti Yayil acoonut an apinako neyoo fo Piyeer, Sañ nin Saak, nin añii ya faafoo nin íññaayoo. LII Pakan paka púloonj nkayeno pukoonj nin esampoolo, Yéesu naasok: “Níyekuno pukoonj pa kaatuko aje aketut, hiñotu naayaake.” LIII Nkayeniyo caalenken kamma nkameya nii añii ya aketaaket. LIV Pale Yéesu náasik epees añii ya naayonkaloo, naasokoo: “Añiinam, íyio!” LV Yaanoo néehoonii naahaan ti piyito. Yéesu naasokii kawufanoo apili. LVI Pupukayoo ínnimii pale Yéesu naakitii hisoku heetaakiye ha an.

† VIII:XXX 8:30 Caacaw ence ti kanj ya eti Kilek “Lesiyon” cikina ciyem kayonj kiti pusoocaali síwuli isak nin yoonool.

IX

Kúmpoña ka kiti pupoñapoñ pa ñaasuwan niñ pákasupak paka

^I Yéesu naayonkal nantoonool pupoñapoñ pa pakateyoo ñaasuwan niñ pákasupak paka, naawufanii sempe niñ kayine kiti hiyaanu kisaalumant ka púlooj niñ káakuuñan úkuuñu. ^{II} Púful toko, naapoñii kapikaay káatuunan cáwii ca citi Pútuun pa niñ káakuuñan púkuuña. ^{III} Naasokii: “Ti pítin pa piti kaakaawool ka timpi niyekan waah: Hikasap tom, epootak tom, hímpuul tom, mañ tom, háati hísool hísupiyenu. ^{IV} Niñ kawananaa aluu ti ekumpa, inniyeno toko fo ta éfiniful ti oom saatee. ^V Niñ pakan kapookaa aluu kawanana, innihank haafol ha ti woot aluu ínniful ti oom saatee nípiyisanií nii Pútuun pa efpisapii.” ^{VI} Pupoñapoñ pa pakateyoo nkakaay, nkanako ti misaatee ma kapiyeno káatuunan ekooñan ya éesuume ya niñ káakuuñan pakan paka pan óo pan.

Paliima pa piti Helot Antipas

^{VII} Heetaakiye ha púlooj nihicol ti kaanuu Helot, ati hikaw ha hiti Kalilee. Naaliim meemak kamma pakakee paka nkayem ti hisoku nii Sañ-Patis álitoonii ti keekete ka, ^{VIII} pakakee paka nkasok ayaamakoola ya Elí himuumoo áñoohonii*, pakakee paka nkasok akee ti piyaamakoola pa keefiyye ka álitoonii ti keekete ka. ^{IX} Pale Helot naasok: “Sañ, inci himuumam mukoo ta inci mpoñii ta kapifiit hikawoo. Añe akina ayem ayme, aña inci iyyem ya ti hísiyu kiteyoo?” Naañes hicuku Yéesu.

Pákayiin síwuli isak kákuumanee

^X Yéesu, pupoñapoñ pa pakateyoo kápiñoohonii nkakamanoo eeha nkáhine ha. Naacoopii kapiñako lamayii ti saatee ya eyya nkasok ya Petesayit. ^{XI} Pale kayoj ka kípipanumoo, nkinapanoo. Yéesu naawananii, naayenyii káakup kiti cáwii ca citi Pútuun pa, náakuuñan keesoolahe ka ékuuñano.

^{XII} Cípiiniimo, pupoñapoñ pa pakateyoo ñaasuwan niñ pákasupak paka nkaloh Yéesu, nkasokoo: “Unaa úlaañalaan, katan kayoj ka kipikaay ti pisaatee pa niñ misaatee ma meelohe ma le, kati kíyini hitaaku paliyal niñ káhintuma.” ^{XIII} Yéesu naasokii: “Aluu fañ aluu niwufanii kapili.” Pupoñapoñ pa nkañahanoo: “Kúmpuul isak niñ soon súsupak lamma nuutaakaa, fo niñ unii ukaayaa hinoom paliyal piti pakan paka púlooj.” ^{XIV} Kasokaasok eehuu kaatuko máamun pákayiin síwuli isak (5,000) kayeniye toko.

Yéesu naasok pupoñapoñ pa pakateyoo: “Níhinii kapiyeno ti uyoj uti máamun pakan áwii ésupak niñ ñaasuwan (50).” ^{XV} Pupoñapoñ pa pakateyoo nkáhin fo, an óo an naayeno. ^{XVI} Yéesu naacoop kúmpuul ka isak ya niñ soon sa súsupak sa náahaafin, naanimpan Pútuun pa, naafiitalool ko, naawufan pupoñapoñ pa pakateyoo kápipaacinool ko kayoj ka. ^{XVII} Pakan paka púlooj nkali fo kasiit tuk. Pupoñapoñ pa pakateyoo nkayesal mífitiin paliyal pa peetowiye pa fo kameenjan síyya ñaasuwan niñ súsupak.

Káyisan ka kiti Piyeer ayme ayem Yéesu

^{XVIII} Hikee hinoom, Yéesu naayeno kaluum lamayoo, pinapana pa pakateyoo nkayeno toko neyoo. Naacakanii: “Ti pakan paka, inci yem ayme?” ^{XIX} Nkañahanoo: “Pakakee kasok awe yem Sañ-Patis, pakakee paka nkasok awe yem Elí ayaamakoola ya, pakakee paka nkasok akee ti piyaamakoola pa keefiyye ka álitoonii ti keekete ka.” ^{XX} Naacakanii: “Ti aluu, inci yem ayme?” Piyeer naacoop hilim ha naasokoo: “Awe yem Eenucee ya ati Pútuun pa.”

Káakup Yéesu kiti eketoo

* IX:VIII 9:8 Malaki 4:5

XXI Yéesu náakupananii, naakitii hisoku eteeho an. **XXII** Naapenan apisokii: “Inci, Añii An, fo yeno ti kúnuul kenfakat, ñihampaatiin ña, pikalañana hilim ha heesiñanee ha niñ ñihampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa efikapookam, fa mukée, ti hinoom ha híhaaciyenu ha inci fáñahaniyee ti elonj.”

Páciite pa piti kanapan ka kiti Yéesu

XXIII Naasokii poko púloonj: “Niñ an álafiyaam kanapan afaapook himuumoo, naakanto hinak óo hinak kuluwaa ya eteyoo, ekina eyem kúnuul ka kiteyoo, naanapanam. **XXIV** Kaatuko aña éelafiye kafakan elonj ya eteyoo, áfaapuul teyyo. Pale aña éepuule elonj ya eteyoo kamma inci, afaafakan yo. **XXV** Empeyme panap piyem toko an kati atak hisaanumate ha hiti púlunta pa náapuul ti elonj ya eteyoo niñ fotom naatahoolo? **XXVI** Niñ an asuuwaam niñ kilim ka kutoom, inci, Añii An, fasuuwoo niñ inci ñóhooniyoo ti hamake ha hitoom niñ ti hamake ha hiti Paapaa atoom niñ pumaleekoo pa peesampanee pa. **XXVII** Inci pusok aluu pánipani ya, pakakee ti aluu keesiñiye ka le etikaket peecukut cáwii ca citi Pútuun pa.”

Hamake ha hiti Yéesu

XXVIII Ta Yéesu naapaye ta káakup enkuu máamun kunoom isak niñ káhaaciil, naacopool Piyeer, Sañ niñ Saak nkasilo patiila tintiñ ya kaluum. **XXIX** Akina ti kaluum ka pacuk puhoonuyoo mpiyesan, wañ wa uteyoo núuhiiniyii fo nuucaañ catañ. **XXX** Fiyiit, pákayiin pákasupak ti piyaamakoola pa keefiyye ka nkayeno neyoo káakupat, poko kayem Móyiis niñ Elí ayaamakoola ya. **XXXI** Poko káfulii ti ecaañ enfakat. Nkayeno káakup niñ Yéesu kiti eket ya eteyoo eya naakaakaay ya kaahankan Jerusalem. **XXXII** Piyeer niñ pákawiyoo nkaket niñ hiñotu, ta nkáyiyoonii ta nkacuk hamake ha hiti Yéesu niñ pákayiin paka pákasupak paka keesiñiye ka neyoo. **XXXIII** Pákayiin paka payenkuu ta nkayeniye ta píkatinoon niñ Yéesu, Piyeer naasokoo: “Ahámpaatiin, napaanap unii upiyeno le. Upisiñan múkuut máhaaciil, coonool citii, coonool citi Móyiis, coonool citi Elí.” Amíit eeha naayeniye káakup.

XXXIV Ta naayeniye ta káakup káatiñu nkúfulii nkikimpitoolii, ewatate neeyeno niñ pinapana pa pakateyoo ta nkanakiye ta ti káatiñu ka. **XXXV** Hilim níhifulii ti káatiñu ka nihisok: “Añe ayem Añiinam, inci mamaloo. Nísiitanoo!” **XXXVI** Ta hilim ha nihipaye ta káakup nkacuk Yéesu lamayoo. Piyeer niñ pákawiyoo nkafatanool neeho, kakamanut an ti oom caanak eeha nkacuke ha.

Káakuuñan añii ati hísaalumant

XXXVII Eti kacom eteyoo, Yéesu niñ pinapana pa pakateyoo pákahaaciil paka nkáwanoonii ti tintiñ ya, kayonj kenfakat nkíkey kaapaakoolanoo. **XXXVIII** Ayiñ náaceekii ti kayonj ka: “Ahámpaatiin, inci luuumu, sincan añiinam akampaani ye, añiinam oonool a kóñ aña inci intaake ya! **XXXIX** Hísaalumant nihinakiyoonaako, toko-toko níhiihinoo apiceek, níhiyiñanoo niñ sempe fo putumoo mpiyohat, nihikallanoo, hífiisantoo kakatan. **XL** Inci luumaalum pinapana pa pakati kati kayaan ho, pale kayinaat.”

XLI Yéesu naasok: “Oo! Aluu ekaay ya eenaput ya apan nitaakut káyinan, fo teyme inci fayeno niñ aluu immukut niñ aluu? Cóopii añiini le.”

XLII Añii ya ti ékey ya, hísaalumant ha nihitahoo híp t’etaam, níhiyiñanoo niñ sempe. Pale Yéesu naafet ti hísaalumant ha, náakuuñan añii ya, naañahanoo faafoo. **XLIII** Pakan paka púloonj ínnimii ti sempe sa senfakat sa siti Pútuun pa.

Púsupiyenu káakup Yéesu kiti eketoo

Pakan paka oopa níinii ti eeha Yéesu náahine ha púloonj, naasok pinapana pa pakateyoo: **XLIV** “Niwas kilim enke ti unuu aluu: Inci, Añii An, éfikaful ti inci,

uwwufanee ti sipees pakan.” XLV Pale kámiit eeha naayenyii hisoku. Putum hilim ha nihiyolee ti poko timpi kámeysi fa nihisoke, nkafe kacakanoo puume nihisoke.

Eemaka ya

XLVI Fiye, Yéesu pupoñapoñ pa pakateyoo ñaasuwan niñ pákasupak paka nkáyaañ píaacinool aña eehañe pamake teyii. XLVII Yéesu náameyi pámiiloolal pa piteyii, naacoop ciñii cenkilis naasiñan co pukoloo. XLVIII Naasokii: “An óo an eewanane ciñii ca cenkilis ence ti caacawam, inci naawanane, an óo an eewananaam, aña éepoñiyaam ya lompo naawanane. Kaatuko aña éetinee ya ti aluu púloon, akina ayem eemaka ya.”

XLIX Sañ naacoop hilim ha, naasok: “Ahámpaatiin, unii ucukaacuk áyiin ti hiyaanu kisaalumant ti caacawi, nuuyoop hikituyoo, kamma naaneetaat ati kayon ka kiti unaa.” L Yéesu naañahanoo: “Timpi nikitoo, kaatuko an óo an eepookut aluu oopa ti aluu.”

Hipooku ha hiti cisaatee citi Samali

LI Yéesu, hicoopu ha hiteyoo alacana, ta níhilohanii ta, naacok piliit pikaayu pa piti Jerusalem. LII Naapoñ pakan niñ kilim kapinowoo hátikin, oom pakan nkakaay, nkanako ti cisaatee citi Samali kapimemanool ékey ya eteyoo. LIII Pale pakan paka pakati cisaatee ca kawananutoo, kamma naayem ti himuusu Jerusalem*. LIV Pinapana pa pakateyoo, Saak niñ Sañ ta nkacuke ta eehe nkasokoo: “Ahámpaatiin, áalafilafi úpuwananii seemak sípufulii patiila sípupucaloolii?” LV Pale Yéesu náayesoonii lipe ti poko, naafet teyii. LVI Fiye, nkakaay ti cikee cisaatee.

Kéelafiye ka kanapan Yéesu

LVII Ta nkayeniye ta pikaayu ti pítin pa, akee áyiin naasok Yéesu: “Inci fanapani pan óo pan pa ankaakaay.” LVIII Yéesu naasokoo: “Pupampano pa pitaakaataak uyeen, pusuwa pa mpitaak ñáawuunu, pale inci, Añii An, taakut la fanañ hikawam.”

LIX Naasok akee áyiin: “Napanam,” pale áyiin a naañahanoo: “Ahámpaatiin, túulam púcaahokii fala paapaa atoom.” LX Yéesu naasokoo: “Kat keekete ka kapihok pakateyii keekete ka, pale awe kaay cáatuunan cáwii ca citi Pútuun pa.”

LXI Akee áyiin nene, naasokoo: “Ahámpaatiin, inci fanapani, pale túulam fala pikaay upica úkatinoonii niñ pakanam.” LXII Yéesu naasokoo: “An óo an eecoce kacantu naawelep puson, átuuniit páhin ti cáwii ca citi Pútuun pa.”

X

Kúmpoña ka kiti pinapana pa áwii éhaacii niñ ñaasuwan niñ pákasupak paka (72)

I Púful toko, Ateeteyo nene amamal pakakee pinapana áwii éhaaciil niñ ñaasuwan niñ pákasupak (72), naapoñii pákasupak pákasupak kapinowoo hátikin ti pisaatee pa púloon niñ pan óo pan pa naañañe pikaayu. II Naasokii: “Kaamaañ ka kufomaafom pale pumaaña pa kameenjut. Niluum Ateeteyo ati kaamaañ ka apupoñ pumaaña kapikaay kaamaañ ka kiteyoo. III Nikaay! Inci pupoñ aluu nii mísaacii ti pututa piyen elampa. IV Timpi niyekan mañ, epootak tom, pisamata púsuyiyenu tom, ti pítin pa timpi níkican an.

V “Niñ ninakiyaa ti ekumpan, níyaañ nisok: ‘Kásuumaay kiyeno ti ekumpan eyye.’ VI Niñ an ati kásuumaay oopa toko, kásuumaay ka kiti aluu efikiyeno teyoo, niñ ekina tom, éfikiñoohonii ti aluu. VII Niyeno ti ekumpan eyyuu, innili, innilaan waah ewwa efikawufan wa aluu. Kaatuko áhina añañaa hitaaku cooy ya eteyoo. Timpi nitootoosool ti pukumpan.

* IX:LIII 9:53 Pakati Samali kásiyoolut niñ Pusuwif pa, kacoanut nii Jerusalem yem pa Pútuun pa mpiñañe pa hímulu.

^{VIII} “Niñ ninakiyaa ti saatee, pakati saatee ya nkawanan aluu, nili waah óo waah ewwa nkawufane aluu. ^{IX} Inníkuuñan púkuuña pa keeyem ka ti oom saatee, innisokii: ‘Cáwii ca citi Pútuun pa cíkeyyoo pukol aluu.’ ^X Pale niñ ninakiyaa ti saatee, pakati saatee ya kawananut aluu, nikaay pati ñítin ña innisok: ^{XI} ‘Háati haafol ha hiti saatee ya hiti aluu heecoke ha ti woot unii, unii uhankaa ho úpiyisan aluu nii Pútuun pa efipisap aluu. Háati ekina, nímeysi nii cáwii ca citi Pútuun pa cíkeyyoo pukol aluu.’ ^{XII} Inci pusok aluu: Hinak eeha Pútuun pa mpikaakaay íhinu kíiti ya, kúnuul ka kiti saatee eyyuu efikihañ kiti saatee ya eti Sotom*.”

^{XIII} “Waah weecukantee wa nuucukee Pútuun pa mpíhine ti pisaatee pa piti Kolasin niñ Petesayit. Niñ eehe hitaakiye ti pisaatee pa piti Til niñ Siton†, anti kafiyó nkáwunkiye umuuyen wa uteyii, nkayeno niñ kúsool kiti pupootak niñ emaamoolo píiha‡ kápiyisan ewatanoolo ya eteyii. Pale kúnuul efikiyeno ti aluu Kolasin, kúnuul efikiyeno ti aluu Petesayit. ^{XIV} Hinak eeha Pútuun pa mpikaakaay íhinu kíiti ya, kúnuul ka kiti aluu efikihañ kiti Til niñ Siton. ^{XV} Aluu pakati saatee ya eti Kafaanawum, fo éfiniseepinee patiila? Haani, efiniwananee pati keekete ka.”

^{XVI} Yéesu naapenan hisoku pinapana pa pakateyoo: “An óo an éesiitane aluu, inci náasiitane; pale an óo an eepooke aluu inci naapooke; an óo an eepookaam, éepoñiyaam ya lompo naapooke.”

Eñóhoonii ya eti pinapana pa áwii éhaaciil ya niñ ñaasuwan niñ pákasupak paka (72)

^{XVII} Ta pinapana pa áwii éhaaciil ya niñ ñaasuwan niñ pákasupak paka (72) nkáñoohonii ta niñ pásuuma nkasok Yéesu: “Ahámpaatiin, ta núukupe ta ti caacawi háati kisaalumant ka kísiitanaa-siitan unii.” ^{XVIII} Yéesu naasokii: “Inci cukaa Seetaani ya néefulii patiila néenowii nii pamaliñoolal etiiil. ^{XIX} Nísiitan! Inci ufanaawufan aluu kayine kiti kakakal ti ufepa niñ ti púpuntalo, niñ iheeku sempe sa púloonñ siti Seetaani ya, háati waah eti ukuum aluu. ^{XX} Pale timpi nitaak pásuuma kamma kisaalumant ka nkísiitane aluu, nitaak pásuuma kamma ucaw aluu nuukiicee alacana.”

^{XXI} Ti oom káasiinuma, Kunuu ka keenape ka nkimeenjan Yéesu niñ pásuuma, naasok: “Inci múluu Paapaa, Ateeteyo ati patiila niñ t’etaam, kamma ayyole eehe keecohatiye ka niñ kéesuume ka kunuu, pale íyyisan ho keewananooliye ka nii epuuk kenkilis. Ee, Paapaa, kaatuko fiye állafiye hipitaako ti pásuum pa pitii.

^{XXII} “Paapaa atoom awufanaamufan waah wa púloonñ. An ámiit ayme ayem Añii ya, fo Paapaa ya, an lompo ámiit ayme ayem Paapaa ya fo Añii ya niñ aña Añii ya náalafiye káyisanoo.”

^{XXIII} Púful toko, naayeso pati pinapana pa pakateyoo naasokii poko lamayii: “Nínapiyanee aluu keecuke ka eeha innicuke ha. ^{XXIV} Inci pusok aluu: Hícump piyaamakoola niñ pumansa kálafilafi hínum hicuku aña innicuke ya pale kayinaatoo hicuku, nkálafi hísiyu eeha ínnisiye ha pale kayinaat ho hísiyu.”

Hícantiitu ha hiti áyiin eenape ati Samali ati payenka Pusuwif pa nkálafit ka

^{XXV} Fiye, akalañana hilim ha heesiñanee ha hiti Móyiis, ápilafi puwinko Yéesu, naasiño naacakanoo: “Ahámpaatiin, puume inci iññañe íhinu pitaak eloñ ya eepayantoo ya?” ^{XXVI} Yéesu naasokoo: “Weyme ukiicee ti hilim ha heesiñanee ha? Weyme ánsiye toko?” ^{XXVII} Naañahanoo: “Láfi Ateeteyo Pútuun pa pitii ti himuumi púloonñ, ti kunuuwi púloonñ, ti yaani púloonñ, ti sempeyi púloonñ niñ ti

* **X:XXII** 10:12 Pakan paka pakati Sotom kakancaakanc hínum meemak, ekina ewune Pútuun pa mpúcalool saatee ya eteyii (Púcook 18:17-19). † **X:XXIII** 10:13 Pisaatee pa piti Kolasin niñ Petesayit Pusuwif, pale Til niñ Siton kaneetaat Pusuwif. Nisincan kahoonju mah. ‡ **X:XXIII** 10:13 Ti káyisan ewatanoolo enfakat eti umuuyen wa uteyii, pakan paka nkawaso wañ weesañate uti pahan pifil, niñ emaamoolo píiha. (Jonas 3:5-9)

ecohatoyi púlooj☆. Lompo láfi akinooli samat nii fa állaifiye fa fanji☆.” XXVIII Yéesu naasokoo: “Aañahanaa pinap. Náahinaa fo aafataak elon ya eepayantoo ya.” XXXIX Pale akalañana ya náalafi káyisan nii fa naasoke fa fo, naañoho apicakan Yéesu: “Ayme ayem akinoolam?”

XXX Yéesu naasokoo hícantiitu heehe: “Taakaataak akee áyiin éefulii Jerusalem apiyeno éwanoonii Yeliko. Ti pítin pa, naapaakool niñ pikancak. Payenkuu nkawaa-too, nkasapoo fo alamo, nkatahoo toko. XXXI Intaak awaaseena ati Pútuun pa eeyeniye énapii oom pítin apiñantanoo la naahintiye la, naacinciliyoo naamuus. XXXII Intaak ásisikana puwaaseena pa lompo ápucolii toko naañantanoo, naacinciliyoo naamuus. XXXIII Pale intaako áyiin ati Samali eeyeniye pikaayu kaakaawoolo ápucolii lompo teyoo. Naacuk áyiin a añuu naahintiye nketoo teyoo ti hikaw. XXXIV Naalohoo naatoot musontuwaay ma miteyoo niñ munucu niñ elaan, naacenk mo niñ mufaál. Naalapanoo ti fáli ya eteyoo, naacoopoo ti ekumpaan éwananuma ekaawoola, naamankooloo. XXXV Eti kacom eteyyo náafulanii sitenali súsupak naawufan so ati éwananuma ekaawoola ya, naasokoo: ‘Mankoolam aje, niñ inci ñóhooniyoo mañ óo mañ emma ampenane toko efiñahani mo.’”

XXXVI Yéesu naacakanoo: “Ti pacukali, ayme ti payenke t’éhaaciilii ayem akinool a ati aña eenowe ya ti sipees pikancak pa?” XXXVII Akalañana ya hilim ha heesiñanee ha naañahanoo: “Akina ayem aña eecukoo ya nketoo teyoo ti hikaw.” Yéesu naasokoo: “Kaay, awe lompo, hín fo.”

Yéesu pati Maarta niñ Mari

XXXVIII Yéesu niñ pinapana pa pakateyoo, ta nkayeniye ta ti pítinii, naanako ti cisaatee, aal aña nkasok Maarta naawananoo ti ekumpaan ya eteyoo. XXXIX Naataak atu, aña nkasok Mari, naayeno ti woot Ateeteyo, apiyeno káasiitan eeha naayeniye ha kakalañan. XL Pale Maarta naayeno eyesoolo niñ paliima kaamemanool paliyalii. Náakey ti Yéesu naasokoo: “Ahámpaatiin, cokuti ti inci fa atuwam naakatoolaam fa niñ páhin pa? Ooto sokoo ayankananam.” XLI Ateeteyo naañahanoo: “Maarta, Maarta, aapa ti ewasoolo kúnuul, immeenanoolo kúnuul ti waah weemeenje. XLII Pale waah woonool lamma usolahee. Mari amamale weenape wa, apan étuufulanee teyoo.”

XI

Kakalañan ka kiti kaluum ka

I Hikee hinoom, Yéesu naayeno kaluum lakeenaay. Ta naapaye ta, akee ti pinapana pa pakateyoo naasokoo: “Ahámpaatiin, yisanool unii fa nkaluum samat nii fa Sañ náayisanoole fa pinapana pa pakateyoo.” II Yéesu naasokii: “Niñ niyeniya kaluum innisok:

'Paapaa,
álímaati caacawi cisampanee,
álímaati cáwii ca citii cíkey.

III Alímaati aawufan unii hinoom óo hinoom paliyal pa putoonii.

IV Alímaati aaponket unii umuuyen wa utoonii,

kaatuko unii lompo uponketaaponket keemuuyene ka toonii,
timpi katan unii upunow ti híluunju ha.”

V-VI Yéesu nene asokii: “Usokaa akee ti aluu ataake áwi éekaawoolii mpisit, aataakut aña aafawufanoo apili. Fiye, ankaay pati akee áwiyi insokoo: ‘Awiyam, máakiyam kúmpuul káhaaciil, kaatuko, akee áwiyam ákaawoolii féefiye, taakut waah ewwa inci fawufanoo apili.’ VII Eeyem ya páhantuwa náañahaniyi apusok:

'Timpi yokanam! Hunkut ha hikuleekul, inci niñ epuukam uhintaahinto, eti yíni piyito puwufani kúmpuul.' VIII Inci pusok aluu: Háati aña ayitiit apiwufani kúmpuul ka kamma naayem áwiyi, pale afaalito apiwufani aña ansoolahe ya púloñ kamma antaakut ñusuu inñiiniyoo.

IX “Inci pusok aluu, niluum efipuwun aluu, niñes efinilañan, niwenken éfipipankin aluu hunkut ha. X Kaatuko an óo an eeluume afaawunee, an óo an eejese afaalañan, an óo an eewenkene áfaapankinee. XI Ayme faaf ti aluu, niñ añiini aluumuu yoon, awwufanoo kaafepa? XII Niñ fotom naaluumi heeh awwufanoo púntalo? XIII Niñ aluu keenaput ka nimeya kawun waah weenape epuuk aluu, puume Paapaa ti aluu eeyem ya alacana atahanj naawufane Kunuu ka keenape ka payenka keelumoo ko ka.”

Hinookuyee ha hiti Yéesu

XIV Hikee hinoom nene, Yéesu naayeno hiyaanu hísaalumant heeyinaat káakup. Ta hísaalumant ha níhifulii ta, áyiin a éekupantoo ya náakupii, kayoñ ka ínnim ko. XV Pale pakakee paka nkasok: “Ti caacaw Pelesepul*, áhampaatiin a ati kísaalumant ka, innayaan kísaalumant ka.” XVI Pakakee paka nkálafiyoo puwinko, nkasokoo áyisanii píyisan péeyisane nii Pútuun pa púpoñiyoo. XVII Pale, Yéesu náameyi pámiiloolalii, naasokii: “Cáwii óo cáwii céetaakoolanooliye, efcinow; pukumpaen etenco púloñ efipuhumaloolo mpinañanoolo ti enow†. XVIII Nisok nii ti caacaw Pelesepul inci niyyaan kísaalumant ka. Pale niñ cáwii ca citi Seetaani cíkatinooliyaa, puume éficiyini pisiño? XIX Fiye, niñ ti caacaw Pelesepul inci niyyaan kísaalumant ka, pinapana pa pakati aluu ti pakayme nkayaan ko? Ooto, efikayeno píhina aluu kíiti. XX Pale niñ ti caacaw ca citi Pútuun pa inci niyyaan kísaalumant ka, ooto, cáwii ca citi Pútuun pa cícoliyoolo ti aluu.

XXI “Niñ áyiin eetaake sempe naataak lompo pucoolañ ayeniyaa efaas ekumpaen ya eteyoo, waah óo waah uteyoo weeyem toko, uwwa ti pamankal peenape. XXII Pale niñ taakaa áyiin eehanoo sempe, éekeyii kátaakoolanoo, naaheekoo, naacoo pucoolañ pa piteyoo empa náayinane pa tempo, náapaacinoool waah óo waah uteyoo.

XXIII “An eeneetaat niñ inci, apookaampook, an eeyankananutam kaacencenool, nahancalool-hancalool.

XXIV “Niñ hísaalumant hífulaa ti an, nihimuusool-muusool ti káahaañ tes ti hiñes éyekunooluma. Niñ hílañaniyoot, nihisokoolo: 'Túulam inci puñoño pati aña inci ífulii ya.' XXV Ti éñoñoñii eteeho, nihitook ékinuma ya neeneeñee neememanoolee pitempo tak. XXVI Fiye, nihikaay, níhicoopii kikee kísaalumant isak niñ kúsupak keehañe ho pakanc, nkinako nkikin toko. Kúnuul ka kikelan ka kiti an a añuu nkihan páciite kíyaañ ka.”

XXVII Yéesu ti hisoku ha eehuu, aal náaceekii ti kayoñ ka: “Inñáa ya eepukuu ya náacuuwani ánapiyanee-nápiyan.” XXVIII Pale Yéesu naañahanoo: “Payenka nkásiitan ka hilim ha hiti Pútuun pa nkáhin ho kánapiyanee-nápiyan.”

Kacakan ka kiti píyisan pa

XXIX Uyoñ wa ta núuconcoolii ta, Yéesu naasok: “Ekaay eyye, ekaay eenaput. Uyya ti kacakan píyisan péeyisane nii Pútuun pa púpoñiyaam, pale háati poonool étikayisane, fo píyisan pa piti Jonas.‡☆ XXX Samat nii Jonas fa naayeniye fa píyisan ti pakati Ninew, fo lompo inci, Añii An, fayeno píyisan ti ekaay eyye.

* XI:XXV 11:15 Pelesepul, ekina eyem Seetaani. † XI:XXVII 11:17 Pakakee paka, fiye nkásiye hilim eehe: “Cáwii óo cáwii céetaakoolanooliye, efcinow; miin óo miin méetaakoolanooliye, efimihancaloolo.” ‡ XI:XXIX 11:29 Ta infiyee yoon enfakat neemelan Jonas ayaamakoola ya ati Pútuun pa. Pumuus kunoom káhaaciil yoon ya néenuusiyoo ti kantant ka kaloñayoo (Jonas 1:17). ☆ XI:XXIX 11:29 Máciya 12:40

XXXI “Ta infiyee, amansa ya aal a ati Sepa, náafulii ti mah méelaanjeelaan ápikey peti amansa ya Solomon káasiitan ecohato ya eteyoo§. Fiye, heeyem ha le hihanjaahan amansa ya Solomon. Ekina ewune, ti hinoom ha hiti íhinu kíiti ya, amansa ya aal a ati Sepa afaasiijo hátikin ekaay eyye náayisan yo nii enowaanow. **XXXII** Fo lombo incuke, Jonas náatuunan hilim ha hiti Pútuun pa pakati Ninew, nkáwunko umuuyen wa uteyii.☆ Fiye, heeyem ha le hihanjaahan Jonas. Ekina ewune, ti hinoom ha hiti íhinu kíiti ya, pakati Ninew efikasiijo hátikin ekaay eyye nkáyisan yo nii enowaanow.”

Piyeno ti ecaañ

XXXIII Yéesu naapenani hisoku: “An acaañanantoo lampi naayol yo niñ fottom náawuf teyyo eheem. Pale nawañwan yo ti esafu la ammeya nii an óo an éenakoonii naacuk ecaañ ya. **XXXIV** Ñíkini ñikina ñiyem lampi ya eti eniini. Niñ ñíkini ñinapaa eniini púloñ lombo efeemeen niñ ecaañ. Niñ ñinaput, eniini lombo neemeen niñ énimaañ. **XXXV** Ooto, tah kunuu ti ecaañ ya eeyem ya ti awe timpí eyeno énimaañ. **XXXVI** Niñ eniini púloñ eemeenaa niñ ecaañ, peetaakut la níme, efeeyeno púloñ ti ecaañ samat nii ecaañ lampi eecañe catañ éeyayii ti awe.”

Hinooku ha hiti Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha

XXXVII Yéesu ta naapaye ta káakup, Afalisaay naayonkaloo hili pa teyoo. Apikaay, naanako naayeno hili. **XXXVIII** Afalisaay a ta naacuke ta nii Yéesu akuulanut sipeesoo apite ali, innimoo teyoo. **XXXIX** Ateeteyo naasokoo: “Aluu Pufalisaay pa, tíkitaañ elontañ ya niñ epulaatu ya innikuulan, pale páhantuwa aluu innimeen niñ pálañi piti káalipu niñ pakanc. **XL** Aluu pusañ pa! Fo Pútuun pa peememanoole pa tíkitaañ pikina tom lombo pimemanoole páhantuwa? **XLI** Niwufan salaka weeyem wa lupó keeleke ka, ancuk aluu niñ waah óo waah efinikuul.

XLII “Kúnuul efikiyeno ti aluu Pufalisaay pa, kamma inniwufan himpaac ha heewase ha ñaasuwan ti pamaañal pa pitaaluu, samat nii kanca, micempanu niñ típaapikeen. Pale innifiil nii niñañaa piyeno keeconoole ti pututa aluu niñ pakan paka, ínnilafi Pútuun pa, ántañ hikina inniñañe íhinu peefilut weetowiye wa.

XLIII “Kúnuul efikiyeno ti aluu Pufalisaay pa, kamma ínnilafi piyeno ti kúkon ka keenape ka ti púluumuma pa, ínnilafi pakan paka kapinkakican aluu pinapnap ti kíliñ ka.

XLIV “Kúnuul efikiyeno ti aluu, kamma innicuke nii kiyaak keetaakut lánkamaasi enka pakan nkakak tenko péemiit nii kakakaakak ti waah weekuulut.”

XLV Fiye, akee ti pikalañana hilim ha heesiñanee ha naasokoo: “Ahámpaatiin, naasokaa fiyaaw, unii lombo antañale.”

XLVI Yéesu naañahanoo: “Aluu lombo pikalañana hilim ha heesiñanee ha, kúnuul efikiyeno ti aluu, kamma innitiyan pakan paka pitiyo penapa líñ, háati niñ cisiik aluu coonool nílikantoo pitiyo pempuu.

XLVII “Kúnuul efikiyeno ti aluu, kamma innilut kiyaak ka kiti piyaamakoola pa, payenka símaama aluu nkamuke ka. **XLVIII** Inníyisanyisan ti páhinal empuu nii nicoonaacoon eeha símaama aluu nkáhine ha, poko kamukale piyaamakoola pa, aluu inniwalliyanool kiyaak ka kiteyii. **XLIX** Ekina ewune Pútuun pa ti ecohato etempo mpusok: 'Inci fápoñiyii piyaamakoola niñ pupoñapoñ, efikamuk ti poko pakakee, pakakee paka nkakallanii.'

L “Ancuk hísim ha hiti piyaamakoola pa púloñ heeniisiye ha kápiliñ ti púcook púlunta pa, efihinañee ti hikaw ekaay eyye. **LI** Písikii ti hísim ha hiti Abel fo ti

§ **XI:XXXI** 11:31 Amansa ya aal a ati Sepa, akina ayem amansa aal éefulii ti mah meeyem epees yáali pa caanak ca íncifulii pa (1 Pumansa 10:1-13). ☆ **XI:XXXII** 11:32 Jonas 3:1-10

hísim ha hiti Sakaliya*, eemukee ya ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, ti pututa kaaciin ka niñ la hañee la kaasampan. Ee, inci pusok aluu, eehe fiye púloon éfhinañee ti hikaw ekaay eyye.

^{LI} “Kúnuul efikiyeno ti aluu pikalañana hilim ha heesiñanee ha, kamma innicoope ékululuma ya eti káapankin hunkut ha hiti kameye ka. Aluu fañ aluu ninakiit lupó, innikit kéelafiye ka pinako.”

^{LIII} Yéesu apiyeno hífulu ti ekumpaan ya, pikalañana hilim ha heesiñanee ha niñ Pufalisaay pa kiiñii nkili meemak, nkayeniyoó kaakilincanool ti hícump pacakanoolal. ^{LIV} Kápilafiyoo hikuucu ti eeha afaasok kati káyiniyoó hinooku teho.

XII

Káwasum écufo

^I Ti oom caanak, pakan púwuli peemeñe nkaconcoolo fo nkakakalool. Yéesu náayaañ ápukup niñ pinapana pa pakateyoó, naasok: “Níwasum leweño ya eti Pufalisaay pa, kamma neeyem écufo eyya nétif. ^{II} Waah óo waah weeyolee éfuuyisane, waah óo waah weeyem ti énim éfuumeyyee. ^{III} Ekina ewune eeha innisoke ha ti énimaañ éfhisiyee niñ hanakan palaw, eeha innipuusanoole ti kaanuu páhantuwa ékaap éfhituunanee ti kílin ka.”

Eeñañee ya hifeyu

^{IV} Yéesu nene asok: “Aluu pákawiyam, inci pusok aluu: Timpi nife payenka nkamuk ka ífulaa toko étinekayini waah ti aluu. ^V Pale inci fáyisan aluu aña inniñañe ya hifeyu: Nife Pútuun pa, peeyem pa niñ pupayaa himuku enii ya, pitaakaataak kayine kiti hiwantu aluu ti seemak. Ee, inci pusok ho aluu, pikina inniñañe hifeyu. ^{VI} Fo ninoomanantoo múculuculu isak, uhít úsupak? Háati coonool temmo Pútuun pa pifilut. ^{VII} Háati wan aluu fiye púloon ufineefin. Timpi nife, nihañahañ panap meemak múculuculu meemeñe.”

Kasayan niñ fotom hipooku Yéesu hátikin pakan paka

^{VIII} Yéesu nene asok: “Inci pusok aluu: An óo an eesayanaam hátikin pakan paka, inci, Añii An, lompo fasayanoo hátikin pumaleekoo pa piti Pútuun pa. ^{IX} Pale an óo an eepookaam hátikin pakan paka, inci, Añii An, lompo fapookoo hátikin pumaleekoo pa piti Pútuun pa. ^X An óo an eesoke heenaput t’inci, Añii An, afaaponketee, pale an óo an éehañiye kateñal Kunuu ka keenape ka ataponketee.

^{XI} “Niñ kacoopaa aluu ti sempe ti púluumuma pa íhinu aluu kíiti, niñ fotom nkacoop aluu hátikin ñihampaatiin ña niñ ti pakati kayine ka, timpi niwasoolo kúnuul fa innikaakaay káakup kati nifak niñ fotom eeha innikaakaay hisoku, ^{XII} kaatuko Kunuu ka keenape ka efikikalañan aluu ti oom caanak eeha inniñañe hisoku.”

Hícantiitu ha hiti usaanum a

^{XIII} Yéesu ti káakup ka, akee ti kayon ka naasokoo: “Ahámpaatiin, sok atoom a úpaacinoool hitaaku ha eeha paapaa atoonii naakate ha unii.” ^{XIV} Yéesu naañahanoo: “Awíyam, ayme asiñanaam áhina kíiti niñ fotom aña akaakaay aluu káapaacinoool hitaaku ha hitaalu?” ^{XV} Púful toko, naasokii: “Nisiño púsooni! Nitah kunuu, timpi niñes kaacencenool hitaaku, kaatuko eloñ an eneetaat ti hitaaku ha hiteyoó, háati nihifom.”

^{XVI} Naasokii hícantiitu eehe: “Taakaataak usaanum áyiin eetaake etaam eepuke meemak. ^{XVII} Naacakanoolo: ‘Puume inci iññañe íhinu? Kaatuko taakut la famank aña inci nkaakaay ya émaañii.’ ^{XVIII} Naasok: ‘Fiye inci nkaakaay íhinu. Fahancalool mileefaan ma mutoom, illut ñenfakat, la faacencenool púloon aña inci nkaakaay ya

* **XI:LI** 11:51 Aña ayem ayaamakoola ya (2 Heetaakiye 24:20-22) pale neetaat paapaa ti Sañ-Patis.

émaañii niŋ hitaaku ha hitoom. ^{XIX} Inci fasokoolo: "Awíyam, yékunoolo, hitaaku ha hitii hiti sitiil seemeenje, li, illaan, iyyeno ti elonj éesuume meemak." ^{XX} Pale Pútuun pa mpusokoo: 'Awe esonj eyyuu! Hánant eehe aafaket. Fiye, ayme afacoop aja anconcenoole ya púloonj?'" ^{XXI} Yéesu naapenan apisokii: "Eehe efihitaako an aja nalconcenool hitaaku hiti faŋoo apan ataakut waah hátikin Pútuun pa."

Kat káamiilool yínan Pútuun

^{XXII} Púful toko, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: "Eehe hiwune inci insok aluu, timpí niwasoolo kúnuul ti elonj ya etaaluu, ti waah ewwa efinili, niŋ fotom ti sinií aluu, waah ewwa éfinisoolo. ^{XXIII} Kaatuko elonj ya ehaŋaahanj paliyal, enii ya neehanj pásooliyal. ^{XXIV} Nisincan pusuwa pa: pusukantoo, pumaañantoo, pitaakut káamankuma niŋ ekina tom pilefaan, pale Pútuun pa mpúkuuman-kúuman po. Ñiyema puume innihaŋe panap pusuwa pa? ^{XXV} Ayme ti aluu, ti ewasoolo kúnuul, ayina kapenan caanak ti elonj ya eteyoo? ^{XXVI} Páawoo niyinaat fala íhinu waah wa wenkilis wa ewwe, weyme efiniwasoolo kúnuul ti ukee wa?

^{XXVII} "Nisincan fa híliilii ha nihiŋant fa. Híhinantoo piseeñ niŋ ekina tom híliilantoo. Pale inci pusok aluu, háati amansa ya Solomon niŋ hisaanumate ha hiteyoo fiye púloonj ayinaat púsoolo samat nii hikina. ^{XXVIII} Niŋ Pútuun pa púsoolaa fiyuu káaheeni kiti kaakit, keeyem ka le fiyooy, kacom nkiwantee ti seemak, faala aluu, puume conko étipusool aluu? Aluu keetaakut ka káyinan kenfakat! ^{XXIX} Timpí niŋes waah ewwa efinili, innilaan; timpí niwasoolo kúnuul. ^{XXX} Kaatuko keeneetaat ka Pusuwif, poko nkaŋes waah ewwu. Pale Pútuun pa Paapaa ti aluu, pímeyiméyi nii nisoolahaa-soolah wo. ^{XXXI} Haŋa panap nipiŋes cáwii etempo, waah ewwe púloonj efuuwufanee aluu.

^{XXXII} "Aluu cikoolee ca citoom, timpí nife, kaatuko Paapaa ti aluu súmoosuum kati awufan aluu cáwii etempo. ^{XXXIII} Niñooman hitaaku ha hitaaluu, ínifulan ho salaka ti keeleke ka. Nimemanoolo émankuma mañ éepuciyantoo. Inniconcenool hitaaku ha hitaaluu alacana la étihicim, pa innimeya pa nii pílipa étikayini hikolu, cemmek lompo etecok. ^{XXXIV} Kaatuko la pamankal pa pitaaluu mpiyem, toko lompo saan aluu insiyem."

Pimiikan keeyem kaasincan

^{XXXV} Yéesu nene asok pinapana pa pakateyoo: "Niyeno niŋ wañ uti páhin, innikat pilampi pa pitaaluu pipicaañ. ^{XXXVI} Níhin samat nii pakan keeyem ti hítuulu éñoohonii ya eti áhampaatiin a ateyii, loho akaayaa pahaaño piti pinimo. Niŋ pácolaliyoo naawenken, nkápankinoo putum pa. ^{XXXVII} Pimiikan pa payenka áhampaatiin a naakaakaay ka étookii kaasincan niŋ ácoliyoo éfikanapiyane. Pánipani, inci pusok aluu: Afáawasonii wañ uti páhin naayenanií nantoonool naawufanii kapili. ^{XXXVIII} Iyyema ákeyyoo mpisit niŋ fotom nuulap, náatookiyii kaasincan, éfikanapiyane.

^{XXXIX} "Pale nímeysi eehe, niŋ áhampaatiin a ati ekumpan ya ameya álipa ya ta naakaakaay ékey, atakatoó ápinakoonii ápilipoo. ^{XL} Aluu lompo nisiño púsooni kaatuko inci, Añii An, éfikey ti caanak enca étininunkoolam."

^{XLI} Fiye, Piyeer naacakan Yéesu: "Ahámpaatiin, unii uwune ansok hícantiiu eehe fo hiti pakan paka púloonj?" ^{XLII} Ateeteyo naañahanoo: "Ayme ayem amiikan a eehintiyee ya, naacohato, aja áhampaatiin a naakaakaay kañoman páhin pa piti ekumpan ya kati ápaacinoool paliyal pa pakakee pimiikan pa niŋ caanak ca cítuuniyaa? ^{XLIII} Amiikan a añuu, niŋ áhampaatiin a áñoooniyoo náatookiyoo ti oom páhin, áfaanapiyane. ^{XLIV} Inci pusok aluu pánipani ya, afaañomanoo hitaaku ha hiteyoo púloonj. ^{XLV} Pale usokaa amiikan a naasokoolo: 'Ahámpaatiin a atoom áfiisut éñoohonii,' náayaañ hisapu pimiikan pa pákayiin paka

niņ pakaal paka, naayeno hili, pálaani fo ákuman. ^{XLVI} Ahámpaatiin a ati amiikan a aņuu áfaañoohonii ti hinoom eeha náanunkoolut niņ ti caanak enca náamiit. Afaakallanoo meemak, áfaahinoo samat nii fa nkáhin fa keehintiitee ka.

^{XLVII} “Amiikan a aņa eemeya ya eeha áhampaatiin a ateyoo náalafiye ha amemanooliit, áhinut ho afaasapee meemak. ^{XLVIII} Pale amiikan a aņa éemiit ya eeha áhampaatiin a ateyoo náalafiye ha, náahin heewune kati asapee, afaasapee caahinkiņ. An óo an aņa nkawufane meemak afaañaakee meemak, an óo an aņa nkañomane meemak afaahaņee hiñaaku.”

Kásuumaay tom pale píkatinool

^{XLIX} Yéesu nene asok: “Inci kéyyookey écoopii seemak ti púlunta pa, íllafi sipince sucok. ^L Pale taakaataak pátise eyya inci iññaņe hisayu, kúnuul unka ti inci taamanta epayut. ^{LI} Cukaacuk aluu nii kásuumaay inci íncoopii t’etaam? Haani, inci pusok aluu, pale píkatinool. ^{LII} Písik fíyooy, miin miti pakan isak éfimikatinool, pákahaaciil efikapook pákasupak, pákasupak efikapook pákahaaciil. ^{LIII} Efikakatinool, paapaa afaapook aņiinoo akampaani, akampaani afaapook paapaa ateyoo; iñña afaapook aņiinoo ámaacul, ámaacul afaapook iñña ateyoo; iñña afaapook aņiinoo aaloo, aņiinoo aaloo afaapook aasonoo aal.”

Kameye heeñaņe pitaako

^{LIV} Yéesu naasok lompo kayoņ ka: “Niņ nicukaa káatiņu nkúfulii pa caanak ca incinow pa, innihaaņ ti hisoku 'éfeenupii', apan nihitaako. ^{LV} Fo lompo incuke, niņ eyam ésapiyoo ti kikee kaapii, innisok 'éfisowi', nihitaako. ^{LVI} Aluu ñícuf! Níyiniyini kameye heekaakaay pitaako niņ nisincanaa patiila niņ t’etaam. Weyme uwune niyinaat hicuku heeyem ha aluu ti kaaposool ti caanak ence, kati nímeysi heekaakaay ha pitaako?

^{LVII} “Fiye, weyme uwune aluu faņ aluu nikiiwantoo heenape ha? ^{LVIII} Niņ akamooli ayeniyuu hicoopu ti áhina kíiti, ti pítin pa hín kata nipiteņenool kati nísiyool, niņ ekina tom afaacoopi ti sempe ti áhina kíiti ya, áhina kíiti ya naawufani pakati púwuulu pa, pakati púwuulu pa nkakuli. ^{LIX} Inci pusoki: Aátifulii ti ékuluma eyyuu awe peecooyut kaahit ka kikelan ka.”

XIII

Púwunko umuuyen niņ ekina tom eket

^I Ti oom caanak, pakan nkákey kakaman Yéesu fa Pilaat náahine kapumuk pakakee pakan pakati Kalilee, ta nkayeniye ta kaawaaseen kiti Pútuun. ^{II} Yéesu naañahanii: “Pakati Kalilee payenkuu, fo cukaacuk aluu nii poko kahaņa kaamuuyen pakakee pakati Kalilee kamma nkamukee fiyuu? ^{III} Haani, inci pusok aluu, pale niņ níwunkiit umuuyen wa utaaluu, aluu lompo púlooņ efiniket. ^{IV} Niņ fotom pakan paka kaat ya niņ pákahaaciil paka payenka ekumpaani ya eehaane ya eti Silowam neenowe ya teyii neemukalii, cukaacuk aluu nii kahaņa kaamuuyen pakati Jerusalem? ^V Haani, inci pusok aluu, pale niņ níwunkiit umuuyen wa utaaluu, aluu lompo púlooņ efiniket.”

^{VI} Fiye, Yéesu naasokii hícantiitu eehe: “Akee áyiin ataake kaakit naasuk tenko sootoo. Naakaay hiņes papukal eteyyo ataakut. ^{VII} Naasok áhina ya ateyoo: 'Sincan, sitiil síhaaciil unse nii inci kéyyoo hiņes papukal ti enuun eyye taakantoo. Fiit yo! Etaakut nafaa weyme efeesiino ti etaam eyye kenseņ?’ ^{VIII} Pale áhina ya naañahanoo: 'Ahámpaatiin, túul yo etiil eyye, inci pícikisool ti sipat eteyyo uwwas yo campanti, ^{IX} manti epuk niņ ekina tom pulay mpoñ kapifiit yo.”

Aal éehute éekuuñanee ti hinoom ha hiti kayeno ka

X Ti hinoom hiti kayeno hiti Pusuwif pa, Yéesu naayeno kakalañan ti ekee éluumuma. XI Intaako toko aal aña hísalumant níhíhutane fo sitiil kaat niñ síhaaciil (18). Náañuho ayinantoo ésaalino fo acoonool ciit. XII Yéesu ta naacukoo ta náayonkaliyoo hátikinoo naasokoo: “Aal, aayihaa ti káakuuñu ka kitii.” XIII Naalemp sipeesoo teyoo, tokotoko aal a náasaalino apucoonool ciit, naayeno hímulu Pútuun pá.

XIV Pale, áhampaatiin a ati éluumuma ya, apucuk eehuu inseeño ti Yéesu kamma náakuuñane ti hinoom ha hiti kayeno ka. Naacoo hilim ha, naasok kayoñ ka: “Kunoom isak niñ hoonool kiñañee páhin tenko. Ooto níkey ti oom kunoom nípiakuuñanee, pale ti hinoom ha tom hiti kayeno ka.”

XV Ateeteyo naañahanoo: “Aluu ñícuf! Fo an óo an ti aluu, ákopinantoo híciinoo niñ ekina tom fáliyoo ti káahoonanuma apicoop yo kaalaanan ti hinoom ha hiti kayeno ka? XVI Fiye, aal aña ati miin ma miti Abraham, aña Seetaani neenakiye fo sitiil kaat niñ síhaaciil (18) púmpuluj, fo añañutee kafakan ti káakuuñu enke ti hinoom ha hiti kayeno ka?” XVII Ta naasoke ta enke, keepookoo ka nkameeñ niñ ñusuu, pale kayoñ ka nkiyeno ti pásuuma kamma heenape ha henfakat ha púlooj eeha Yéesu náahine ha.

Hícantiitu hiti ekoon sootoo

XVIII Púful toko, Yéesu naasok: “Cáwii ca citi Pútuun pa niñ weyme incinakoole? Niñ weyme inci fakufumool co? XIX Cicukaacuk nii ekoon sootoo eyya an naacoope naasuk yo ti kaakit ka kiteyoo. Néenántii fo éyenoonii enuun, pusuwa pa mpúwuun ti unaay eteyyo.”

XX Yéesu nene asok: “Niñ weyme inci fakufumool cáwii ca citi Pútuun pa? XXI Cicukaacuk nii leweño eyya aal naacoope naanakanool yo niñ efol eemeenje, fo hímaaf ha púlooj híkuntii.”

Putum pa peekoke pa

XXII Yéesu ti pikaayu pa Jerusalem naasiño ti pisaatee pa niñ misaatee ma apiyeno kakalañan. XXIII Akee naacakanoo: “Ahámpaatiin, fo pakan caahinkilis lamma efikafakane?”

Yéesu naañahanii: XXIV “Níhin kata nipinako ti putum pa peekoke pa kaatuko inci pusok aluu, pakan keemeenje efikanjes pinako étikayini. XXV Niñ ati ekumpaani ya ayitiyaa naapank putum pa, aluu tíkitaañ, éfinicook kaawenken hunkut ha innisok: 'Ahámpaatiin, pánkin unii,' pale náañahanii: 'Inci míit peyme ínnifulii!'

XXVI “Fiye, éfinisokoo: 'Unaa uyeniyaa hili niñ pálaani nantoonool, ayyeno kakalañan ti kíliñ ka kutoonii.' XXVII Pale afaasok aluu: 'Inci míit peyme ínnifulii! Nílaañam aluu payenka ínnihin ka heenaput ha!'

XXVIII “Niñ nicukaa Abraham, Isaak, Jakob niñ piyaamakoola pa púlooj ti cáwii ca citi Pútuun pa, éfinikooñ innifincal úñiñ aluu kamma inniwantee tíkitaañ. XXIX Pakan éfikafulii pa caanak ca íncifulii pa niñ pa incinow pa, epees yaamay niñ epees yáali, kápikey hili ha henfakat ha hiti cáwii ca citi Pútuun pa. XXX Nísiitan, pakakee paka kéekelanii ka efikayeno hátikin, pakakee paka keeyem ka hátikin éfikakelanii.”

Pálafi empa Yéesu náalafiye pa Jerusalem

XXXI Ti oom caanak, pakakee Pufalisaay nkákey ti Yéesu nkasokoo: “Fúl le aapikaay lakeenaay kaatuko Helot Antipas álafiyuulafi himuku.”

XXXII Yéesu naañahanii: “Nikaay canisok cipampaño ceekance encuu nii: 'Inci oopa ti hiyaanu kísalumant, ínkuuñan pakan paka kéekuuñe ka fíyooy niñ kacom, hinoom ha híhaaciyeñu ha inci fapa páhin pa putoom.' XXXIII Fan óo fan incuke fo

inci muus pítinam fíyooy, kacom niñ tanta, kaatuko ayaamakoola ayinaatee himuku pikee niñ neetaat Jerusalem.

^{XXXIV} “Oo Jerusalem, Jerusalem aluu keemukale ka piyaamakoola pa inninunkal payenka Pútuun pa mpúpoñii ka ti aluu, ñiyema puume innonkaam kati concenool epuuk aluu nantoonool samat nii fa ekutoon neconcenool fa mufuun eteyyo ti úpitu eteyyo. Pale nicoonut! ^{XXXV} Nísiitan, ekumpan ya etaalu efeekatanee, ee inci pusok aluu: Etinene nicukam fo hinak ta efinisok ta: 'Amúlee aña éekeyii ya ti caacaw ca citi Ateeteyo.'”

XIV

Ayíin ati káakuuñu kiti hanaay éekuuñanee ti hinoom ha hiti kayeno ka

^I Ti hinoom hiti kayeno, Yéesu naanako ti ekumpan eti akee ti ñihampaatiin Pufalisaay pa hili. Keeyeniye ka toko nkasincan teyoo. ^{II} Fiye, áyiin eetaake káakuuñu kiti hanaay sipees niñ woot naayeno hátikinoo. ^{III} Yéesu naacakan Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha: “Cooneecoon fo kiteekit káakuuñan ti hinoom ha hiti kayeno ka?” ^{IV} Pale kañahanutoo. Náalik áyiin a aña éekuuñe ya náakuuñanoo, apipa, naasokoo ayet.

^V Fiye, naasokii: “Aluu ti aluu, ayme añiino niñ fotom híciinoo efhinow ti ésaapun átafulanii ho mpacas ti hinoom ha hiti kayeno ka?” ^{VI} Kayinaatoo kañahan teho.

Esilanoolo niñ ewananoolo

^{VII} Púful toko, Yéesu naacuk kéeyonkaliyee ka hili ti kamamal kúkon ka kiti hátikin, naasokii hilim eehe: ^{VIII} “Niñ kayonkaluu pahaaño piti pinimo timpi yeno ti híkon ha hiti hátikin ti kafeyatan an eehanuu nafaa náayonkaliyee, ^{IX} niñ eehuu hitaakiyaa, aña éeyonkalii ya aluu púloñ, áfaakey ti awe, naasoki: 'Ufan híkon ha hitii áyiin a aña.' Fiye, niñ ñísuuwi aafakaay iyyeno ti híkon ha hiti puson. ^X Pale niñ kayonkaluu, yeno ti híkon ha hiti puson, ancuk niñ aña éeyonkaliyuu ya hili acukuu, naasoki: 'Awíyam, káy yeno hátikin.' Fiye, áfanapiyanee hátikin kéeyonkaliyee ka púloñ. ^{XI} Kaatuko an óo an eesilanooliye áfaawananiyee, an óo an ewananooliye afaasilanee.”

^{XII} Yéesu naasok eeyonkaloo ya: “Naayikaa kawaay niñ fotom káciim, timpi yónkalii pákawiya, pakatuwi tom, miin ma mitii tom niñ ekina tom pikinooli tom keetaake ka. Náahinaa fo efi lombo kayonkali hili nkánukani. ^{XIII} Pale naayeniya kawufan hili henfakat yónkalii keeleke ka, kéehute ka, payenka nkanow ka niñ efank, kéefuume ka. ^{XIV} Etíkayiniyi ho kañahan, pale Pútuun pa éfipinapiyani, mpiñahani ho ta kecoonole ka nkakaakaay ta élitonni ti eket ya.”

Hícantiitu hiti hili henfakat

^{XV} Ti hili eehuu, akee ti keeyeniye ka toko, ápisi eeha Yéesu naayeniye ha hisoku, naasokoo: “Pásuuma efipiyeno ti aña eekaakaay ya hili pati cáwii ca citi Pútuun pa!”

^{XVI} Yéesu naañahanoo niñ hícantiiitu eehe: “Taakaataak akee áyiin eemanoolo hili henfakat naayonkal hícamp pakan. ^{XVII} Ta hili ha níhituuniye ta naapoñ amiikan a ateyoo, ápikaakupii niñ keeyonkalee ka hili nii: 'Níkey, hiik ha hipayaa.' ^{XVIII} Pale poko púloñ nkáyaañ kaluum kaaponket. Ayáañ a naasokoo: 'Féefiye inci innoome kaakit, fo inci kaay hicuku etenko, sokoo aponketam.' ^{XIX} Akee ya naasokoo: 'Féefiye inci innoome kiciin ñaasuwan kiti piya, kikina inci iyyem fiye ti pikaayu hiyoopu, sokoo aponketam.' ^{XX} Akee lombo naasokoo: 'Féefiye inci insaye aal, ekina ewune étiyini ékey.'”

^{XXI} “Amiikan a apuñoño, naakaman áhampaatiin a ateyoo eeha pakan paka nkásokiyoo ha. Fiye, ati ekumpan ya, ta náasiye ho ta, náañiken, naasokoo: 'Kaay

mpacas ti kíliŋ ka niŋ ñítin ña ñiti saatee ya cóopii keeleke ka, kéehute ka, kéefuume ka niŋ payenka nkanow ka niŋ efank.' ^{XXII} Amiikan a apipa ho ihinu, naasokoo: 'Ahámpaatiin, eeha ansoke ha híhineehin pale fo fiye ekumpaan ya emeenjut.' ^{XXIII} Ahámpaatiin a naasok amiikan a ateyoo: 'Kaay ti mítin ma niŋ kanaac kíkinku ka cóopiyii kápinakoonii, eeha efihiwun ha ekumpaan ya etoom neemeenj. ^{XXIV} Inci pusok aluu: Háati akee ti kéeyonkaliyee ka hínun, atasiikan ti hili ha henfakat ha hitoom.'"

Páciite piyeno anapana

^{XXV} Fiye, kayoŋ kenfakat nkiyeno pinapool niŋ Yéesu. Náayesoonii lipe teyii, naasokii: ^{XXVI} "Niŋ an ákeyyoo ti inci, ayinaat piyeno anapanayam taamanta álafiiitam pihan faafoo niŋ íñña ateyoo, pihan aaloo niŋ epuukoo, pihan ñúnuwoo niŋ pakatuwoo niŋ pakahoopoo, niŋ lompo eloŋ ya eteyoo. ^{XXVII} Aŋa lompo eekantiit kuluwaa ya eteyoo, eeyem ya kúnuul ka kiteyoo, naanapanam, ayinaat piyeno anapanayam.

^{XXVIII} "Fo niŋ akee ti aluu álafiyaa kulut ekumpaan eehaane, átayaañ ayeno apifin mañ emma naakaakaay káfulan manti míyini hipayu oom páhin? ^{XXIX} Niŋ ekina tom afaatah yo átayini yo hipayu, pakan paka keekaakaay ka hicuku eteyyo nkalenkenoo, ^{XXX} nkasok: 'Sincan, aŋe áyaañe kulut ekumpaan, ayinaat yo hipayu.'

^{XXXI} "Fo lompo incuke, niŋ amansa ayeniyaa pikaayu hikam niŋ akee amansa, fo átayaañ ayeno apisincan man niŋ síwuli ŋaasuwan (10,000) áfaayini kátaakoolan eeyem ya ti ékey niŋ síwuli áwii (20,000)? ^{XXXII} Niŋ ameya nii átayini, aŋa naaloŋ náalaane afaapoñ pakan kaluum púsumool. ^{XXXIII} Ti páhinal pa poonool puu, an óo an ti aluu ayinaat piyeno anapanayam taamanta akatanut waahoo púloŋ.

^{XXXIV} "Micempanu anapaanap, pale niŋ múfulaa ti pasampe etemmo puume éfimiyniyee éñahanii ti pasampe? ^{XXXV} Minaput ti etaam ya, minaput lompo campanti, efimiwantee. An óo an eetaake kaanuu kiti káasiitan, ásiitan."

XV

Hícantiitu ha hiti sáacii ya éecime ya

^I Hikee hinoom, hícump pisayoola kúncoo niŋ pumuuyena nkálohii Yéesu káasiitanoo. ^{II} Pufalisaay pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha nkayeno káakumutool kapisok: "Ayíin aŋe nawanawan pumuuyena pa naali neyii."

^{III} Fiye, Yéesu naasokii hícantiitu eehe: ^{IV} "Niŋ akee ti aluu ataakaa sísaacii keme, yoonool néecim, fo atakat áwii epaakiil niŋ kaat niŋ sipaakiil sa (99) ti káahoonanuma, apikaay hiŋes yoonool ya éecime ya fo álaŋanii yo? ^V Niŋ álaŋaniyoo yo, niŋ pásuuma áfaakantoonii yo ^{VI} naayet t'enuuf. Púful toko naayonkal pákawiyoo niŋ pikinooloo nantoonool naasokii: 'Níkey, ninanf ti pásuuma pa putoom, kamma inci íllaŋanii sáacii ya etoom yoonool ya éecime ya.' ^{VII} Inci pusok aluu: Fo lompo incuke, pásuuma efipiyeno ti keeyem ka alacana niŋ amuyyena oonool áwunkiyaa umuuyen wa uteyoo, pihan áwii epaakiil niŋ kaat niŋ pakapaakiil paka keeconool ka kasolahut kayesan eloŋ ya eteyii."

Hícantiitu hiti koofali éecime

^{VIII} Yéesu naapenan hisoku: "Moonool muu, niŋ aal ataakaa sikoofali ŋaasuwan, yoonool néecim, fo atacaŋan lampi, naaneŋ ekumpaan ya naaŋes yo niŋ kunuu fo alaŋan yo? ^{IX} Niŋ alaŋanaa yo áfaayonkalii pákawiyoo niŋ pikinooloo nantoonool naasokii: 'Ninanf ti pásuuma pa putoom, kamma inci íllaŋanii koofali ya etoom éecime ya.' ^X Inci pusok aluu: Fo lompo incuke, niŋ amuyyena oonool áwunkiyaa umuuyen wa uteyoo, pásuuma efipiyeno ti pumaleekoo pa piti Pútuun pa."

Hícantiitu ha hiti añii ya éecime ya

^{XI} Yéesu nene asok: "Taakaataak áyiin eetaake epuuk pákasupak. ^{XII} Kahiineen ka nkusok faafoo: 'Paapaa, ufanam putumam ti hisaanumate ha eeha inci iññañe ha hitaaku nampi ketaa.' Fiye, paapaa ya náapaacinool hitaaku ha hiteyoo epuukoo. ^{XIII} Fiyiit kahiineen ka naanooman putum pa piteyoo púloñ naakaay ti mah méelaañe. Náapucalool po mañ ma miteyoo ti elon eenaput. ^{XIV} Apipa káapucalool aña naataake ya púloñ, épankul enfakat néenakoonii ti mah ma púloñ, náayaañ palek. ^{XV} Naakaay hiñes páhin, akee áyiin ati oom mah naacoopoo, naapoñoó káakuuman pícalukun ti etaam ya eteyoo. ^{XVI} Náalafi kaasiitan fañoo niñ paliyal empa pícalukun pa mpiyeniye pa hili pale an awunutoo waah.

^{XVII} "Fiye, ápuñoohonii ti kunuuwoo, naasokoolo: 'Píhina kayema puume pakati paapaa atoom payenka nkali fo nkatowan, inci íyyemi le ti eket niñ peep. ^{XVIII} Ooto, inci fañoño pati paapaa atoom nkaasokoo: "Paapaa, inci muuyenaamuuyen ti Ateeteyo ati alacana niñ ti awe. ^{XIX} Fiye, inci túuniit piyonkalee añiini, cokam samat nii akee ti píhina pa pakatii."

^{XX} "Púful toko, añii ya naalito, naañoño pati faafoo. Mpálempaliyoo, faafoo naañantanoo nketoo teyoo ti hikaw meemak. Naatey apipaakoolanoo naañoonoo, naasumpooloo. ^{XXI} Añii ya naasokoo: 'Paapaa, inci muuyenaamuuyen ti Ateeteyo ati alacana niñ ti awe. Fiye, inci túuniit piyonkalee añiini.' ^{XXII} Pale faafoo naasok pimiikan pa pakateyoo: 'Nihiliikan! Nícoopii hísool ha heehañe ha pawalle ínnisooloo ho, inniñaamoo ekop ti hisiiik, inniwasoo pisamata. ^{XXIII} Innícoopii cíciin ca ceehane ca pafom nipumuk upuliyaa nuuhaañiyaa. ^{XXIV} Kamma añiinam aje naakete, náañoohonii ti elon; náacim, naalañanee.' Nkáyaañ pahaaño.

^{XXV} "Ta eehe nihitaakiye ta añiinoo áhampaatiin a náalonji ti kaakit. Ti éñoohoniyoo ápulohanii ekumpan ya náasi páyifal niñ pakiiyal. ^{XXVI} Naayonkal akee ti pimiikan pa, naacakanoo: 'Weyme utaakiye le?' ^{XXVII} Amiikan a naañahanoo: 'Atuwi áñoohonii, paapaa atii naamuk cíciin ca ceehane ca pafom kamma náañoohonii kásuumaayoo.'

^{XXVIII} "Fiye, añii ya áhampaatiin a hiiño nihili, naapook pinako ti ekumpan ya. Paapaa ateyoo náafulii, naamaaneenakoo apinako ti ekumpan ya. ^{XXIX} Pale naasok paapaa ateyoo: 'Síitan! Sitiil ense púloñ inci yemuu ti páhin péelaacinut hilimi. Pale háati cofil aataapala wunam pahaaño niñ pákawiyam. ^{XXX} Pale añiini aje, ápuñoohonii, akina aña éepucaloole ya hitaaku ha hitii ti púmaacul keenaput, ammukoo cíciin ca ceehane ca pafom!'

^{XXXI} "Paapaa ateyoo naasokoo: 'Añiinam, hinak óo hinak awe oopa le niñ inci, waah óo waah utoom, utii. ^{XXXII} Pale atuwi aje aketaaket, náañoohonii ti elon; náacim, naalañanee. Ekina ewune uñañaa pahaaño niñ hitaaku pásuuma.'"

XVI

Hícantiitu ha hiti áhina ya eesuusa ya

^I Fiye, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: "Áyiin usaanum ataake áhina eeyeniye ati hikaw ha hiti páhin pa piteyoo. Pakan nkákey kapisok usaanum a nii áhina ya ateyoo, pahaaño niñ hisaanumate ha hiteyoo naayaake. ^{II} Naayonkaloo naasokoo: 'Eeheyime inci ínsi nkákup kitii? Finam waah wa wéenakoonii wa niñ wéefule wa, kaatuko áatineeyini piyeno ati hikaw ha hiti páhin pa putoom.'

^{III} "Ahína ya naasokoolo: 'Páawoo áhampaatiin a atoom áfaafulanam ti páhin pa putoom, puume inci iññañe íhinu? Taakut sempe siti piya, suuwaasuu lompo kaalumatool. ^{IV} Méyimeyi fa inci nkaakaay íhinu, ancuk niñ inci púulaa páhin pa putoom pakan paka nkawananam lateyii.'

V “Naayonkal oonool oonool ti keetaake ka nikopu ti áhampaatiin a ateyoo. Naacakan áyaañ a: 'Puume ayyekane áhampaatiin a atoom?' VI Naañahanoo: 'Kilampasaan keme kiti lúuliin.' Ahína ya naasokoo: 'Sa kaahit ka kéeyisane ho ka, yeno mpacas nkiic áwii ésupak niñ ñaasuwan (50).'

VII “Apipa, naacakan akee: 'Puume ayyekane áhampaatiin a atoom?' Naañahanoo: 'Sipootak keme siti uli.' Naasokoo: 'Sa kaahit ka kéeyisane ho ka, yeno nkiic áwii epaakiil (80).' Fiye, náahin fo ti an óo an eeyekane áhampaatiin a ateyoo nikopu.

VIII “Púful toko, áhampaatiin a náamul áhina ya eecoonoolut a kamma náahine ho niñ pasuuse. Kaatuko payenka nkanapan ka énimaañ ya eti púlunta empe kahaña pasuuse pakati ecañ ya eti Pútuun pa ti waah ewwa nkáhin wa ti pututayii.” IX Yéesu nene asokii: “Inci pusok aluu: Hisaanumate ha hitaalu hiti púlunta empe, nicoop ho kati nitaak pákawi, ancuk niñ hipayaa, innisayanee ti úyenuma wa uti eket maamaa.

X “An eehintiyee niñ waah wenkilis afaahintiyee lompo niñ waah wenfakat, an eecoonoolut niñ waah wenkilis, ataconool niñ waah wenfakat. XI Niñ nicoonoolut niñ hisaanumate ha hiti púlunta empe, ayme afaañoman aluu hisaanumate ha hiti pánipani ya? XII Niñ nicoonoolut niñ hisaanumate hiti an, ayme afaawufan aluu hisaanumate ha hitaalu? XIII Amiikan oonool ayinaat páhin ti ñihampaatiin pákasupak. Afaanat oonool a náalafi akee ya, niñ ekina tom áfaalafi oonool a naapook akee ya. Niyinaat kaalehanool káyinan Pútuun niñ pálafi mañ.”

XIV Ta Pufalisaay pa nkásiye ta enke púloñ nkalenken Yéesu kamma nkálafiye mañ. XV Yéesu naasokii: “Aluu inniyisanyisan pucoonool pa pitaalu ti ñikin pakan paka, pale Pútuun pa pímeyimeyi heeyem ha ti saan aluu. Kaatuko eeha pakan paka nkacoke ha nii hihanja hitaaku nafaa, Pútuun pa pinataanat ho.”

Hilim ha heesiñanee ha niñ cáwii ca citi Pútuun pa

XVI Yéesu nene asok: “Kilim ka kiti Móyiis niñ kiti piyaamakoola pa kisiñanee-siñan fo ti caanak ca citi Sañ-Patis. Písik ti oom caanak ekooñan ya éesuume ya eti cáwii ca citi Pútuun pa neeyeniyee ti káatuunan. Fiye, an óo an oopa ti íhinu kata kati anako. XVII Alacana niñ t’etaam efikahan pacas épucaloolo cilim ca ceehane ca káafomaati ti hilim ha heesiñanee ha hiti Móyiis.

XVIII “Ayiin óo áyiin éefulane aaloo naasa akee aal, ti kaamuuyen naayem, aña lompo eesaye aal aña áyiinoo náafulane ti pinimo, ti kaamuuyen naayem.”

Hícantiitu ha hiti usaanum a niñ Lasaar

XIX Fiye, Yéesu naasok Pufalisaay pa hícantitiitu eehe: “Taakaataak usaanum áyiin, nawaso wañ weewalla núuciiti hinoom. Hinak óo hinak la teyoo pahaaño, naayeno ti elon eenape. XX Intaak lompo áyiin eeleke, caacawoo Lasaar, aña nahinto hátikin putum ekumpa an ya eteyoo, eniinoo púloñ kaameen musontuwaay. XXI Náalafi kahesal aña nánowalii ya ti púus pa piti usaanum a apili, piyen pa conko mpíkey mpiyeno kaaneewan musontuwaay ma miteyoo.

XXII “Eeleke ya naaket, pumaleekoo pa mpicoopoo mpiyenanoo pukol Abraham. Usaanum a lompo, naaket naahokee. XXIII Pati keekete ka naayeno ti kúnuul kenfakat, ápihaafin naañantan pállañe Abraham, Lasaar naayeno pukoloo. XXIV Naaceek apusok: 'Paapaa Abraham, inci ti ñíseeña ñenfakat iyyem le ti uleew ewwe. Keti ti inci ti hikaw, mpoñ Lasaar ápikaapuucii pikelan hisiikoo ti man, apumonanam híleeluufam.' XXV Pale Abraham naañahanoo: 'Añiinam, náuuno nii aayenaayeno ti elon éesuume, tempo Lasaar naayeno ti kúnuul. Fiye, Lasaar oopa le, ti kaapuñanoolee, awe oopa ti ñíseeña. XXVI Apan niñ fúlala toko, kaayeen kenfakat unka ti pututa unaa, eeha efihiwun ha kéelafiye éfulii petoonii kápifitani lupuu ti aluu étikayini, fo lompo incuke ti kéelafiye éfulii lupuu ti aluu nkáfitanii petoonii.'

XXVII “Usaanum a naasokoo: 'Paapaa Abraham, ooto inci luumuu, poñ Lasaar pati ekumpan ya eti paapaa atoom, XXVIII kaatuko inci taakaataak po pakatu isak. Akaay, apicaakamanii heeyem ha pe, poko lombo timpi kákey peti kúnuul enke.' XXIX Abraham naañahanoo: 'Pakatuwi kataakaataak pakiical pa piti Móyiis niñ piti piyaamakoola pa, kásiitan po.' XXX Usaanum a naasokoo: 'Paapaa Abraham, eehuu hifomut, pale niñ an áfuliyoo ti keekete ka naakaay teyii, éfikawunko umuuyen wa uteyii.' XXXI Abraham naasokoo: 'Niñ kásiitanut Móyiis niñ piyaamakoola pa, háati an náañohonii pati keekete ka, étikayinanoo.'”

XVII

Kaamuuyen niñ kaaponket

I Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Fan óo fan incuke, efitaaq waah weekaakaay kanakan an ti kaamuuyen, pale kúnuul efikiyeno ti aña éfuunapii ya teyoo. II Fisaka apicenkee ti ekun énanikiin enfakat naawantee ti musuu le niñ afaanakan akee ti kenkilis ka payenke ti kaamuuyen. III Nisiinjo púsooni!

“Niñ atii ya amuuyenaa, watanoo, niñ awatanooliyaa mponketoo. IV Niñ amuuyenaa ti awe ñiyema isak niñ ñésupak ti hinoom ha hoonool ha, náañohonii ti awe ñiyema isak niñ ñésupak kaalum kaaponket, aañanoo kaaponket.”

V Pupoñapoñ pa nkasok Ateeteyo: “Penan unii káyinan.” VI Ateeteyo naañahanii: “Niñ nitaakaa káyinan keefomut nii ekoon sootoo, níyiniyini hisoku enuun eyyuu: 'Lúpinoolo nkaasiinanoloo ti musuu,' éfeehin eeha innisoke ha.

VII “Usokaa akee ti aluu ataake amiikan ayaya niñ fottom afaasa púlukuleen pa piteyoo. Mpáyetaliiyoo ti kaakit, fo aafasokoo: 'Hiliikan káy yeno aapili?' VIII Haani, aafasokoo: 'Káy yikam waah ewwa inci fali káciim, naapayaa hiik, immemanoolo uwwufanam pili illaan, niñ inci payaa, awe conko, illi illaan.' IX Fo aafasok amiikan a apalaka kamma náahine eeha ansokoo ha áhin? X Fo lombo incuke ti aluu, niñ níhinaa waah ewwa nkasoke wa aluu níhin, nisok: 'Unii pimiikan kensen, páhin pa putoonii lamma núhine.'”

Káakuuñan pakan ñaasuwan pakati kanuk

XI Yéesu ti pikaayu Jerusalem, naanap ti pututa mah ma miti Samali niñ Kalilee. XII Akina ti pinako ti cikee cisaatee, pakan ñaasuwan keekuulut kamma kanuk nkákey kapipaakoolanoo. Nkasiinjo kápilaanoo XIII nkaceekoo niñ uwiiluyii: “Yéesu, Ahámpaatiin, keti hikaw ti unii!” XIV Yéesu apicukii, naasokii: “Nikaay cániyisanoolo pati puwaaseena pa pakati Pútuun pa.” Poko ti pítin pa nkakuulane.

XV Akee ti poko, ápipanum nii ákuuñaneekuñan, náañohonii ti wootoo, naayeno hímulu Pútuun pa niñ kaawiiluyoo. XVI Naanow ti woot Yéesu, puhoonuyoo t'etaam, naasokoo apalaka. Antun ati Samali. XVII Yéesu naacakan: “Fo ñaasuwan ya púloon tom ekuulane? Isak ya niñ pakapaakiil paka peyme nkayem? XVIII Háati akee ti poko ayinaat éñohonii ápumul Pútuun pa fo niñ neetaat ati Samali ya añe, eeneetaat a ati Israyel?” XIX Naasokoo: “Lito, kaay, káyinan ka kitii kúkuuñanuu.”

Ekéy ya eti cáwii ca citi Pútuun pa

XX Hikee hinoom, pakakee Pufalisaay nkacakan Yéesu: “Teyme cáwii ca citi Pútuun pa éficikey?” Yéesu naañahanii: “Cáwii ca citi Pútuun pa éticikey samat nii waah ewwa nuucukee. XXI An atasok: 'Nisincan! Ehehe co!' niñ fottom 'Ahaa co!' kaatuko cáwii ca citi Pútuun pa unca ti aluu.”

XXII Púful toko Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Caanak unca ti ékey, éfinilafi fanfan hicuku hinoom hoonool ti kunoom ka kiti inci, Añii An, pale etinicuk ho. XXIII Pakan efikasok aluu: 'Nisincan! Eheeyoo le!' niñ ekina tom: 'Ahaayoo pa!' Pale

timpi nikaay, timpi ninapanii. ^{XXIV} Samat nii pamaliñoolal etiiil fa mpicaañan fa patiila púlooj písik ti púcook fo ti pikelan, fo lompo pakan paka nkakaakaay hicuku inci, Añii An, ti hinoom ha eeha fáñofoonii ha. ^{XXV} Pale fo inci yáañ yeno ti kúnuul kenfakat, mpookee ti ekaay eyye.

^{XXVI} “Samat nii fa intaakiye fa ti caanak ca citi Nowe,✧ fo lompo nkaakaay pitaako ti kunoom ka kiti inci, Añii An. ^{XXVII} Pakan paka nkayeno hili, pálaani, esa niñ pinimo fo ti hinoom eeha Nowe náayuukiye ha ti piteen pa penfakat pa. Fiye, etiiil ya néenupii man menfakat fo mumukalii púlooj cew. ^{XXVIII} Fo lompo incuke ti kunoom ka kiti Lot:✧ Pakan paka nkayeno hili niñ pálaani, hinoom niñ kaanooman, pusuk niñ kulut. ^{XXIX} Pale hinoom eeha Lot náafule ha Sotom, seemak niñ kíceek ínsifulii patiila, insimukalii púlooj cew.

^{XXX} “Fo lompo facuk ti hinoom eeha inci, Añii An, nkaakaay ha éyisanoolo. ^{XXXI} Ti oom hinoom aña eeyem patiila ti kankalañ ekumpan ya eteyoo naataak waahoo páhantuwa, añañut éwanoonii apicoop wo. Fo lompo incuke aña eekaaye piya, añañut éñofoonii pati ekumpan ya eteyoo. ^{XXXII} Nínawuno heetaakiye ha Lot aaloo!✧ ^{XXXIII} Aña éelafiye kafakan eloñ ya eteyoo, áfaapuul teyyo, aña éepuule ti eloñ ya eteyoo afaafakan yo. ^{XXXIV} Inci pusok aluu: Oom hánant pakan pákasupak efikahinto nantoonool, oonool áfaaseepinee akee ya naakatee toko. ^{XXXV} Pakaal pákasupak efikayeno pútuum ti ésiken yoonool, oonool áfaaseepinee, akee ya naakatee toko.” [^{XXXVI}]

^{XXXVII} Pinapana pa pakateyoo nkacakanoo: “Ahámpaatiin, peyme eehuu ni-hikaakaay pitaako?” Naañahanii: “La ehunuñ neeyem, toko píketul pa mpuconcool.”

XVIII

Hícantiitu piñiino ti kaluum

^I Fiye, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo hícantiiitu eehe ápiyisanii nii kañaña kaluum tan óo tan timpi káwusen. ^{II} Naasokii: “Taakaataak ti ekee saatee áyiin áhina kíiti eefeyut Pútuun apaaliit an. ^{III} Ti saatee eyyuu lompo, intaako eyaañat aña áyiinoo eekete, apinakaay pateyoo kati afiitoo kilim ti pututayoo niñ akamooloo.

^{IV} “Fo ta infiiye innapook, pale ti pikelan naasokoolo: ‘Háati inci feyut Pútuun niñ ekina tom paaliit an ^V pale, páawoo aal aña oopa ti ihampuyam meemak, inci fasiñiyoo. Niñ inci hínut fo átayekuno ékey hinak óo hinak kayokanam.’”

^{VI} Fiye, Ateeteyo nene asok: “Nísiitan áhina kíiti ya eenaput a añuu eeha naasoke ha. ^{VII} Fo Pútuun pa efipukuut ti pisiño pakan paka payenka mpimamale ka, keeyem ka ti kaayonkal etempo hánant hanakan kati piyankanani? ^{VIII} Inci pusok ho aluu, efipiñiyii mpacas. Pale inci, Añii An, niñ inci ñóhooniyoo fo éfitookii t’etaam keetaake káyanan?”

Hícantiitu ha hiti Afalisaay niñ asayoola kúncoo

^{IX} Fiye, intaako toko keecokooliye nii keecoonoole, nkátinan ti pakakee paka. Tempo, Yéesu naasokii hícantiiitu eehe: ^X “Taakaataak pakan pákasupak keekaaye ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa kaluum: akee ya Afalisaay, akee ya asayoola kúncoo. ^{XI} Afalisaay a naasiño citeeteyoo naaluum: ‘Inci sokuu apalaka Pútuun kamma inci incukut nii pakakee paka, keeyem ka pílipa, keecooolut, pihaañiya niñ pakaal niñ fotom samat nii asayoola kúncoo ya aña. ^{XII} Insuñsuñ kunoom kúsupak ti lóokuj ya, uwwufani himpaac ha heewase ha ñaasuwan ti waah óo waah púlooj ewwa inci intaake tewwo cooy.’

^{XIII} “Pale asayoola kúncoo ya naasiño pílaañ, álafit fala káahaafin, pale náasitan, naasok: 'Pútuun, taak paket hikaw t'inci, amuuyena ya.'”

^{XIV} Yéesu naasokii: “Inci pusok aluu, áyiin a añuu, ta naayeniye ta piyetu, akina Pútuun pa mpucoké nii eecoonoole pale Afalisaay a tom. Kaatuko an óo an éemakiyanooliye áfaawiiniyaneé, an óo an éewiiniyanooliye áfaamakiyaneé.”

Yéesu niñ epuuk ya

^{XV} Fiye, pakan nkácoopii epuuk ti Yéesu kati álikii. Pinapana pa pakateyoo kapucuk eehuu nkafet teyii. ^{XVI} Pale Yéesu naayonkal epuuk ya naasok: “Níkat epuuk ya kápikey ti inci, timpí níkitii. Kaatuko cáwii ca citi Pútuun pa ti payenka keecuke ka nii payenkuu inciyem. ^{XVII} Inci pusok aluu pánipani ya, an óo an eesayanut cáwii ca citi Pútuun pa samat nii añii, atanako tenco.”

Ayiin usaanum niñ elon ya eepayantoo ya

^{XVIII} Ati hikaw ati Pusuwif naacakan Yéesu: “Ahámpaatiin eenape yuu, puume inci iññañe ihinu pitaak elon ya eepayantoo ya?”

^{XIX} Yéesu naañahanoo: “Weyme uwune ayyonkalam eenape? Taakut an eenape fo Pútuun pa lamma. ^{XX} Fo áamiit hilim ha heesiñaneé ha? “Timpí haaño niñ aal ati an, timpí coonool aapumuk an, timpí líp, timpí caam aapinook an, túul paapaa atii niñ iññaá atii.”

^{XXI} Naañahan Yéesu: “Eehuu púloon inci immanke kápiliñ maañiiyaayam.” ^{XXII} Ta Yéesu náasiye ta eehe, naasokoo: “Wah woonool uwwa toko ewwa ánhinut: Nooman hitaaku ha hitii púloon uwwufan mañ ma keeleke ka, aafataak hisaanumate alacana, náafulaa toko ínkey innapanam.”

^{XXIII} Pale áyiin a ta náasiye ta eehe inciitiyoo meemak, kamma naataake fo muus. ^{XXIV} Yéesu apisincanoo, naasok: “Cíiticiiti kusaanum ka kapinako ti cáwii ca citi Pútuun pa! ^{XXV} Fo ñonkomoo éfeeyini pinako ti káfuun saakilañ? Haani! Pale pinako pa piti usaanum ti cáwii ca citi Pútuun pa efípihañ páciite.” ^{XXVI} Keeyeniyo ka káasiitan, nkacakan: “Fiye, ayme áfaayiniyee kafakan?” ^{XXVII} Yéesu naañahanii: “Wah wa weeheke wa an, uheekut Pútuun pa.”

^{XXVIII} Piyeer naasok Yéesu: “Sincan, unii ukatanaakatan wah wa utoonii púloon nuunapani.” ^{XXIX} Yéesu naañahanii: “Inci pusok aluu pánipani ya, an óo an eekatane enuuf, aal, pakatu niñ ñúnu, pupuka, epuuk kamma cáwii ca citi Pútuun pa, ^{XXX} afaahan hitaaku meemak ti caanak ca citi fíyooy, niñ ti púlunta pa peeyem pa ti ékey, elon eepayantoo.”

Káakup Yéesu káhaaciyenu kiti eket ya niñ pilito pa piteyoo

^{XXXI} Púful toko, Yéesu naacoo pupoñapoñ pa pakateyoo ñaasuwan niñ pákasupak paka ti kaapii, naasokii: “Nísiitan, unaa unka ti pisilo Jerusalem, wah wa púloon ewwa piyaamakoola pa nkakiice wa kiti inci, Añii An, efuutaako. ^{XXXII} Efikawufanam keeneetaat ka Pusuwif. Efíkapalahoolam nkalenkenam, nkakallanam, nkafaacal t'inci. ^{XXXIII} Efikasapam niñ kisawut, nkamukam. Ti hinoom ha híhaaciyenu ha éfiltoonii ti eket ya.”

^{XXXIV} Pupoñapoñ pa kásiit eehe naayemii ti hisoku. Putum hilim ha nihiyolee teyii, kámiit eehe Yéesu náalafiyii hisoku.

Káakuñan káafuumafuum pukol Yeliko

^{XXXV} Yéesu ta naalohane ta Yeliko, káafuumafuum nkiyeno ti kanaac pítin pa, kipiyo kaalumatool. ^{XXXVI} Kípsi kayon ka ti himuusu, nkicakanii heetaakiye. ^{XXXVII} Nkasokoo: “Yéesu ati Naasalet ayem ti himuusu.” ^{XXXVIII} Ta káafuumafuum ka nkisiye ta eehe nkíceekii niñ kaawiilu etenko: “Yéesu añii ya ati Dawid, taak

paket hikaw ti inci!" XXXIX Keeyeniye ka hátikin nkafet teyoo nkasokoo afatan, pale naahan toko náaceekii: "Añii ya ati Dawid taak paket hikaw ti inci!"

XL Yéesu naasiño naasokii: "Nícoopiyamoo." Ta náalohaniyoo ta, Yéesu naacakanoo: XLI "Weyme állafiye inci pihini?" Naasokoo: "Ateeteyo, hínam pinee cuk." XLII Yéesu naasokoo: "Ñoho ti hicuku, káyinan ka kitii kúkuuñanuu." XLIII Tokotoko ñíkinoo íññipankino, naanapan Yéesu, naayeno hímulu Pútuun pa. Kayonj ka púloonj kipicuk eehuu lompo, nkiyeno hímulu Pútuun pa.

XIX

Yéesu niñ Sakaay

I Púful toko, Yéesu naanako ti saatee ya eti Yeliko. Apiyeno himuusu saatee ya, II intaako toko áyiin aña nkasok Sakaay, akee ti ñíhampaatiin pisayoola kúncoo ya, naayeno usaanum. III Náalafi hicuku ayme ayem Yéesu, pale patameyoo mpiwun ayinaat kamma kayonj ka. IV Fiye, naatey hátikin pa Yéesu naañaje pa himuusu, naasilo ti enuun kati acukoo.

V Yéesu ápucolii toko náahaafin naasokoo: "Sakaay, wánoonii mpacas, kaatuko fíyooy, fo inci wanan pati awe." VI Sakaay náawanoonii mpacas, naawanan Yéesu niñ pásuuma.

VII Pakan paka púloonj kapucuk eehuu nkáyaañ káakumutool kapisok: "Pati amuuyena naakaaye apiwanan." VIII Pale Sakaay naasiño, naasok Ateeteyo: "Sincan, Ahámpaatiin! Inci fawufan kancan hisaanumate ha hitoom keeleke ka, an óo an aña ammeya nii inci lípoolip, fañahanoo fo ñapaakiil aña inci incoope ya teyoo."

IX Yéesu naasokoo: "Fíyooy kafakan ka kúcoliyoo ti ekumpa an eeye, kamma aña lompo naayem ati miin ma miti Abraham. X Kaatuko inci, Añii An, kéyyookey hijes niñ kafakan keelinciye ka."

Hícantiitu hiti sisanoo ñaasuwan

XI Yéesu fa naalohane fa Jerusalem, pakan paka incukii nii etikamp Pútuun pa efipisiñan cáwii etempo. Ekina ewune, poko ti káasiitanoo ka, Yéesu naapenanii hícantiitu eehe. XII Naasokii: "Taakaataak áyiin eemaka eeyeniye pikaayu ti mah méelaaje, pa naakaakaayee hicoku amansa ya ati mah ma miteyoo, niñ apayaa náañhoonii. XIII Akáayum, náayonkalii ñaasuwan ti pimiikan pa pakateyoo naawufan an óo an sanoo yoonool naasokii: 'Niyesanool nempo fo ta inci fáñhoonii.' XIV Pale, pakan paka pakati saatee ya kanatoonat, nkapoñ pusonoo pakan kapica kasok nii: 'Unii úlafit áyiin a aña apiyeno amansa ya atoonii.'

XV "Pale toko fiyaaw, náayenoonii amansa ya, náañhoonii ti mah ma miteyoo. Naayonkal pimiikan pa payenka naawufane ka pisanoo kati ámeyí puume nkataakale. XVI Ayáañ a náakey naasokoo: 'Ahámpaatiin, sanoo ya etii epukaa sikee sisanoo ñaasuwan.' XVII Amansa ya naasokoo: 'Napaanap, amiikan eenape! Páawoo aaconoolaa-coonool niñ waah wa wenkilis ewwe, inci fáhini ati hikaw ati sisaatee ñaasuwan.' XVIII Asúpiyenu ya náakey, naasokoo: 'Ahámpaatiin, sanoo ya etii epukaa sikee sisanoo isak.' XIX Amansa ya naasokoo: 'Awe lompo inci fáhini ati hikaw ati sisaatee isak.'

XX "Akee amiikan náakey, naasokoo: 'Ahámpaatiin, ehe sanoo ya eyya awwu-fanaam ya, inci túkaatuk yo ti cifaal immank yo. XXI Inci feyuufe, kamma ayyem áyiin eefete. Ansasa waah ewwa ayyenanut, immaañ waah ewwa ansukut.' XXII Amansa ya naañahanoo: 'Ti pákupali inci nkaakaay íhinuyi kíiti, awe amiikan a eenaput a! Aámeyimeyi nii inci áyiin eefete, insasa waah ewwa inci iyyenanut, immaañ waah ewwa inci insukut. XXIII Weyme uwune aanakanut sanoo ya etoom ti émankuma mañ eeha efhiwun ha niñ inci ñóhooniyoó íntookii yo neepukoole?'

XXIV “Fiye, naasok keeyeniye ka toko: 'Nisa sanoo ya eteyoo niwufan yo aña eetaake ya sisanoo ñaasuwan.' XXV Nkasokoo: 'Ahámpaatiin, añuu apayaapa hitaaku sisanoo ñaasuwan!' XXVI Naañahanii: 'Inci pusok aluu: An óo an eetaake, afaapenanee, pale an óo an eetaakut, háati caahinkilis ya eyya naataake ya efeesayee teyoo. XXVII Pale pikamoolam keesoke ka kálafiit inci kati yeno amansa ya ateyii, nikaay nípicopiyyii le hátikinam innimukii.’”

Pinako pa piti Yéesu Jerusalem

XXVIII Yéesu ta naapaye ta hisoku eehuu, naanow kayonj ka hátikin, apiyeno pisilo Jerusalem. XXIX Ta nkalohane ta Petifake niñ Petani, la nkasok la “cítintin ca citi Olif”, naapoñ pákasupak ti pinapana pa pakateyoo, XXX naasokii: “Nikaay ti cisaatee ca ceeyem ca hátikin aluu, niñ ninakiyaa tenco efinitook nkacenske toko cífalinj enca an ataapala alapo tenco, níkopinii co, ínnicopiyyam co. XXXI Niñ an acakanaa aluu: ‘Weyme uwune ínniyemi co ti kákopin?’ Inniñahanoo: ‘Ateeteyo asoolahe co.’”

XXXII Keepoñee ka nkakaay incakatook samat nii fa Yéesu naasokii fa. XXXIII Kapiyeno kákopin cífalinj ca, pakateete co nkacakanii: “Weyme uwune ínniyemi co ti kákopin?” XXXIV Nkañahanii: “Ateeteyo asoolahe co.” XXXV Nkácoopii co Yéesu, nkalemp kúsool ka kiteyii kenfakat ka ti cífalinj ca, nkalapanoo tenco. XXXVI Akina ti pikaayu pa, pakan paka nkatanaloo kúsool ka kiteyii kenfakat ka ti pítin pa.

XXXVII Apilohan Jerusalem, ti pítin pa piti eliiñoon ya eti cítintin ca citi Olif, kayonj ka púloonj kiti pinapana pa pakateyoo nkimeenj niñ pásuuma, nkíyaañ kaanimpan Pútuun pa niñ kilim keeceeke kamma nkacuke waah weecukantee. XXXVIII Nkasok:

*“Pútuun pa pinapiyan amansa ya éekeyii ya ti caacaw etempo!
Kásuumaay kiyeno alacana, núumulaa Pútuun pa piti patiila.✧”*

XXXIX Pakakee Pufalisaay pa keeyeniye ka ti kayonj ka nkasok Yéesu: “Ahámpaatiin, fet ti pinapana pa pakatii kapifatan!” XL Yéesu naañahanii: “Inci pusok aluu, niñ kafatanaa, pínankiin pa éfipiceekii!”

XLI Yéesu apihanj naalohane Jerusalem, naacuk saatee ya, naakoñj kiteeteyyo. XLII Naasok: “Niñ awe lompo Jerusalem aameya ti hinoom eehe waah ewwa éfuucoopiyyi kásuumaay ka! Pale fiye eehuu hiyoleeyol ti ñíkini. XLIII Hileenji kamma ámmiit, kaatuko caanak unca ti ékey ta pikamooli éfikakiiti púloonj, nkákinkooli, nkakincooli ti upii wa púloonj. XLIV Efikatuncalooli niñ epuuki; etikakat sínankiin súsupak seenañanooliye, kamma ankiwut ta Pútuun pa mpíkeyii ta kafakani.”

Yéesu la ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa

XLV Ta Yéesu naacole ta Jerusalem, naanako ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, náayaañ hiyaanu punoomana pa. XLVI Naasokii: “Kíiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa nii: ‘Ekumpaan ya etoom ekumpaan éluumuma,’✧ pale aluu inniyesan yo ‘éyolowuma pílipa’✧.”

XLVII Naayeno kakalañan hinak óo hinak ti ekumpaan ya enfakat ya. Níhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha niñ pakakee níhampaatiin ti pakan paka, nkílafiyoo himuku. XLVIII Pale, kámiit fa nkakaakaay íhinu, kamma pakan paka púloonj nkayemoo ti kásiitan meemak.

XX

Kacakan ka kiti kayine ka kiti Yéesu

I Hikee hinoom, Yéesu naayeno kakalañan pakan paka ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa niñ káatuunanii ekoñan ya éesuume ya. Níhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha niñ

pakakee ñíhampaatiin nkácolii. ^{II} Nkasokoo: “Sok unii ti enkeyme kayine ayyem ti íhinu enkuu, ayme awwufanuu kayine enkuu?”

^{III} Yéesu naañahanii: “Inci lombo taakaataak kacakan. Nisokam: ^{IV} Ayme ápoñii Saṅ-Patis pátise, Pútuun pa fo pakan paka?”

^V Nkayeno pitenenool, nkasokoolo: “Niṅ unaa usokaa Pútuun pa púpoñiyoo, afaasok unaa: ‘Weyme uwune níyinanutoo?’ ^{VI} Pale nuusokaa pakan paka kápoñiyoo, kayoṅ ka púloṅ efikimuk unaa niṅ pukumpa, kamma nkíyinane nii Saṅ ayaamakoola.” ^{VII} Fiye, nkañahanoo: “Umíit ayme ápoñii Saṅ íhinu pátise.”

^{VIII} Yéesu naañahanii: “Inci lombo etisok aluu ti enkeyme kayine inci iyyem ti íhinu enke fiye.”

Hícantiitu hiti pihina keekance

^{IX} Fiye, Yéesu naasok hícantiitu eehe pakan paka: “Taakaataak akee áyiin eesuke kaakitoo, náaluwaas ko pakakee pihina, naakaay kaakaawool keefiye. ^X Ta hisaatu ha níhituuniye ta, naapoñ akee ti pimiikan pa pakateyoo pati pihina pa kati kawufanoo putum pa piteyoo ti pasaatal pa. Pale pihina pa nkasap amiikan a nkayaanoo sipeesoo ñaanii. ^{XI} Ati kaakit ka nene apoñ akee amiikan, pale aṅuu lombo pihina pa nkasapoo, nkateñaloo, nkayaanoo sipeesoo ñaanii. ^{XII} Nene apoñ amiikan áhaacyenu, pihina pa nkasapoo, nkakuumoo, nkayaanoo. ^{XIII} Fiye, ati kaakit ka naasok: ‘Puume inci nkaakaay íhinu? Inci fapoñ añiinam aṅa inci íllafiye ya manti kátuuloo.’ ^{XIV} Pale ta pihina pa nkaṅantanoo ta nkatenenool nkasok: ‘Aha aṅa akaakaay ya hitoonu kaakit ka, umukoo ancuk kaakit ka kiyeniyaa kutuunaa.’ ^{XV} Nkáfulanoo ti kaakit ka, nkamukoo.”

Fiye, Yéesu naasok: “Puume ati kaakit ka naakaakaayii íhinu? ^{XVI} Afáakey naamuk pihina pa, naawufan kaakit ka pakakee.” Ta pakan paka nkásiye ta eehe nkasok: “Alímaati eehuu timpi hitaako!” ^{XVII} Yéesu naasincanii naasok: “Ti hilim ha hiti Pútuun pa, eeheyme pakiical empe mpusoke:

Enánkiin ya eyya puluta pa nkawante ya

éyenoonii énankiin ya eehaṅe ya hitaaku nafaa'✧?

^{XVIII} “An óo an éenowii ti énankiin eyyuu áfaapucaloolo, an óo an aṅa néenowii teyoo afaatuncaloolo.”

^{XIX} Pikalaṅana hilim ha heesiinane ha niṅ ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa, nkámeyi nii poko kawune Yéesu naasok hícantiitu eehe. Nkálafiyoo hicoku tokotoko pale nkafe kayoṅ ka.

Kacakan kiti cooy kúncoo

^{XX} Pikalaṅana hilim ha heesiinane ha niṅ ñíhampaatiin ña nkatah kunuwii meemak ti Yéesu, nkaapoñ mikelecoola teyoo kéehine faṅii nii pakan keecoonole. Nkálafi hikuucuyoo ti pákupaloo, kati kacokoo nkawufanoo ati hikaw ha hiti mah ma. ^{XXI} Nkacakanoo eehe: “Ahámpaatiin, unii úmeyimeyi nii ánkupkup nkalaṅan pucoonool ciit, niṅ fúlaa toko aasincanantoo ti sicaw, pale ti pánipani ya ankalaṅan pakan paka pítin pa piti Pútuun pa. ^{XXII} Sok unii: Cooneecoon fo kiteekit upucooy kúncoo ya Sesaal, amansa ya enfakat a ati Room?”

^{XXIII} Pale Yéesu náameyi nii hikuucuyoo nkayaake, naasokii: ^{XXIV} “Níyisanam kaahit kiti mañ, puhoṅu niṅ caacaw ayme kayem toko?” Nkañahanoo: “Sesaal.” ^{XXV} Yéesu naasokii: “Ooto, niwufan Sesaal waah wa uteyoo, inniwufan Pútuun pa waah etempo.” ^{XXVI} Fiye, hátikin pakan paka kayinaatoo hicoku ti pákupaloo, nkaṅaṅo ti pañahanaloo nkakemanool kem.

Kacakan ka kiti pilito pa ti eket ya

✧ **XX:XXVII** 20:17 Kícimu 118:22

XXVII Pakakee Pusatusaay nkákey ti Yéesu (poko nkasok nii keekete ka étikalitoonii). Nkacakanoo: **XXVIII** “Ahámpaatiin, Móyiis akiicaakiic ti hilim ha heesiinane ha nii: ‘Niñ áyiin asayaa naaket peetaakut añii, atuwoo añañaa hitoonu aal a, naataak neyoo epuuk keekaakaay piyeno pakati púnuwoo eekete ya.’ **XXIX** Fiye, intaako ti miin moonool pákayiin isak niñ pákasupak, áhampaatiin a naasa aal, ataakut añii, naaket. **XXX** Asúpiyenu ya naatoon aal a, ataakut añii, naaket. **XXXI** Aháaciyenu ya lompo naatoonoo. Fo lompo incuke, ti isak ya niñ pákasupak paka nkatoonoo, nkaket peetaakut neyoo añii. **XXXII** Ti pikelan aal a lompo naaket. **XXXIII** Fiye, hinak ti pilito pa ti eket ya, aal a anjuu ati ayme, páawoo isak ya niñ pákasupak paka púloon kasayoo?”

XXXIV Yéesu naañahani: “Ti púlunta pa piti fiyooy, pakan paka nkasasa nkanimo. **XXXV** Payenka Pútuun pa mpusoke ka nii poko kanape kati kalitanee ti eket ya nkakin ti púlunta pa peeyem pa ti ékey etikasa, etikanimo. **XXXVI** Etínekayini eket, kaatuko kacukaacuk nii pumaleekoo pa, ekina ewune etikasa etikanimo. Poko epuuk Pútuun kamma nkalitanee ti eket ya. **XXXVII** Móyiis náayisan picaañ catañ nii keekete ka éfikalitoonii. La sokee la ti hilim ha hiti Pútuun pa kiti cífita ca ceecoke ca apan cisowiit, naayonkal Ateeteyo ‘Pútuun pa piti Abraham, Pútuun pa piti Isaak, Pútuun pa piti Jakob.’[✧] **XXXVIII** Pútuun pa pineetaat piti keekete ka pale piti keelonje ka, kaatuko ti Pútuun pa an óo an oopa kalonja.”

XXXIX Pakakee ti pikalanjana hilim ha heesiinane ha nkasokoo: “Ahámpaatiin, áakupaa pitempo tak!” **XL** Kaatuko nene káhaañiitoo kacakan hikee hilim.

Eenucee ya ati Pútuun pa, añii ati ayme?

XLI Yéesu naasokii: “Weyme uwune pakan paka nkasok Eenucee ya ati Pútuun pa, añii ati Dawid? **XLII** Dawid himuumoo asokaasok ti pakiical pa piti kícimu ka: ‘Ateeteyo Pútuun pa púkupaakup niñ Ateeteyo atoom ti hisoku:

Kéy yenyam epees yáali,

XLIII fo ta inci fatah ta pikamooli ti wooti ayyeno amansa ya ateyii.[✧]

XLIV “Dawid himuumoo nayonkaloo ‘Ateeteyo’, puume Eenucee ya áfaayini piyeno añii ati Dawid?”

Káwasum pikalanjana hilim ha heesiinane ha

XLV Ta pakan paka púloon nkayenyoo ta káasiitan, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: **XLVI** “Níwasum pikalanjana hilim ha heesiinane ha. Poko, nkálafilafi kaamuusool niñ kúsool kenfakat, nkálafi lompo kapinkakicane pinapnap ti kíliñ ka. Poko nkayeno ti kúkon ka keenape ka ti púluumuma pa niñ ti hili ha henfakat ha. **XLVII** Poko lompo nkacaakool piyaanjat pa payenka pákayiinii keekete ka, kapicoop waah wa uteyii púloon. Apan niñ kayenyaa kaluum nkafiyo kati kacokee nii pakan keenape. Pútuun pa efipisapii pihan pakakee paka.”

XXI

Kawun kiti eyaanjat eeleke aña áyiinoo eekete

I Ti oom káasiinuma, Yéesu naayeno kaasincanool pakan paka ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa, naacuk kusaanum ka ti hiwasu mañ ti éwasuma mañ ma, emma nkácoopii ma kati kawufan mo Pútuun pa. **II** Naacuk lompo eyaanjat eeleke, aña áyiinoo eekete, naawase toko uhít úsupak weetaakut nafaa. **III** Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Inci pusok aluu pánipani ya: Aal a anjuu eeleke ya ahaña kawufan pakan paka púloon. **IV** Kaatuko pakan paka, mañ ma emma nkasoolahut ma nkawase lupoo, pale akina ti palekoo naawufan púloon aña naataake ya kati alonj.”

Píyisan pa piti enow Jerusalem, niñ éñoohonii ya eti Añii An

✧ **XX:XXXVII** 20:37 Efúlii 3:6,15-16 ✧ **XX:XLIII** 20:43 Kícimu 110:1

^V Fiye, pakakee ti pinapana pa nkayeno hímulu ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, niñ pawalle pínankiin pa péewalliyanoole yo pa, niñ pawalle pa lompo piti waah wa weewufanee wa Pútuun pa. Yéesu naasokii: ^{VI} “Nicukaacuk eehe púlooj? Caanak unca ti ékey an atacuk énanikiin eenaniye ti ekee, efipitahalee púlooj.”

^{VII} Pinapana pa nkacakan Yéesu: “Ahámpaatiin, eehuu, teyme nihikaakaay pitaako? Weyme úfuuyisan unii kati úmeyí nii uuha ti ékey pitaako tokofiye?”

^{VIII} Yéesu naasokii: “Nisiño púsooni, an timpi acaakool aluu. Kaatuko hícump pakan éfikakey niñ caacawam kapisok: 'Inci yem Eenucee ya ati Pútuun pa!' niñ ekina tom 'Caanak ca cícoliyoo!' Timpi ninapanii. ^{IX} Pikelan pa pineetaat féefiye. Le niñ éfipikey, fo yáañ taako kikam niñ ñítaakool. Niñ nísiyaa ko timpi nife. Pikelan empuu, pulonjaa mpílaañe.”

^X Púful toko, nene asokii: “Mah éfimitaakoolan mah, cáwii íncitaakoolan cáwii. ^{XI} Etaam ya éfineyiyiñan meemak, intaako púpankul niñ úkuuñu wenfakat uti eket ti pisaatee peemeañe. Píyisan peefeyanana lompo mpucukee patiila.

^{XII} “Pale eehuu púlooj hitaakumo, efikacok aluu, nkakallan aluu. Efikacoo aluu ti púluumuma pa kati káhin aluu kíiti, nkakul aluu. Nkawufan aluu pumansa pa niñ pakati kikaw ka kamma inci. ^{XIII} Toko efinitaak efaah eti kakamanii inci yem ayme. ^{XIV} Timpi niwasoolo kúnuul ti eeha innikaakaay hisoku kati nifak, ^{XV} kaatuko inci fawufan aluu kilim ka niñ ecohato ya. Háati oonool ti keepooke ka aluu átayini pisiño hátikin aluu niñ ekina tom naanook aluu. ^{XVI} Pupuka aluu, pakatu aluu, ñúnu aluu, pakan aluu niñ pákawi aluu kakaakaay kawufan aluu pakati kikaw ka, pakakee ti aluu efikamukee. ^{XVII} Pakan paka púlooj efikanat aluu kamma inci, ^{XVIII} pale háati kaahan koonool etikiñakee ti kikaw aluu. ^{XIX} Niñ nísikaa piliit tiw efinitaak elon ya etaaluu.”

^{XX} Yéesu nene asokii: “Niñ nicukaa Jerusalem néekinkoolee niñ pusoocaali, ínnimeyi nii enow eteyyo écoliyoo. ^{XXI} Fiye, keeyem ka ti mah ma miti Yutaay katey pati pítintin pa, keeyem ka Jerusalem káful, keeyem ka tíkitaañ saatee ya timpi kánakoonii. ^{XXII} Kaatuko ti kunoom enkuu Pútuun pa mpikaakaay hisapu pakan etempo. Hikina hikiicee ti hilim ha hiti Pútuun pa, fo hitaako. ^{XXIII} Efiseeñ meemak ti kunoom enkuu ti pakaal paka keeyem ka niñ munow niñ keeyem ka ti káacuuwan! Kaatuko efitaako ñíyoka ñenfakat ti mah emme, Pútuun pa mpíñiken teyii. ^{XXIV} Pakakee paka efikamukee niñ káakuntu, pakakee paka nkacokee nkacoopee ti hícump mah méelaañe. Keeneetaat ka ti káyinan ka kutuunaa efikakakalool Jerusalem fo ta kunoom enka nkawufanii ka efikipa.”

^{XXV} Yéesu nene asokii: “Píyisan efipiyeno ti caanak ca, ti hiim ha, niñ ti picaañan pa. Ti etaam ya, kaatii ka efikiliñool, kúsuuh ka lompo nkisap meemak, pakan paka púlooj efikafe meemak, étikameyi fa éfikahin. ^{XXVI} Pakan paka efikaket niñ ewatate ti káamiilool heekaakaay ha pitaako ti etaam ya, kaatuko sempe sa siti patiila éfisiyiyiñanoolo. ^{XXVII} Tempo, efikacuk inci, Añii An, ti éwanoonii niñ sempe niñ ti hamake henfakat ti pututa káatiñu. ^{XXVIII} Fiye, niñ eehe híyaañaa pitaako, nisiño ínnisaalino, kaatuko kafakan ka kitaaluu kúlohaniyoo-lohan.”

^{XXIX} Yéesu apipa, nene asokii hilim eehe: “Nisincan sootoo ya niñ pikee punuun pa, ^{XXX} emma mpíyayanii ma pihatal péeyeeni innicuk niñ ñíkin aluu, ínnimeyi nii etiil ya élohaniyoo-lohan. ^{XXXI} Fo lompo incuke niñ nicukaa enke fiye ti pitaako ínnimeyi nii cáwii ca citi Pútuun pa cílohaniyoo-lohan. ^{XXXII} Inci pusok aluu pánipani ya: Ekaay eyye etepa eket ekina peecukut enke fiye púlooj nkitaakiye. ^{XXXIII} Alacana niñ t'etaam éfikacim pale kilim ka kutoom étikicim.

^{XXXIV} “Nitah kunuu! Timpi níluuñoolo ti pahaaño, ékuman niñ ekina tom káamiilool elon ya, níwasum hinoom eehuu timpi himint aluu ^{XXXV} samat nii fa cala nemint soon. Kaatuko éfihinowii ti pakan paka púlooj keeyem ka ti púlunta pa.

^{XXXVI} Timpi niñooyal, inniluum tan óo tan kati nitaak sempe siti hifaku ti waah wa weekaakaay wa écolii, niñ sempe siti pisiinjo hátikin inci, Añii An.”

^{XXXVII} Nihanakan ha, Yéesu nayeno kakalañan pakan paka ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, kániim ka nakaay hiñotu ti citintin ca enca nkasok ca “Olif”.

^{XXXVIII} Nuulap pakan paka nkáfis piyito nkakaay pati ekumpaan ya enfakat ya káasiitanoo.

XXII

Pitenjenool pa piti himukuyee ha hiti Yéesu

^I Pahaaño pa piti hímpuul ha heetaakut ha leweño, empa nkasok pa Himuusu ha, níhilohanii. ^{II} Ñihampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha nkayeno hiñes fa éfikahin kapumuk Yéesu, pale nkafe pakan paka.

^{III} Fiye, Seetaani neenako Yutas aña nkasok ya Iskaliyot, akee ti pupoñapoñ pa ñaasuwan niñ pákasupak paka. ^{IV} Yutas naakaay hicuku ñihampaatiin puwaaseena pa niñ ñihampaatiin pakati púwuulu pa keeyeniye ka efaas ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa kapitenjenool puume naañañii kawufan Yéesu. ^V Insúumii meemak, nkásiyool kati kawufanoo mañ. ^{VI} Yutas naacoon, naayeno hiñes káasiñuma keenape la afaawufanii Yéesu, kayon ka peeneetaat toko.

Kaamemanool káciim ka kiti Himuusu ha

^{VII} Hinoom ha hiti pahaaño pa hiti hímpuul ha heetaakut ha leweño níhicolii, ta nkañañe ta kaawaaseen císaacii ca citi Himuusu ha. ^{VIII} Yéesu naapoñ Piyeer niñ Sañ naasokii: “Nikaay canimemanool káciim ka kutuunaa kiti Himuusu ha kati uliyaa.”

^{IX} Nkacakanoo: “Peyme állañiye upimemanool ko?” ^X Naañahanii: “Nísiitan, niñ ninakiyaa ti saatee ya, efinipaakool niñ áyiin eetiñiye élumpa eti man. Inninow pusonoo fo ti ekumpaan eyya afaanako ya, ^{XI} innisok ati ekumpaan ya: ‘Ahámpaatiin a asok, leyme ékaap ya neeyem la naakaakaay hili káciim ka kiti Himuusu ha niñ pinapana pa pakateyoo?’ ^{XII} Afáayisan aluu patiila ti ekumpaan ya ékaap enfakat eepayee kaamemanool. Toko efinimemanool káciim ka kutuunaa.”

^{XIII} Nkakaay nkatook waah óo waah samat nii fa Yéesu naasokii fa. Fiye, nkamemanool káciim ka kiti Himuusu ha.

Káciim ka kiti Ateeteyo

^{XIV} Caanak ca cípituuno, Yéesu naayeno niñ pupoñapoñ pa pakateyoo kati kali. ^{XV} Naasokii: “Fa inci inhiliikane hínum hili císaacii ca citi Himuusu ha niñ aluu le niñ inci facuk kúnuul. ^{XVI} Kaatuko inci pusok aluu: etineneli císaacii ca citi Himuusu ha, fo ta eeha pahaaño pa mpútuule ha efihitaako pati cáwii ca citi Pútuun pa.”

^{XVII} Naacooop elontonj eti elaan naasok Pútuun pa apalaka kiteyyo, naasok: “Nicoop elaan eyye nipisayool aluu púloonj. ^{XVIII} Kaatuko inci pusok ho aluu, písik fíyooy etinenelaan elaan fo ta cáwii ca citi Pútuun pa éfícikey.”

^{XIX} Fiye, naacooop hímpuul naasok Pútuun pa apalaka, naafiit ho, naawufanii ho, naasok: “Añe eyem eniinam eewufanee ya aluu, níhin eehe kati níñawuniyam.”

^{XX} Kapipa hili, naacooop lompo elontonj ya eti elaan ya naasok: “Elontonj eyye eti písíyool pa péeyeeni pa piti Pútuun pa niñ pakan etempo; elaan eteyyo ekina eyem hísimam heeniisee ha kamma aluu. ^{XXI} Pale nisincan: Epees aña eekaakaay ya hífulu ti inci, yoopiya le niñ etoom ya ti pús pa. ^{XXII} Kaatuko inci, Añii An, fakat samat nii fa Pútuun pa mpusoke fa, pale kúnuul efikiyeno ti aña ééfule ya ti inci.” ^{XXIII} Pupoñapoñ pa pakateyoo nkáyaañ picakanool ayme akaakaay íhinu eehuu.

Pílaacinool pa piti aña eehañe ya pamake

XXIV Pinapana pa pakati Yéesu nkayeno pilaacinool peesowa cút ti eecukee nii akina ayem aña eehaṅe ya pamake. XXV Yéesu naasokii: “Ti púlunta pa, pumansa pa kataakaataak sempe ti pakan paka, pakati kayine ka nkálafi kapisokee pihina heenape. XXVI Pale fatom nkaakaay piyeno ti aluu. Eemaka ya ti aluu añaṅaa piyeno nii akelan, ati hikaw ha samat nii amiikan. XXVII Ayme ayem eemaka ya, aña nkawufane ya apili fo amiikan a? Fo aña nkawufane ya tom hili ha? Pale inci oopa le ti pututa aluu samat nii amiikan.

XXVIII “Nisiṅaasiṅo niṅ inci ti páciite pa putoom. XXIX Samat nii fa Paapaa atoom naawufanaam fa cáwii fo lompo inci fáhin aluu nipiyeno pakati kikaw. XXX Ancuk innili innilaan niṅ inci pati cáwii ca citoom, inniyeno ti pilemeyu pa kati ínihin kíiti miin ma ṅaasuwan niṅ músupak ma miti Israyel.”

Kakaman ka kiti Yéesu pilaaco pa piti Piyeer

XXXI Fiye, Yéesu naasok Simon: “Simon, Simon, síitan. Seetaani ewufaneewufan kayine kiti káahaafeen aluu samat nii uli, kápikatinool cácuuf ca niṅ kilehut ka. XXXII Pale inci luumaalum kitii ancuk káyinan ka kitii timpi kiñoho puson, niṅ áañohooniyoo peti inci mpampaṅan pakani ti káyinan.” XXXIII Piyeer naasokoo: “Ateeteyo, inci siṅaasiṅo pikaayu niṅ awe ti ékuluma háati eket n’awe.”

XXXIV Yéesu naañahanoo: “Piyeer, inci pusoki, fiyooy káayiin ekutoon kúlookum áafalaacin fo ñíhaaciil nii áameyiyam-méyi.”

Mañ, epootak niṅ káakuntu

XXXV Púful toko Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Ta inci mpoñe ta aluu peeyekanut mañ, peeyekanut epootak, peeyekanut pisamata púsupiyenu, weyme innitaakut po?” Nkasokoo: “Waah óo waah nuutaake po.”

XXXVI Naasokii: “Fiye, an eetaake mañ naacopool mo, aña lompo eetaake epootak naacopool yo, aña eetaakut káakuntu anooman hisool ha hiteyoo henfakat ha naanoom koonool. XXXVII Kaatuko inci pusok aluu: Heekiicee ha kutoom ti hilim ha hiti Pútuun pa fo hitaako. Hisok: *‘Nkacokoo samat nii áhina heenaput.’*✧ Pánipani, heekiicee ha ti inci efihitaako.”

XXXVIII Pinapana pa pakateyoo nkasokoo: “Ateeteyo ehe úkuntu úsupak.” Naasokii: “Fomaa.”

Kalum ka kiti Yéesu ti cítintin ca citi Olif

XXXIX Yéesu náaful ti saatee ya apikaay pati cítintin ca citi Olif samat nii fa naasale fa íhinu, pinapana pa pakateyoo nkanapool neyoo. XL Kapucol po, naasokii: “Niluum timpi ninow ti híluuṅu.”

XLI Naateṅo caahinkin ápilaanji, náakilipo, naalum: XLII “Paapaa, niṅ súumuu, fúlan elontṅ ya eti kúnuul enke ti inci, timpi yeno ti pásuuma pa putoom, pale ti pitii pa.” XLIII Maleekoo néefulii alacana epipenanoo sempe. XLIV Ti oom kúnuul kenfakat Yéesu naapenan kaluum meemak fo hásuwat ha hiteyoo níhifulii nihisotal t’etaam picuk nii hísim.

XLV Apíloonii ti kaluum enkuu, náañohoonii peti pinapana pa pakateyoo náatookiyii ti hiṅotu kamma kúnuul. XLVI Naacakanii: “Weyme uwune ínnyemi ti hiṅotu? Nilito inniluum ancuk timpi ninow ti híluuṅu.”

Hicokuyee ha hiti Yéesu

XLVII Yéesu ti káakup, kayon nkícolii teyoo. Ti kayon ka, intaako toko ñíhampaatiin puwaaseena pakati Pútuun, niṅ ñíhampaatiin pakati púwuulu pa keeyeniye ka efaas ekumpaṅ ya enfakat ya eti Pútuun pa, niṅ pakakee ñíhampaatiin*. Yutas, akee ti

✧ XXII:XXXVII 22:37 Esaya 53:12 * XXII:XLVII 22:47 Luk akiicaakiic kikee kilim enke ti 5:52.

pinapana pa ñaasuwan niñ pákasupak paka, ánowii hátikin. Naaloh Yéesu kati asumpoo. ^{XLVIII} Pale Yéesu naasokoo: “Yutas niñ hisumpu ánfule ti inci, Añii An!”

^{XLIX} Ta pinapana pa pakateyoo nkacuke ta heekaakaay ha pitaako nkacakanoo: “Ahámpaatiin, fo unii úfulanii úkuntu wa utoonii?” ^L Oonool teyii náañakii káakuntu ka kiteyoo naafiit kaanuu káali kiti amiikan a ati awaaseena ya enfakat a. ^{LI} Pale Yéesu naasok: “Nikat po, eehe hifomaa!” Náalik kaanuu áyiin a náakuuñan ko.

^{LII} Fiye, Yéesu naasok ñihampaatiin ña kéekeyii ka hicokuyoo: “Fo niñañaa ékey niñ úkuntu niñ kikasap samat nii pucoka ekancak?” ^{LIII} Hinak óo hinak inci iyyeniye niñ aluu ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa, nicokutam, pale, caanak ence citaaluu niñ citi sempe sa siti énimaaan ya.”

Káalaacin ka kiti Piyeer kameye ka kiti Yéesu

^{LIV} Fiye, nkacok Yéesu, nkacoopoo la ti ekumpan ya eti awaaseena ya enfakat a ati Pútuun pa. Piyeer náalaan naayenyii kanapan. ^{LV} Nkacokan seemak senfakat ti pututa hank ha nkayeno kápikiipool so, Piyeer naayeno neyii. ^{LVI} Amiikan aal naacukoo naayeniye toko pukol seemak sa. Naasincanoo púsooni naasok: “Ayíin aje lombo ayenaayeno niñ Yéesu!” ^{LVII} Pale Piyeer náalaacin ho naasok: “Iññáayuu, inci míitoo!” ^{LVIII} Pifiyo caahinkin, akee naacukoo naasok: “Awe lombo akee ti pinapana pa pakateyoo!” Piyeer naasok: “Haani, inci neetaat niñ poko.” ^{LIX} Máamun etalan yoonool eemuuse, akee naañiino ti hisoku: “Pánipani áyiin aje ayenaayeno niñ Yéesu kaatuko akina lombo ati Kalilee!” ^{LX} Piyeer naasok: “Haani, inci míit eeha ayem ti hisoku!” Akina ti káakup, tokotoko káayiin ekutoon nkílookii.

^{LXI} Ateeteyo náayesoonii naasincan Piyeer táh. Piyeer náanawuno hilim eeha Ateeteyo naasokoo ha: “Fíyooy, káayiin ekutoon kúlookum áafalaacin fo ñihaaciil nii áameyiyam-méyi.” ^{LXII} Náaful tikitaan naakoñ meemak.

^{LXIII} Pákayiin paka keeyeniye ka efaas Yéesu nkápalahooloo nkalenkenoo, nkasapoo. ^{LXIV} Nkacenk ñíkinoo nkasokoo: “Yaamakool! Sok unii ayme ayemuu ti hisapu?” ^{LXV} Nkateñaloo niñ hícamp kikee kilim.

Yéesu hátikin pihina kíti ya

^{LXVI} Cipilap, ñihampaatiin ña pakati Pusuwif pa, niñ ñihampaatiin puwaaseenapa pakati Pútuun pa, niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha nkaconcool. Yéesu náacoopiye hátikinii. ^{LXVII} Nkacakanoo: “Sok unii fo awe yem Eenucee ya ati Pútuun pa?” Yéesu naañahanii: “Niñ inci ñahanaa aluu, étiniyananam. ^{LXVIII} Niñ inci cakanaa aluu, etiniñahanam. ^{LXIX} Pale písik fíyooy, inci, Añii An, fayeno ti epees yáali eti Pútuun pa piti sempe.” ^{LXX} Poko púloñ nkacakanoo: “Awe añuu yem Añii Pútuun?” Yéesu naañahanii: “Aluu himuum aluu nisoke nii inci yem akina.”

^{LXXI} Fiye, nkasok: “Usoolahutaa hísiyu hiti an eetantake! Usíyaasi ho ti putumoo!”

XXIII

Yéesu hátikin Pilaat

^I Ta nkapaye ta hísiyu Yéesu pákupaloo, ñihampaatiin ña nkalito ti coonool, nkacoop Yéesu hátikin Pilaat, ati hikaw ha hiti Yutaay. ^{II} Kapucol nkáyaaño hinooku nkasok: “Ayíin aje nuutooke ti kanoñan pakan unaa, naakitii cooy kúncoo ya eti Sesaal, amansa ya enfakat a ati Room, apan naasokoolo nii akina ayem Eenucee ya ati Pútuun pa, amansa ya.”

^{III} Pilaat naacakan Yéesu: “Awe yem amansa ya ati Pusuwif pa?” Yéesu naañahanoo: “Awe soke ho.” ^{IV} Pilaat naasok ñihampaatiin puwaaseenapa pakati Pútuun pa niñ kayoñ ka: “Inci cukut heewune áyiin aje kati áhinee kíti.” ^V Pale,

nkanjiino kapisok: “Ti pakalaŋanaloo naayem ti kanoŋan pakan paka. Kalilee náacookii, náanapii ti mah ma miti Yutaay púloon, fiye ácoliyoo le.”

Yéesu hátikin Helot

^{VI} Pilaat ápisi eehe naacakan: “Fo áyiin aŋe ati Kalilee?” ^{VII} Ta náasiye ta nii Yéesu ti mah emma Helot naayekane ma náafulii, naasokii kacoopoo pateyoo, ti oom caanak Helot naayeno Jerusalem.

^{VIII} Helot ásiyaasi hiti Yéesu, náalafiyoo hicuku ta infiyee. Náayinan nii afaacukoo ti íhinu heecukantee ha nihicukee. Fiye naacukoo, ínsuumoo meemak. ^{IX} Naacakanooloo meemak, pale Yéesu añahanutoo máati poonool. ^X Níhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha nkayeno toko nkanookoo niŋ sempe. ^{XI} Helot niŋ pusoocaali pa pakateyoo, nkápalahool Yéesu nkalenkenoo nkáwiiniyanoo. Nkásooloo hísool heewalla nkañahanoo pati Pilaat. ^{XII} Púcook puu, Pilaat niŋ Helot an niŋ akamooloo, pale hinoom eehuu nkáwiyoool.

Ihínuyee kíti ya eti Yéesu apite amukee

^{XIII} Fiye, Pilaat naayonkal nantoonool níhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa, níhampaatiin ña niŋ pakan paka, ^{XIV} naasokii: “Nícoopiyaam-coop áyiin aŋe innisok: ‘Akina ayem ti kanoŋan pakan paka.’ Nisincan, hátikin aluu inci incakanooloo ti eehe inninookoo ha, pale cukut heewune fanfan kati áhinee kíti. ^{XV} Háati Helot lompo acukut la naamuuyene, kamma náañahaniyoo unaa. Pánipani, áyiin aŋe áhinut waah ewwa efuuwun kati amukee. ^{XVI} Ekina ewune, inci fáhin apisapee, nkatanoo.”

[^{XVII}] ^{XVIII} Ti coonool kayoŋ ka púloŋ nkíceekii: “Mukoo! Nkatan unii Palapas!” ^{XIX} (Palapas akuleekul kamma naanoŋane pakan paka fo nkátaakoolane níhampaatiin saatee ya, naamuk an.) ^{XX} Fiye, Pilaat náalafi kakatan Yéesu, nene ákup niŋ kayoŋ ka. ^{XXI} Pale kayoŋ ka nkutowo ti hiceeku meemak: “Pempenoo ti kuluwaa ya! Pempenoo ti kuluwaa!” ^{XXII} Fiye, Pilaat naacakanii píhaaciyenu: “Áyiin aŋe, weyme náahine weenaput? Inci cukut waah ewwa efuuwun kati amukee. Inci fáhin apisapee, nkatanoo.” ^{XXIII} Pale nkutowo ti kaaceeceeekool kipsisok: “Pempenoo ti kuluwaa!” Ti pikelan, kilimii nkihan sempe. ^{XXIV} Fiye, Pilaat naacoon íhinu eehe nkasokoo ha. ^{XXV} Naakatan Palapas, aŋa nkasokoo ya akatan, eekulee ya kamma naanoŋane pakan paka fo nkátaakoolane níhampaatiin saatee ya, naamuk an. Pale naasok pusoocaali pa káhin Yéesu samat nii fa Pusuwif pa nkálafiyee fa.

Kaapempenjee ka kiti Yéesu

^{XXVI} Ta nkayeniye ta hicoopu Yéesu, nkapaakool niŋ áyiin ati Silen aŋa nkasok Simon, eeyeniye énakoonii ti saatee ya. Pusoocaali pa nkacokoo, nkatiyanoo kuluwaa ya apinow puson Yéesu. ^{XXVII} Kayoŋ kenfakat nkiyeniyo kanapan, pakaal pakati Jerusalem nkayeno pukooŋ niŋ esampooloo kiteyoo. ^{XXVIII} Yéesu náayeesoonii lipa teyii naasokii: “Pakaal Jerusalem, timpi nikoŋ kutoom, nikoŋ kitaaluu niŋ kiti epuuk aluu! ^{XXIX} Nisincan, caanak unca ti ékey ta efikasok ta: ‘Kayihaa picaakonta pa, keetaapala kataak añii niŋ payenka taapala kácuuwan ka.’ ^{XXX} Ti oom caanak, ‘pakan paka efikasok píntintí pa: “Nínowii toonii!” niŋ mítintí ma: “Níwufalool unii!”’”

^{XXXI} “Kaatuko niŋ káhinnaa pínapaati fiye ti enuun ya eemaaña ya, puume eficuk ti enuun ya eesuce ya?”

^{XXXII} Nkacoopool lompo pikancak pákasupak kati kamukee ti coonool niŋ Yéesu. ^{XXXIII} Kapucol la nkasok la “Esent”, pusoocaali pa nkapempen Yéesu ti kuluwaa ya. Nkapempen toko lompo pikancak pa pákasupak paka, oonool epees yáli, akee ya

epees yaamay. ^{XXXIV} Yéesu naasok: “Paapaa, ponketii kamma nkámiit eeha nkayem ti íhinu.” Pusoocaali pa nkañak kaakaaw kápipaacinool wañ wa uteyoo.

^{XXXV} Kayonj ka nkiyeno toko kaasincan. Ñihampaatiin Pusuwif pa nkayeniyoo káapalahool nkalenkenoo, nkasok: “Pakakee pakan naafakane, afakanoolo, iyyema akina ayem Eenucee ya ati Pútuun pa, eemamalee ya”. ^{XXXVI} Pusoocaali pa lompo nkayeniyoo caalenken, nkalohoo nkawufanoo elaan eesipe. ^{XXXVII} Nkasok: “Ninj awe yem amansa ya ati Pusuwif pa, fakanoolo!” ^{XXXVIII} Patiila ti hikawoo intaak pakiical peesoke: “AÑE AYEM AMANSA YA ATI PUSUWIF PA.”

^{XXXIX} Akee ti pikancak pa eepempenee ya naateñaloo: “Fo aaneetaat Eenucee ya ati Pútuun pa? Fakanoolo infakan lompo unii!” ^{XL} Pale akee ya naafet teyoo naasok: “Aafeyut fala Pútuun, awe páyemali ti ñiseeña ña ñoonool ña ñiti eket ya neyoo?” ^{XLI} Anii, páhinal kíiti ya etaanii ecoonoolaa-coonool kamma immaayemaa ti cooy páhinal anii peenaput pa, pale áyiin aje áhinut waah weenaput.”

^{XLII} Naasok: “Yéesu, náwuniyam naayeniyaa ti elemeyu ya etii.” ^{XLIII} Yéesu naañahanoo: “Inci pusoki pánipani ya: Hinoom ha hiti fiyooy aafayeno ninj inci alacana.”

Eket ya eti Yéesu

^{XLIV} Máamun caanak ca ti kikaw, énimaa neeyeno ti mah ma púloonj fo sitalanj síhaaciil, ^{XLV} caanak ca inciyo. Kahuuy ka kenfakat ka keeyem ka páhantuwa ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa nkihaaco ti pututa. ^{XLVI} Yéesu naaceek ninj kaawiiluyoo, naasok: “Paapaa! Ti sipeesi inci iyyenane yaanam!” Apipa hisoku hilim eehuu, naaket. ^{XLVII} Ahámpaatiin asoocaali ya, apucuk eehuu náamul Pútuun pa, naasok: “Pánipani, áyiin aje eecoonoole!”

^{XLVIII} Kayonj ka púloonj kéekeyii ka kaasincan kapucuk heetaakiye ha nkatiyo sipeesii, nkañoho ninj esampoolo. ^{XLIX} Yéesu pákawiyoo fiye púloonj ninj pakaal paka kéenapoolii ka neyoo kápiliñ Kalilee nkasiño pilaanj, nkayeno kaasincan heetaakiye ha.

Ehok ya eti Yéesu

^{L-LI} Intaako áyiin caacawoo Josef, ati saatee ya eti Pusuwif pa eyya nkasok ya Alimataay. Ayiin eenape, naacoonool, naayeno hituulu ékey ya eti cáwii ca citi Pútuun pa. Naayeno akee ti ñihampaatiin píhina kíiti ya pale asayanut eeha pákawiyoo nkacoke ha, nkáhin. ^{LII} Naakaay pati Pilaat naacakanoo ehunuj ya eti Yéesu. ^{LIII} Púful toko náawananii ehunuj ya ti kuluwaa ya, naakuup yo ninj kahuuy kiti ehok, naahokoo ti hiyaak heewakee ti énanikiin la ammeya nii an ataapala ahokee. ^{LIV} Iyyeno hinoom hiti kaamemanool, le ninj hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa éfhiyaañ.

^{LV} Pakaal paka kéenapoolii ka ninj Yéesu kápiliñ Kalilee nkanow ti Josef nkacuk hiyaak ha ninj fa ehunuj ya neehintanee fa lupoo. ^{LVI} Púful toko nkañoho pati saatee ya, nkamemanool munucu ninj man méesuume haaw miti kaamaamool ehunuj ya. Ti hinoom ha hiti kayeno ka, nkáyekunoolo samat nii hilim ha heesiñanee ha fa nihisoke fa.

XXIV

Pilito pa piti Yéesu ti eket ya

^I Hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa nihimuus, eti kacom eteyyo, mpucom mic, pakaal paka nkakaay pati hiyaak ha. Nkacoopool munucu ma ninj man ma méesuume ma haaw emma nkamemanoole ma. ^{II} Incakatook énanikiin ya eepantane ya putum hiyaak ha néepalinkanee. ^{III} Nkanako, pale kacukut ehunuj ya eti Ateeteyo Yéesu. ^{IV} Kámiit fa éfikamiilool. Tokotoko, pákayiin pákasupak nkáfulii teyii ninj wañ

weemiñale tas. ^V Ewatate enfakat neeyeno neyii, nkásitan. Pákayiin paka payenkuu nkasokii: “Weyme uwune ínnyemi ti hiñes ti keekete ka aña eeyem ya kalonja? ^{VI} Aneetaat le, alitaalito ti keekete ka! Nínawuno eeha naasoke ha aluu ta naayeniye ta Kalilee: ^{VII} ‘Inci, Añii An, fo inci ufanee ti sipees pumuuyena pa. Fapempenee ti kuluwaa ya, ti hinoom ha híhaaciyenu ha fálitoonii ti eket ya.’” ^{VIII} Fiye, nkánawuno kilim ka kiteyoo.

^{IX} Pakaal paka páfulaliyii pati hiyaak ha, nkañooho, nkakaman eehe pupoñapoñ pa ñaasuwan niñ oonool a niñ pakakee pinapana pa púloon. ^X Keekamane ka eehe pupoñapoñ pa kayem Mari ati Makatala, Yowanna, Mari íñña ya ati Saak niñ pakakee pakaal keeyeniye neyii. ^{XI} Pale pupoñapoñ pa kacokut ho nii hilim heetaake hikaw, káyinanutii. ^{XII} Toko fiyaaw, Piyeer naalito niñ katey fo pati hiyaak ha, náacuuhan acukut ehunuñ fo kahuuy ka kiti ehok ya lamma. Naañooho pateyoo, ínnimoo ti heetaakiye ha.

Pítin pa piti Emmawus

^{XIII} Ti hinoom ha hoonool huu, pinapana pákasupak pakati Yéesu nkayeno pikaayu ti cisaatee enca nkasok Emmawus, ti pututa etenco niñ Jerusalem sikilomeetal ñaasuwan niñ yoonool. ^{XIV} Nkayeno kákupat heetaakiye ha púloon. ^{XV} Ta nkayeniye ta kákupat niñ pílaacinoonool, Yéesu himuumoo náakoliyii, naanapool neyii. ^{XVI} Nkacukoo pale waah nuukitii hikiiwuyoo.

^{XVII} Yéesu naacakanii: “Weyme ínnikupat ti pítin aluu?” Nkasiño niñ páciiteyii. ^{XVIII} Oonool teyii, caacawoo Kileyopas naasokoo: “Fo awe lammayi yem Jerusalem akaawoola éemiit heetaakiye ha ti kunoom enke?” ^{XIX} Yéesu naacakanii: “Hikina hiyem eeheyeme?” Nkañahanoo: “Heetaakiye ha Yéesu ati Naasalet. Ayenaayeno ayaamakoola enfakat hátikin Pútuun pa niñ pakan paka púloon, náhin páhinal penfakat, náakup niñ sempe. ^{XX} Níhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niñ níhampaatiin ña pakatuunaa nkawufanoo pakati Room kati káhinoo kíiti nkamukoo, nkapempeneo ti kuluwaa ya. ^{XXI} Pale unii, núuyinan hínum nii akina akaakaay kafakan Israyel. Apan ti eehe fiye púloon, fiyooy yem hinoom ha híhaaciyenu ha ta eehe nihitaakiye ta. ^{XXII} Pakakee pakaal ti kayon ka kutoonii nkaliimanool unii. Káfisaafiis nuulap kapikaay pati hiyaak ha, ^{XXIII} kacukut ehunuñ ya eteyoo. Nkañoohonii, nkasok unii nii pumaleekoo nkacuke mpusokii nii oopa kalonja. ^{XXIV} Pakakee ti kayon ka kutoonii nkakaay pati hiyaak ha, nkatook samat nii pakaal paka fa nkasoke fa pale kacukut Yéesu.”

^{XXV} Fiye, Yéesu naasokii: “Aluu niyem puson, nicasut ti káyinan eeha púloon piyaamakoola pa nkasoke ha! ^{XXVI} Fo Eenucee ya ati Pútuun pa añanjut hicuku kúnuul enke apite anako ti hamake ha hiteyoo?” ^{XXVII} Púful toko, naayeniyyii kakaman heesokee ha teyoo ti pakiical pa púloon piti Pútuun pa, ápucook ti pakiical pa piti Móyiis fo ti pakiical pa piti piyaamakoola pa púloon.

^{XXVIII} Ta nkalohane ta cisaatee ca enca nkayeniye ca tenco pikaayu, Yéesu náahin fiye nii himuusu. ^{XXIX} Pale nkanjiinyoo ti hisoku: “Yeno le niñ unii, kamma ínciniimiye, apan caanak ca unca ti ékey hicoku.” Naanako, naayeno neyii. ^{XXX} Ta nkayeniye ta kati kali, naacoop himpuul ha naasok Pútuun pa apalaka, naafiit ho naawufanii. ^{XXXI} Níkinii íññipankino nkakiiwoo pale naayemañ teyii feles. ^{XXXII} Nkasokoolo: “Fo saan anii sisaput ti pítin pa, ta náahine ta kunuu anii kípipankino ti heesokee ha ti pakiical pa piti Pútuun pa?”

^{XXXIII} Tokotoko, nkalito mpacas, nkañooho Jerusalem. Incakatook pupoñapoñ pa ñaasuwan niñ oonool a la nkaconcoole la niñ pakakee paka, ^{XXXIV} ti hisoku: “Pánipani, Ateeteyo ayitaayito ti eket ya! Afúliyooful ti Simon!” ^{XXXV} Pinapana

pa pákasupak paka payenkuu, nkakamanii heetaakiyii ha ti pítin pa niŋ puume nkakiwe Yéesu ta naafiite ta hímpuul ha.

Efúlii ya eti Yéesu ti pinapana pa pakateyoo

^{XXXVI} Poko ti hisoku ha eehuu, Yéesu himuumoo náafulii ti pututayii naasokii: “Kásuumaay kiyeno niŋ aluu!”

^{XXXVII} Nkáyolino, nkafe, incukii nii áfulaful nkacuke. ^{XXXVIII} Pale Yéesu naasokii: “Weyme uwune inniliim? Weyme uwune innitaak pámiiloolal empuu? ^{XXXIX} Nisincan sipeesam niŋ wootam, aŋe inci himuumam! Nílikam innisincanam! Afúlaful ataakut enii niŋ pícec, inci taakaataak samat nii fa innicuke fa.” ^{XL} Ta naayeniye ta hisoku eehuu, náayisanii sipeesoo niŋ wootoo. ^{XLI} Innímii nkameeŋ niŋ pásuuma fo nkáyinanut. Yéesu naacakanii: “Nitaakut le waah uti hili?” ^{XLII} Nkawufanoo pífiitiin yoon eesowee. ^{XLIII} Naacoo po, naali po hátikinii.

^{XLIV} Fiye, Yéesu naasokii: “Ta inci iyyeniye ta niŋ aluu, sokaasok aluu: 'Heekiice ha púloon kutoom ti hilim ha heesiŋanee ha hiti Móyiis, ti pakiical pa piti piyaamakoola pa niŋ ti pakiical pa piti kícimu ka, eehuu púloon fo hitaako.’” ^{XLV} Fiye, Yéesu náapankin kunuwii kati kási pakiical pa piti Pútuun pa. ^{XLVI} Naasokii: “Ehe heekiicee ha: Fo Eenucee ya ati Pútuun pa aket, ti hinoom ha híhaaciyenu ha náalitoonii ti eket ya. ^{XLVII} Ti caacawoo, ehe eeha nkakaakaay ha káatuunan pakan paka púloon, nkácook Jerusalem: 'Níwunko umuuyen wa utaaluu Pútuun pa kati puponket wo aluu ti caacawoo.’ ^{XLVIII} Aluu niyem keetantake ka eehe púloon. ^{XLIX} Inci fápoñii aluu eeha Paapaa atoom náayinanane ha. Pale fo niyeno ti saatee eyye fo ta sempe sa siti patiila éfisiwanoonii ti aluu.”

Pisilo pa piti Yéesu alacana

^L Púful toko, Yéesu naacoo pinapana pa pakateyoo fo kalohan cisaatee ca citi Petani. Náaseepin sipeesoo naasampanii. ^{LI} Ta naayenyii ta kaasampan, naakatanii, náaseepinee alacana. ^{LII} Pinapana pa pakateyoo nkákilipo, nkayenyoo hímulu, nkaño ho Jerusalem niŋ pásuuma penfakat. ^{LIII} Nkayeno tan óo tan hímulu Pútuun pa ti ekumpan ya enfakat ya.